

KULTURAS VĒSTNESIS

**LATVIJAS KULTURAS VEICINAŠANAS
BIEDRIBAS ŽURNALS**

1921. — № 1

LATV. KULT. VEIC. BIEDR. IZDEVUMS.

Latwijas Kareiwis

īsnahk Rīgā katru deenu, īsnemot pirmdeenas un pēhżwehtku deenas.

Latwijas Kareimi — bes plātības lihdsdarbības armijā un ūbeedribā, pātahwigi lihdsstrāhdā: Antons Austrīnīsh, Jahnis Alkraterts, M. Arons, Antons Bahrda, pulkwedis-leitnants Bachs, cand. jur. W. Bekers, pulku-leitn. Birkensteins, G. Blanks, A. Brands, kap. Brūjchs dozents G. Blefē, A. Blodneeks, A. Strahls, dozents P. Dahle, cand. jur. Viltors Dahlē, W. Dambergs, Aug. Deglams, P. Ģhrmans, Viltors Ģglits, Adolfs Ģrīs, Jahnis Ģierīnsh, insch. J. Ģrtels, R. Ģogelmanns, Angelika Gailīt, cand. jur. Grahnatiāsh, Jahnis Ģrihs, kapitans Ģrihs, Vilis Greiers, generalis Gopers, kap. Gesta-Mellins, Ed. Gulbis, Andrs Iķens, M. Jansons, Jahnis Jaunudrabiņsh, Karlis Jekabsons, Jahnis Kattīnsh, Jahnis Kahrīstens, kapitans P. Kaschmers, Alekšanders Koziņsh, Arturs Kroders, Roberts Kroders, Karlis Krūhsa, kap. Rihels prof. Lautenbachs, R. Lādīnīsh, Peters Leepīnīsh, Ed. Lejgaletīsh, generalishtaba pulkwedis-leitnants Lindeneris, Jūl. Maderneeks, kap. G. Mednis, Edm. Mellers, Naurenu Elsa (G. Stehīs), J. Osolīnīsh (Waltā), generalis Penīks, Alekšanders Plēnsners, Woldemars Puķe, J. Poreets, generalishtaba generalis Rādīnīsh, Julijs Rose, Pawils Rosīts, pulkwedis-leitnants Rosensteins, P. Rumpe, Rich. Rūdīsts, A. Salts, A. Sauleets, Henri Simsons, A. Stalbe, glesnotajs Ottu Skulme, Skuju Ģridis, pulkwedis-leitnants Spāndegs, doz. Sveķis, komponists Julijs Sprogis, Jahnis Sudrakalns (Oliveretto), glesnotajs Romāns Tutta, juhās virsmeits Reinholds Tutta, G. Staņrāns, doz. A. Straubergs, grafitis Nīlāvīs Strunkē, Ludwigs Schanteklers, A. Schwabe, Dr. G. Traubergs, glesnotajs Woldemars Tone, glesnotajs Konrads Uhbans, J. Vainovīšs (Sutuburs), Valerijs, Dr. Vanadīnīsh, Ed. Virsa, pulkwedis-leitnants Weiss, Jahnis Weisels, generalishtaba pulkwedis-leitnants Zepīts u. z.

Aboneshānas māksla: bes pēcītīshānas 30 r. mehn., ar pēcītīsh. 38 r., uš ahřemem 60 r.

Sludinājumu māksla: priivateen par veenslejigu rindinu tēftā — 8 r., sludinājumu dālā — 4 r. Kareiwejem, kara eestahdem un darba mekletajem — 2 rbl.

Redakcija, kantoris un ekspedīzija: **Rīgā, Parka eelā 6, dz. 1.**

Tākrunis redakcijai — 3=43, kantorim — 2=71.

Redaktors: **Alekšanders Plēnsners.**

Turpinās parakstīshāndās uš 1921. gadu „Brihwà Seme“

Latweeshu Semneeku Saweenības laikraksts. — Tresīais gads.

„**Brihwà Seme**“, tāpat kā lihds ūhim, aissītahwēs Latwijas zīhnu dehļ galigas nostiprināshānas uš ahřeni, kahdam mehrkīm jāpādod nīsi atkewīshķe ūkhīrni un partīju zenteeni.

Gesħeċejā politiķa meħs stāhwam par muħlu teeffi koo eegunummu ittpu niodroshinashanu pret aijrobēħas vretvalijsko agitatjū, par vajsħwalibas darbības atdžiħwinašhanu un ūħlanosħanu ar zentralo likundweju un ißpilbu organu politiku.

Saimnēziskā politiķa „**Brihwà Seme**“ aissītahwēs raschotaju-jemkopju un wijsahr raschiga darba (gariga waj fisijska) strāhdnekku intereses. Blakus raksteem, kuros awise aissītahwēs augħċha mineto uđewunu, meħs finegħsim plātħu informaziju par eekċ- un ahrimes notiķumeem, Satveriżmes Ġapulzes darbību un peegreesiżiñ ūhixxu weħriġu taħħbi informazjai, kas no ħwara jemmeezib.

Aboneshānas māksla par mehnēk: bes pēcītīshānas 40 rbl., ar pēcītīshānu 50 rbl., uš ahřemem 65 rbl. Numurs māksa 2 rbl.

L. R. B. b. grahmatu weīsalā Rīgā, Elisabetes eelā 20-a (eeeja pa para- des durwi)

babu ja ma s

burtnizas sahkot ar 150 kap., kontu grahmatas no 75 rbl., gipsħu modeli (Latwijas stilā pēhż mahfslīneka Brenzena ūhmejumeem, Maura weidojums), mahzibas lihdsfetti, lugas, dailliteratura un zitas grahm. par leħtam zenam.

Skolam, beedribam un atkalpahrdejjeem rabats.

KULTURAS VĒSTNESIS

Sf-1972 ne

J

No redakzijas.

Ussahkot gaitu, ihsūmā faweeem lasitajeem aishrahdam, ka galweno wehribu fawā schurnalā peegreesīsim muhsu nazionalās kulturas isweidoschanai un nosiprinaschanai; bet reisē ar to neaismīrsīsim sneegt wehritgus darbus is zittanteeschu garigās dīshwes; lai waretu wilkt sinamas pārales. Schurnalā eerahdita weeta beedribu dīshwei, kurā nodrukasim sinojumus ari par zitām beedribam. Peegeeesta wehriba apstahklīm, ka lasitajs war greestees pee redakzijas ar daschadeem jautajumeem, us kureem wini atradis schurnalā atbildi.

Buhs leeki aishrahdit, ka schurnalā lihdsstrahdneku flaits ir ihsti kupls, muhsu pasihstamakee sabeeedriskee dARBINEEKI; bet ari jaunos, topošchos, ja winu darbi buhs drukajami, neatraidis.

Ißakam zeribu, ka gluschi ka pati beedriba ir guwisi plaschakās tautas masās peekrischanu un dauds draugu, ko peerahda tas, ka winas nodaku flaits top arweenu leelaks, tā ari muhsu schurnals, zerams, kluhs par ustizamu draugu un wajadsibas gadijumā par padoma deweju dandseem.

Rīga, martā 1921. g.

Cand. hist. Alfr. Viļmans.

Nazionalisms kā valsts pamats.

Wersalas meera lihguma 433. pants jau min par labām waldbībam „Baltijas provinžes“ — lihds kuru nodibināchanai tur atlauj palikt Wahzijas okupācijas armijai, bet ar norunu, ka wahzeem jaisswhazas no „Baltijas provinžem“ us Sabeeedroto peepriņuma. Wersalas meera lihgumi parakstija wahzi, bet wini isgahja is „Baltijas provinžem“ nelaipraht, pee tam elaisdami Latvijā spezifiski „labo waldibū“. Ja mehs paschi faweeem spehleem nebuhtu warejuschi saorganisēt armiju un nodibinat fawu waldbību, tā u t a s w a l - d i b u , tad nesin waj buhtu tagad Latvija un war ari buht, ka „Baltijas provinžes“ buhtu kahda „laba waldiba“, bet tikai ne latweeschu tautas... Bagahjuschi pahris gadu un tās paschas valstis, kuras toreis parakstija Wersalas meera lihgumi un leetoja terminu „Baltijas provinžes“, tagad ir jau atsinīšas Latviju de jure, kā suverenu neatkarigu valsti, pee tam bes kaut kahdeem nosazījumeem. Lihds 8. martam muhs jau atsinīšas 17 valstis, starp tam ari Wahzija. It sevischki mums no swara Sabeeedrotu leelwalstu atsīhšchana, zaur ko m u h ū n a h k o t n e t o p v i l n i g i n o d r o - f c h i n a t a un muhsu eekshejā dīshwe noskaidrota. Naw weegli runat par to nosīhmi, kahda peemīht de jure atsīhšchanas aktam, jo winas nosīhme ir plascha un aptwer dauds fwarigas valsts dīshwes parahdības. Schis fwarigais akts wišpahrigi nosīhme, ka sinama tanta fawās robeschās ar fawu organizāciju — pee tam paschu raditu — top peelihdsinata teessīkā sinā tāhdām wal-

stim, ta Franijsa, Anglija, Amerika, Belgija — lai to saprastu, wajaga sinat scho walstu wehsturi, wini eekahrtu un faimneezisko dsihwé, wajaga wišpahr sinat un iſſust walstu nosihmi un tikai walstiski domajoschs zilwels pilnigi ap- twers scho abrahartigi swarigo saltu muhsu tautas dsihwé. Ta kahds waldineeks teek kronts, ta ari muhsu tauta tika atsichta par suwerenu.

Suverenās valsts ideja tā u t a s w e i d ā rodas tikai XVIII. g. s., un pilnīgi ieteiktu mehs to atrodam Schana Schaka Nufo „Sabeedrisķā lihgumā”. Un de jure atšķiršanai ir fawā sīnā ta lihguma registreschana no zītām valstīm. Mehs, išwehledami Satversmes Sapulzi, atdewām iklatēs tai fawas pilnvaras, valsti noorganisēt pehz fawas apšinās; mehs itkā nosleħdsām lihgumu ar faweeem preefschstahwjeem, jo pilnvaru doschana ir lihgums, kuri slēhds diwas puſes: iſwehledami fawus preefschstahwjuſ mehs nosleħdsām ar teem lihgumu par to, ka Satversmes Sapulze eekahrtoſ walsti un mehs to peenemīm un pildīsim. Un nefkatotees uſ tv, ka muhsu konstitūzija, jeb eekahrta, naw wehl no Satversmes Sapulzes peenemta, Latviju atsina par lihdswēhrtigu teesīskā sīnā walsti tāhdām valstīm, kurās jau pastahw sen, un kureām ir fawa noteiktā eekahrta. Tas nofihmē, ka leelvalsts mums parahdijsčas ahrkahrteju uſtizibū. Walsti atsinejas ir pahrlezinatas, ka Latvija buhs, ka wina pastahwēs un ka winai japastahw. Iļi ſcho loti fwarigo uſtizibas momentu wajaga aifrahdit. Un mehs domajam, ka mehs ſcho uſtizibu iſpelniſām. Un mums wajaga ari winu attaisnot: tas ir muhsu wiſu peenaklums, newis Satversmes Sapulzes un waldibas ween. Šo apšinu, ka mums fawu walsti wajaga iſkopt un pastahwigi pee latra darba paturet prahā: iſkattram pilsonim jo nopeetni jaapsinās, ka tikai muhsu paſchu iſtureſchanās pret ſcho muhsu walsti dos mums dīshwot valsts muhschu, kurām naw iwezuma. Un ſchahdu valstiski apšinu, to ko angli fawz par common sens'u, newar eedwehst, to jaſaudsinga. Pamati ſchaj apšinai līkti gimenes dīshwē un zīlweka dabā — zīlweks pehz Arikstotela domam ir ſabeedrisķi dīshwneeks — „dsoon politikon”. Gimene, dzīvība, gints, zilts un beidsot tauta, kā augstākā un wiſpilnīgākā ſchiſ apšinā ūſiſka paradiiba atbalstas uſ radneezibas juhtam, ūſitām ar fawstarpeju ūolidaritati. Weens par wiſeem faweeem tauſteſcheem, wiſi par weenu... zeeschi turetees kopā, zeeuit tautas godu, kā fawas gimenes godu, sīnat tautas pagātni un ar to lepotees. Gewehrot fawu labumu un ſaskauot to ar fawas tautas labumu. Un latweſhi to prot, to war un tāhdi ir bijuſhi: — to dahrgalo, kas zīlwekam ir, dīshwibū, latvis atdewa par tehwiju! Ši walstiskā apšina ir mums dabiga un iſkopt mehs winu tagad waram fawas nazionalās ūkolās. Wiſleelāfā nofihmē walstiskas apšinās iſkopſchanai ari turpmāk peekritis tauſiskai ūkolai un galigu uſwaru muhsu neatkaribas zīhnā, zīhnā par kultūru, dos tautas ūkoloſajs. Reiſē ar ekonomisko zīhnu tagad ir jo nopeetni jawed ari kulturas zīhnu! Mehs efam par mas nazionalisti, mehs loti beieshi pat kaunanees no nazionalisma juhtam, kurās nolāmā, kā reakzijas juhtas. Ta preefsch mums, kā zītām tautam, kurās ari wehl tikai attīhītas nazionalisma poſmā, jaſtiaprīna fawa nazionalā iſjuhta, un tad warbuht pehz ūntīem gadu warēs praktiſķā dīshwē iſwest to, par ko ſprediko muhsu laikam preefschā aifsteigusčees domataji. Nazionalismi, kā ūzīla parahdiba tilki noteikti eeguwa walsts dīshwē, ari Reetum-Giropā, fawu nofihmi pehz Francijas rewoluzijas XIX. gadu ūntīni! Wahzijas un Italijas walsts nodibinājās ari tikai uſ nazionalās kulturas pamata, tāpat Grieķija, Rumanija, Polija, Serbija, Šomija, Igaunija u. t. t. Pat politiſķā ekonomija pee wahzeescheem ūzīnas par nazionalo-ekonomiju — mahzibū par tautas-ſāmīnežibū. Nāzionali nofihmē tautiſķi, bet wahrdam n a z i a peemiht ūzīra politiſķā uokahā, jo nāzīja ir tāhda organizācija, kurā fawa waldiba, teritorija, waloda un pagātne. Ne welti zītautēſči tik noteikti veepraſa ūzī minoritatū teesības — un tee, kas wiſ-

wairak par to ruhpejas, ir wahzeeschi un schihdi. Taišni schim abām tautam ir jo stipri nazionalee zenteeni — pee schihdeem aīs wehsturiskeem eemesleem wairak attihstijas, materialas labklahjibas zenteeni, bet tagad winu starpā ar jannu spehku uſleefmo nazionalismis, kurech ir saistis ar teritoriju — Palestiniu. XX. gadu simteni wehl eet sem nazionalas kulturas losunga un muhsu de jure atsīhshana ir schi losunga praktiska parahdiba un sekas. Mums tagad, it se-wieschi inteligenzei, japecleek wiſi spehki, lai sawas pozīcijas stiprinatu un tās mehs stiprināsim weizinot un isplatot wiſtahlaķos muhsu semes laktinās to gaismu, kura atdara azis un padara scho muhsu tehwu ſweedreem apleetu semi wehl mihiaku un muhs sawā starpā ne fanaida bet tuwina brahligās juhtās... Mehs esam guwūfchi neatkarību tautas posmā un muhsu wežā tauta, kā pilnītefiga mahsa Reetum-Eiropas jaunākām bet totees noruhditām zībnās par neatkarību un leelām tautam, wares ari parahdit sawas wehl spirkti jaunās kulturas spehjas, tā weizingajot wiſpahrigo zilwezes progresu. Bet eekams mehs dodam zīteem, mums vīhs dāns jaſtrahdā un jaſsglihtojas, lai eeguhto neatkarību stiprinām sawā apšinā.

P. Leepinsch.

Kulturas nosīhme Latvijas valsts nostiprināšanā.

Ir wehrtibas, kas zilwezes dījhīves gaitās tuvojas un attahlinajas, ir wehrtibas, ko zilweze sawā dījhīves laikā pēculīds tikai ihsu brihdi, bet ir wehrtibas, kas zilwezes dījhīves laikā weenimehr stahw un paleek kā zela rahditaja swaigīne, schi wehrtiba ir — kultura. Vēz kulturas alkst Latvijas valsts likumiņa nostiprināšana. Bet ko tad mehs ihsiti saprotam sem wahrda — kultura — turi nostahdām kā zela rahditaju swaigīni Latvijas valsts likumiņas eelahrīas dījhīve un darbā? Sem wahrda — kultura — mehs saprotam dījhīves labeerīhības peenemīschīnos pilnīgumā kā materialā tā ari garīgā sīnā. Bet kā tad lihds schim dījhīwojam? Vāj lihds schim kulturas nebija? Lihds schim mehs iſpildījam wergeem uſlīktas prāſības: masak ehst, masak gulet, ūlīktak gehrbtees, wairak strahdat un semak lozitees.

Ar Latvijas valsts patstahwibas paſlūdīnaſhanu — scho wergu gaitu tahtāk eet apstahjām, werdsinatajus iſraidijsām ahrpus robeschās uſ weenimehr, noſtahjamees paſchi kā darba nehmēji, kā valsts labeerīhības raditaji.

Latvijas valsts patstahwibas paſlūdīnaſhanas deena — ir leelākā deena Latvijā, ſhee ſwehkti latweetim ir ūvinigakee un kā ſwehktakais neatkarības simbols pahr Latviju pažeħlas karogs — ūarkans-balts-ūarkans. Brihwi noſtahjamees paſchi, kā darba nehmēji, brihwi piſſonu apšīnas mudinataji pret valsti. To wiſu jarāda uſ werdsības putelkeem — jarada no neneeka, ar ūkaidro kulturas raditaja darba preeku.

Kas pehz ſchās dījhīves labeerīhības papildīnaſhanas ūauz — ta ir katra Latvijas ūmeeeka mahja. Pirmkahrt tapehż, kā ūmeezība ir Latvijas valsts pamats un otrkahrt tapehż, kā ūmeezība ir ta, kā mums dod maiši, bes kuras neweens iſtikt newaram, un trefskahrt tapehż, kā katra ūmeeeka mahja ir ta, kā werdsības laikā nastu nejuſi wiſu ūmagako.

Mums ir tikai atleekas no wergu laika. Schis laiks bij par eeneslu, kā apdahwinatakee behrni behga no tehwa mahjas. Tagad wiſi raiſas no ūweſchatnes valā un pluħst atpačak uſ dīmteni, lai strahdatu pee kulturas darba, par Iaimigu Latvijas nahkotni. Tuhkstoſchi uſ dīmteni atgreesuſchees behgħi zelos kritischi ūkuhpsta brihwās Latvijas drehgno ūmi. Šhee, kiejschānā no-guruſchee, ir nehmī, bet winu ūkuhpsti reis atstahtai dīmteni teiz: qdūſimteni werdsības wehrotaja — atgreeschancees pee tewiſ uſ neschirkħanōs, lai zeltu

Latvijas valsts labeerīzibū. Brīhwās Latvijas labeerīzības kulturas fāces jaapīkauj semneka mahja.

Lihds ar dshwes labeerihzibas radishanu, materialo apstahkli uslaboschamu, — nuns jaapstahj art pascheem pee lewis, pee sawas dwehseles iskopschana. Spehls un daikums ir katra zilwela dwehsele' jau no dabas, bet winutahlaka iskopschana ir atkariga no muhsu paschu gribas, no muhsu atsingas wajnoleegschanas. Mehs stahwam zelā n̄ stiprumi un daikumu, tapehz muhsu katra peenahkums iskopt winus abus un sekot wineem.

Muischu pilis pahwehrtīsim par ūabeedribai peederofchām daikuma ūwehi-
nizam, par kulturas zentreem maleenā, lai tur latrs waretu nooklausitees ūnislas
lekzijas, nooklausitees un nooklausitees mahlſlineeku preefchneſumus.

Walsts labeerihziba — ir wisu pawalstneku labeerihziba. Scho labeerihzibu spehj dot — kultura. Lai tad ari par winu stahwam ka par Latvijas walsts nostiprināšanas pamatu.

Jacobsonia carlis.

Wairat gaismas!

Lecelais pasaules karsch, ispostītā dīshwe, fairuschas labās fabeedrislās fawstar
pejās atteezibas un posta sehkla, kas tagad ißprandusi sawu gifts asnu ūchēru
zihnas eenaida padislašanai, kā to tagad tik beeschi dīsird runajam, itin kā
apdraud Latviju. Kara sūtības rehtas pamasam sahācīswehrtees, ispostītā dīshwe
foli pa folim atkal atjaunošees un ißlabosees, bet e enā ida se hīlā tomehe
turpinās sawu postīšanas darbu joprojām. Schis pehdejais apstahklis ir
dauds bīhstamaks, nelā weenam otram tas waretu ißliktees. Jedomā par to,
kā se wiščki muhīu jaunību ißargat no nezeleku un no Latvijai kaitiga darba.
Mehs nedrihkfam weenaldofigi us to noranditees, kā muhīu jaunā pacudse naw
garigi stipra, zehla. Jaunība ißargajama no pahrak kaili materialistiskiem un
wineem lihdīsigeem zenteenteem. Ir wairak kā noseedīgi schāt sinā darbotees
pahrak gauši, kad lauvalis nemitiņi turpīna sawu ißnhīnoscīo darbu. Bes ka-
weschandas waj ikweenā lauku pagastā buhtu dibinami atsewiščki jauneešči
pulzini, svehtdeenas skolas un farihkojamas periodiskas ležījas par tikumi-
skiem, sinatniskiem, — kā ari mahfflas jantajumeem. Te nebūtē gaidams
sewiščks fauzeens no augfhas, bet tas tūhīn darcams un ari paschivaldībai
jāseel rokas darbā. Kuri tikumiski cestkati buhs eesakuojuschees, kuri sinatnes buhs
eefahkufas plaschos apmehros sawu prahītus disziplīnejoscho darbibu un kuri
ari mahfflas darbojas kā juhtu un gara dīshwes vadītīnatajas un ißdailotajas,
tur atrītis pats no sevi laumums. Gribu aizrahīdit ari us to, kā jaunību
naw atstahjama nefagatāwota un pamesta, bet kā wina apbrūnojama gara ee-
rotscheem, jo weenigi tad wina bnhīs spēhīzīga deesgan atturetees pret wifām
liktam. Jasīn ikweenam, kā nelur un nelad bes noveetna un stipra darba
panahīnumi naw fagaibāni. Tikai weselīgs darbs vāzel zilweku wišpirīns pa-
schū sawās azīs un weiz to disziplīnejoscho un ißglīhtjojoshi-moraliski eespāidu,
bes kahda naw domajana tautas un zilwezes attīhītība, pēaugfshana un sa-
was personīgas wehrtības atsīhshana. Ja juhs gribet no barbarīma ißarga-
tees, tad eeklausītēes wišpirīns to, to kāta jums juhsu sīrds. Tīkumiba lai
ir juhsu labakais fārgs un wadons wiſur. Nodibinajet bibliotekas un dodeet
zilwekeem no schī fākīdravota. Ģeteizams ari buhtu, kā gruhtīkti saprotamus
literarīsus fazerejumus lajītu kopeji un kopeji tos aysprestu, iſlobot mahffli-
neezīslās idejas winu kritiskā apgaismojumā. Pee schā darba jakeras wiſeem
us weetam un tas, kām ir wairak dots, lai valīhīs teem, kuri masak saprot.
Sekojet gara dīshwei wiſdaschabako winu parahībū weidos un penosodeet ne-
weena wirseena, pirms juhs wiſpušīgi ar to eepasīnūschees paschi buhīseet spēh-

jigi svrest, kas juus peenemamis, kas atmietamis. Klubsteet mellelataji un juhs redsefet, ka tšanmala alkritis. Lai neweens nau kuhrs. Wisi meklejat pehz gudribas akmena un nofsaidrojeet sawus jehdseenus. Wispirnis labu grahmatu un autoru lajšchanā. Skolas war sagatawot tikai atsinam un darbam, bet wisu zitu juhs wareet fasneegt tikai wehlakajā darbā. Juhsu gars nekad nepagurs meklejat pehz weenimchr dīdrakas atsinas. Gadu simteau werdfibū muhsu tehvi isnesa dseesmū spirdīnati, talab ari turpmak dsejneku labakās dseesmas lai top atbalstis na drošchakais zela speekis wifos juhsu darbos.

J. Dom b r o w s k i s.

Vee kulturas darba.

Kara un rewoluzijas gados garigā sinā esam loti zeetuschi; esam palikuschi sihkti, pawirshakti un tuščaki. — Leelakai dalai no mums truhkst pahrdīshwojamo laiku eetverošchu etisku idealu un mehrku, furos waretum atrast dīshwes uſdewumu un saturu. — Jaunatni beeschi dīrīd suhdsamees, ka dīshwe efot mukliga, garlaiziga, nenostīmiga u. t. t. Bet neredsam meklejam pehz eemefleem, kapehz tas tā; neredsam dīshchanos pehz dīshwi pildoscheem finatnes un mahkſlas spirdīuoscheem awoteem, — truhkst mums ari nu ruhditas darba energijas, bet sawus spehkus beeschi isschkeescham weeglos, azumirkla fairinajumos. Pahrdīshwotais laiks, leekas, ir padarijis muhs weenaldsignus pret augstakeem uſdewumeem, zehlakām juhtam un spilgtakeem mehrkeem. Leekas, ka wehl newaram atswabinatees no to laiku eespaideem, kad muhs wadija aibildni, kuri gahdaja, ka latweeschi bij kurmet paehduſchi un isglīhtoti (ja to par isglīhtibū war faukt), lui tee buhtu isdewigaki eksplolatejam. Tad wehl, tauta, kura tureta wairak gadusimteus werdfibā, newar til ahtri atmodinat wifas sawas radoſčas spehjas un konzentret finamā noteiktā wirſeņā, bet wiui ilgā wehl ūaista nogurumis un weenaldſiba. —

Kodas jautajums, kas mums darams, lai ahtraki iskluhtu no swahrstīšanas, nenoteiktības un apatijas, kahdā wehl atronas leela dala muhsu pilsonu? Kas darams, lai mehs atrastu fewim dīshwes mehrki un tās saturu? — Muhsu dīsimtenes tumſčas deenas, leekas, jau ir aīs muguras. Nahkotne ſola tai un lihds ar to kāram, kas to mihl, ſaulainas isredzes.

Bet ſchis isredzes veepildisees tikai tilk tahu, zit mehs paſchi buhſim spehjigi ſawu nahkotni iſkalt un weidot. Sawu nahkotni ſaulainu un brihwu iſweidot mehs waresim weenigi neatlaidīga darbā un radoſcho ſpehku konzentražija. — Čerotschi pagaidam ir apklususchi, bet brihwu Latvija ſauz kātru apšinigu pilsoni vee noveetna radoſča darba. Schini darbā jaapeedalas wiſeem beſ iſnehmuma, jo ſche kriht ūvarā ne diplomi, bet tiziba un pahrlēziba uſ ſawām ſpehjam un Latvijas nahkotni. Jan tagad redsam uſ it ſola, ka beeschi intensivako darbibu ſabeedribā attihsta laudis, kuru ſpehks ir ne til dāndi ſkaņoſchee diplomi, bet kurus wada ideja un darba griba.

Bet lai atjaunotu un iſweidotu jaunu latweeschi razionalo kulturu, tad ja paſihiſt lihdschinezā, lai no tās iſlobītu wiſu noderigo nahkamibat.

Kodas jautajums, waſ mehs paſihiſtam ſawu lihdschinezā kulturu? Jaatbild, ka deemschehl loti maſ. Tas ſakans tā par maſat iſglīhtotām aprindam, kā ari par laudim pat ar augſſkolas iſglīhtibū. Waſ paſihiſtam ſawas dīsimtenes ſentſchu pagahtni? Waſ esam eepaſimſchees ar muhsu dīsimtenes archeoloģisko iſrakumu paňahkumeem kaut waſ pehz Vāra, Krūzes un Grewinga materialeem? Waſ paſihiſtam latwju mahkſlas wehſturi, mahkſlineekus un wiui ſafneegumus? Waſ paſihiſtam ſawu literaturu, muſiku, ſinatni? Uſ ſcheem jautajumeem ſeelsai dalai Latvijas pilsonu jaatbild ar kluſeſchanu. Ja tā ari turpmak ees, tad eegrimsim weenpusīgajā materialisma purwā, bet muhsu

sinatnekeem, literateem un mahklineekeem buhs tantas nesaprasteem un nepahalstiteem uslits ahrfahrtigi gruhts darbs, kas tos waj nu atsweschinās no tantas, waj ari eedslīhs diletantisma purwā. Tadehēt wisai tautai janem dalibā kulturas darbā. Jadibina beedribas, pulzini u. t. t. ar kultureleem mehrkeem, kuros peedīhwojuschu, fajuhfmu pilnu skolotaju wadita, tauta guhtu plaschaku skatu un droschaku garu, lai tās dwehsele spehtu augsti līdot pretim faulainai nahkotnei. — Tautai jadara preeetami modernās sinatnes, literaturas, mūzikas un mahkflas fasneegumi, kā ari jaepasihstina ar līhdsschīnejo un seno kulturu, lai ta guhtu wišpusigaku skatu un sahktu wairak zeenit sevi un valautes us sawa pascha spehkeem. Isweidošim un isdailošim spilgti sawu garu, padarīsim sawu dīshwi skaistaku un fatura vilnigaku, tuvodamees vamasam angstaķeem zilwezes idealeem. Radīsim sevi stingru gribu un nazionalu paschāpīm, pēc kām tās rūhditi weidošim Latvijas kulturu un labklāhību!

Tā tad, pēc darba!

Prof. P. Nowgorodzevs.

Ideja par paradiſes eespēhjamibu semes virſū un ščis idejas fabrukums.

Muhu deenās noteek kahdas loti wezas idejas fabrukums, idejas — par paradiſes eespēhjamibu semes virſū. Ščinī idejā nesenā sābeedrisķā filosofija redseja sawu augstako fasneegumu, ar scho ideju tā stiprināja sawu prāveetojumu spehku un zerību stiprumu. Sābeedrisķā filosofija, par kuru runajam, isweidojās XVIII. g. s. beigās un XIX. g. simtenī. Šči filosofija dibinas, no weenas pušes, us Rūsso, Kanta, Hegela, no otras — us Kanta, Spensera un Marksā. Wini wisi bij sawa laika atšķīte un noteizoshee wadoni, kureni bij ahrfahrtigi leels un reti fasstopans eespāids us prātheem. Kaut gan tee bij daschadu, pa dalai pat preteju wirseenu išteizeji, tomehr wisi wini apweenojās weenā lectā — wisi gaidijs nahkamo paradiſi semes virſū. Wisi wini bija pahrlezzinati:

1) ka zilweze, mašakais tās isredsetā daļa, tuwojas sawas eļamibas noslēguma un svehīlaimibas latkmetam.

2) ka wini sin to atswabingšanas wahrdu, to pestīšanas pateſību, kura nowedis zilwelus līhds ūchim augstakam un pehdejamā wehstures poſnam.

Ikweens no ūchein ūelajeem domatajeem pehz sawas atšīnas wehstīja to pateſību, kurai jaatpesti zilweze, bet wisi domas bij weenadas tanī punktā, tātahda pateeſība tēe ūcham ir un ka wini sin ūcho pateeſību.

Gan Rūsso nekur noteikti nerunaja, ka zilwezei atnahks labaki laiki, bet tomehr wintch bij weens no teem, kas wišwairak weizinaja ūchis idejas nostipriņšchanu. Dedsīgā ūpredikotaja un prāveeschā fajuhfma eedwesa domas par to, ka Rūsso juhsmainajos fazerejumos atrodams jauns ewangelijs, jauna preezaš wehsts, kurai jaatswabina zilweze no wežām netaisnibas un werdsibas wascham, kā pahrweidot agrakas ateezibas par likumā noteiktām? „Es domaju, ka waru atrisinat ūcho jautajumu“ (je crois pouvoir résoudre cette question¹⁾). Ūchis drošhais pasinojums ir tās grahmatas ūchumis, kura wišwairak dewa ta laika zilwekeem tizibū, ka jaunās politikas pateſība ir laimīgi atrausta. Tautas waldibas teorija bija spilgta un līhds ar to weenfahrscha un ūkaidra ūchis tizibas iſteifsme²⁾.

Pehz sawu usfkatu buhtibas kants wareja pasilt sawruhp no ūchi laikmeta optimisma. Kategoriskā imperatiwa etika nesaundīgi noraidīja jautajumus par

1) Du contrat social, L. I. ch. I.

2) P. Nowgorodzeva „Кризисъ современного правосознанія“ Гл. I, § I.

zilweka nahkamibas laimi: „peenahkums peenahkuma dehl!“ — schi etikas dewise raktija preefchā padewibu bes kahdām eerunam, nedodama nekahdu apsolijumu. „Peenahkums! tu augstais un leelais wahrds, tu, kura nam itin neka, kas glaimotu muhsu juhtam, bet kas prasa paiklausibū . . .“. Tā runaja Rants sawā etika, un ar to winsch nobeids sawu „Mahzibū par teesibam“. Bet ari winsch padewās laika garam. No Russo winsch īmehlās politikā tizibū us tautas wal-dibū, bet „muhsu deenu eestimes un nojautas“ pahrleezinaja wiāu par to, ka „zilwezei war paredset to, ka ta fasneegs teesīku eekahrtu un lihds ar to nee-īspehjamibā nahkamibā pawisam nowehrstees no tikumiskā progresā“. Franzijas rewoluzija, kura Ranta azis likōs par teesīkās idejas peepildijumu, dereja ka peemeheis, kas wiāu pahrleezinaja par to, ka zilwekā ir tikumiski pamati, kuri tam folia pastahwigni tikumisko progresu¹⁾. No otras puses, winam rahdijās, ka ari daba, kas pakahpeniski nostiprina zilweku starpā satizibū un kopejas fai-tes, „grīb, lai teesibas galu galā eemantotu fuwereno waru“²⁾. Tā Rants nahza pee slēhdseņa, ka „muhschigais meers — nav tukša ideja, bet usde-wums, kurekā, pakahpeniski atrīsināts, wairak un wairak tuwojas sawam mehr-kim, ta ka laika sprīhjschi, kuros fasneeds lihdsigas felmes, jazere, paliks aīsween ihsaki un ihsaki“³⁾. Saflanā ar to ari eekshejās walstju atteezibās winsch no-teiz absoluti teesīka stāhwolka idealu, ta stāhwolka, kura ilweenam galīgā veidā buhs nostiprinatas wina teesibas⁴⁾.

To, kas Rantam ir kā tāhla meera osta us preefchu ejoschāi zilwezei, Hegelam isweidojas par tuvu un fasneedsamu svehtlaimibū. Wehsture eet pa gruhteem un īhrlschkaineem zeleem: garam janoeet eepreefchējo pakahpju rindai, winam jaissihna gruhta eefscheja zihna, jaweiz nopeetns fewis isweidošchanas darbs⁵⁾. Walsti, kura pehz Hegela ir zilweku īspehku augstakā organizacija, mehrka fasneegschanai wajadīgs ilgstoschs darbs, zihna ar atsewischkām interesēm un teeksimem⁶⁾. Bet schi zihna, domā filosofs, jau beigusees; sameerinaschana jau panahkta, walsts kluwusi par „prahta isweidojumu un ihstenibū“⁷⁾.

„Muhsu pasaule“ un „muhsu deenas“ „wehstures pehdejā stabija“⁸⁾. Zilweze pahrdfshwo tagad wezunu; bet tas nam dabas wezums, kas apīshmē wahjumu, bet gara wezums, kas ir kā ihsta gatawiba⁹⁾. Par schis gara gata-wibas filosofisko formulu Hegelam der deewischka un zilweziga, absoluta un subjektiva sameerinaschana; bet par schis pilnīgas harmonijas praktisku istei-zeju ir muhslatīku konstitucionālu walsti, kuras principam „ir tas ahrfahreis īspehks un dīslums, ka winsch atlauj subjektivam principam attīstīties lihds valstahwigam ekstremam, bet lihds ar to nowed pee substanzionalas weenibas un usglabā winā schi weenibū“¹⁰⁾.

Ar ziteem wahrdeem un us zitateem pamateem, bet ar to paschu absoluto noteiktibū sludinaja ari Rants zilwezei nahkamo svehtlaimibū. Apstrihdedams „zeenijamu un pat eevehrojamu prahtu, bet tāhdu, kureem nam ihsto sinaschani un kas slīkti sagatawoti“ gala spreediums „kas nonahluschi filosofiskā ismīsumā par sozialo nahkotni,“ slāvenais positivisma nodibinatajs isteiz „apmeerinoschu pahrleebi,“ ka „zilwezes isredsetā dala . . . jau tuwojas tāhdas fabeedriskas

1) Kant, Streit der Fakultäten. Zweiter Abschnitt, §§ 6 u. 7.

2) Kant, Zum ewigen Frieden. Zweiter Abschnitt, I. Zusatz.

3) Ibid., in fine.

4) Kant, Rechtslehre, § 52.

5) Hegel, Philosophie der Geschichte, III. Aufl. Berlin 1848. §§. 68 – 69.

6) Ibid., S. 31.

7) Hegel, Grundlinien der Philosophie des Rechts, § 360.

8) Hegel, Philosophie der Geschichte S. 530.

9) Ibid., S. 184.

10) Hegel, Grundlinien der Philosophie des Rechts, § 260,

fahrtibas tuhlitejai eefahrtoschauai, kas wišwairak peemehrota winas dabai”¹⁾. Schis fahrtibas atnahfshau Ronts faisti, kā sinams, ar positiwas filosofijas isplatischanos: „weenigi to war ussatit par tahdas fabeedribas pahrorganise schanās stipru pamatu, kurai jaſbeids kriſes stahwollis, kas tik ilgi welskas wižiwiſetako naziju starpā.” „Tagadejās fabeedribas leelā politiskā un mora liskā kriſe atkarajas beigu beigās no garigās anarkijas . . . Wiſleelakā muhſu nelaimē ir ta dīslā nefassana, kas paſchulais fastopama pēc wiſeem atteezibā uſ wiſeem pamiatnoteikumēem, kuru stabilitate ir ihſās fabeedriskas fahrtibas nosazijums”²⁾. „Kolihds prahī buhs apweenoti prinzipu kopibā, no schis apweenoschanās bes kaut fahdeemi ſimageemi ſatrizinajumeem, kā nepeezeeschamas iſrites ateezīgas eestahdēs, kā ka ar ſho weenigo faktu buhs nowehrīta wišgalvenakā nekahrtibū parahdiba”³⁾.

Ronta pestischanas wahrds naw tahds kā Ruffo, Rantam un Hegelam: nahlamās atjaunoſchanās noslehpunu wiſch reds newis teesību pilnīgo formu noſtiprinaschonā, bet wiſu pakahrtoschauā ſinatnes neapstrihdamām pateſibam. Bet galu galā ari pēc wiha ſchī prahī waldiba noſtiprinas ar to, kā nodibīnas kahda pilnīga organisazija ar ihpaſchu garigu waru preefchgalā un klasu jerarchiju. Widus laiku katolizisma tehls likas Rontam par wadoscho zilwezes organisazijas leetās. Sāveenojot wiſus ar jaunās eefahrtas ſaitem, kurat ſinatne dos neapstrihdamus un neapſchaubamus pamatus, warēs realiſet „ilgsto ſcho harmoniju” nodroſchinot weenlihdsigi „progreſa un fahrtibas nosazijums”⁴⁾. No fahkuma Reetum-Giropa, pehz tam baltā rohſa un beidsot wiſa zilweze, kad ta buhs ateezīgā fahrtā ſazatawota, iſjutis jaunās eefahrtas labumit. Positiwas wirſeens radis prahī harmoniju, kas lihds ſchim bij neeſpehjama, un iſzels intelektualo un moralisko apweenibū, kas buhs pilnigals, buhs pla ſhals un ſtabilaks učka ikweena religiſka apweeniba”⁵⁾.

Spenſeram, warek liſtees, warak učka ziteem wajadsetu parilt tahlak no ſchis tizibas uſ nahkotnes ſwehſtāmibas ſtabilo harmoniju. Wiha ewoluzijas teorija norahdija, kā leekas, zitus gala ſpreedumus un paredzejumus. Bet to mehr lihdsigi ziteem ſawa laikmeta wadoneem wiſch pilnīgi veekriht ſchai pamata tizibai. Apluhkodami Spenſera domas par zilwezes nahkotnes liſteni, redſams, kā ari wiſch atrodas uſ ſoziala optimiſma pamateem. Ari pehz wiha iſſkateem zilwezes progreſs war ſneegtees lihds tahdam augſtumam, „uſ kura tas pilnīgi ſaffanēs ar wiſām prafibām”⁶⁾. Ronts runaja par beigu ſtahwolli (l'état final)⁷⁾, Spenſers tanī paſchā uoſhme runā par augſtako ſtahwolli (the highest state)⁸⁾. Wiſch atehlo to, kā neiſbehgamo egoiſma un altruismu lihdsiwaru nahkotnē, kad „nebeidsama fabeedriska diſziplina til tahl pahrweidōs zilvela dabu, ka patiſkama ſajuhta, kas ſaiſtita ar labwehli gām juhtam, buhs pate par ſewi teeffiņu objekts un pēc tam wiſpilnigakā mehrā, kas iſdewigs wiſeem un ikweenam”⁹⁾.

Pretruna starp egoiſmu un altruismu, kas iſleekas paſtahwigā efam, iſſidis. Pilnīga no ſubjektiwā weedoſka, no eekshejo impulſu puſes, ſchī nahkotnes ſameerīnaschanās buhs tikpat pilnīga ari objektiwi ſawos ahrejos rezultatos. „Lai ari zik tahlſch liktos tahds ſtahwollis, tomehr ikweenu faktoru, kureem

¹⁾ Comte, Cours de philosophie positive. T. IV. Pāris 1829. Pp. 172—173.

²⁾ O. c. T. I. Paris 1830. Pp. 48—49.

³⁾ O. c. T. I. p. 49.

⁴⁾ O. c. T. VI. Paris 1842. Pp. 539—540.

⁵⁾ Ibid., p. 872.

⁶⁾ Spencer, The Principles of Ethics. London and Edinburgh 1892. Vol I. Appendix. P. 303.

⁷⁾ Comte, o. c. T. VI. P. 872.

⁸⁾ Spencer, o. c. Vol. I. § 96, p. 251.

⁹⁾ Ibid., § 95, p. 250.

stahwoklis jarada, war uštvert ari jau tagad sawā darbibā pee augstakeem rakstureem. Tas, kas pee wineem tagad ir wahjīsh un fastopams gadijuma pehz, turpmakā attihstibā, kā to war fagaudit, kluhs par stipri un pee tam par paradūnu, un tas, kas tagad peemiht weenigi reteemī zilwekeem, galu galā kluhs par wiſu peederunu”¹⁾.

Muhſu preefschā atkal tās absolūtās un pastahwigās harmonijas tehs, ko apsola zilwezei, kaut ari tahlā nahkotnē, bet totees tizamač, tapehz ka ta išrit no paſchas dabas, no tās pastahwigās, likumam peemehrotās nepeezeeschamibas. Ne zilweku puhles, bet pate dīhwe ar sawu dabisko un nenowehrſchamo ritumu sagatāwos zilwezei tās nahkamo laimi.

Tahds pats dabissās attihstibas neisbehgama resultata raksturs peemiht Marks idejai par nahkotnes harmoniju. Tahdu paſchu ewoluzionistu kā Spensers, Marks fagaidijsa tas pats liktenis — sawā gala spreediumā wiſch nahk pretrunā ar paſcha premisēm un dialektiskās attihstibas teoriju kōne ar utopiju par paradiſi ſemes wiſu. Ir paſihstama klasifika weeta „Kapitala“ I. sejnuma beigās, kur runa par tuwojoſchos „elfſpropiatoru eſſpropriažiju“. Schi eſſpropriažija noteek aif paſchas kapitalistiskās raſchōſchanas imantu likumu darbi- bas ar kapitalu zentralisaziju. Beens kapitalists iſwar daudsus. Noku rokā ar daudſu kapitalistu zentralisaziju jeb eſſpropriažiju no nedaudſeem, aifween leelakos un leelakos apmehros attihstas darba prozeſa kooperatiwā formā, plan- weidiga ſemes eſſploatažija, apsinīga ſinatnes peemehroſchana tehnikai, darba rīhku pahrwehrſchanaſ tāhdos, kurus war leetot tikai kopigi . . . Lihds ar pastahwigū kapitalistu — magnātu flaita ſamasinaſchanos, kuri iſurpē un mono- polise wiſus pahrweidoſchanas prozeſa labumus, aug ari nabadiſbas, nospee- ſchanas, werdiſbas, iſwirtibas, eſſploatažijas daudſums, bet no otrs pufes wairojas ari pastahwigī pеeangoschā strahdneku ſlaſes preteſtiba, ſlaſes, kas iſſkolota, apweenota un organiſeta ar paſchas kapitalistiskās raſchōſchanas kārtibas mechanizmu. Kapitalo monopolis pahrwehrſchas par reſhgeem tahlakai schi raſchōſchanas weida attihstibai, kurch attihstijas kopā ar winu un ſem wina wiſ- kundibas. Raſchōſchanas lihdselli un darba apweenofchanas zentralisazija nonahk lihds tāhdam punktam, uſ ſura wini wairs neeetilpſt ſawā kapitalistiskā tſchaumalā. Ta pahrpliſt. Kapitalistiskam priwatihpaschumam peenahk pehdejā ſtunda. Eſſpropriatorus eſſpropriē²⁾.

Sawa darba zitā weeta Marks runā par to nahkamo eekahrtu, kura nahks tagadejo atteezību weetā, kā par nahkamo „brihwibas walſtibū“. Pehz wiſa wahrdeem ſchi walſtiba eekahrtosees tikai tur, „kur iſbeidsās darbs, kas radits no truhkuma un ahrejas mehrpeemehrotibas; tā tad ſchi walſtiba ir wiņpus materialās raſchōſchanas teefchā nosihme. Kā neschonim jazihnas ar dabu, lai tas waretu apmeerinat ſawas waſadiſbas, lai waretu uſturet un turpinat ſawu dīhwi, tāpat tas jadara ziwiſetam zilwekam wiſā ſabeedriſkā ſormās un pee wiſeem eespehjameem raſchōſchanas weideem . . . Brihwiba ſchinī laukā war pa- rahditees tikai eekſch tam, ka ſabeedribai padots zilweks un apweenotee raſchō- taji razionali wiſa ſcho ſawu weelu apmainu ar dabu, pahahrtojot winu ſawai wiſpahrejai kontrolei, bet neļaujot ſewi waldit no tās, kā no akla ſpehka; — eekſch tam, ka wini iſpilda ſcho apmainu ar wiſmaſalo ſpehku patehrinu un pee tahdeem nosazijumeem, kas wiſwairak zeenami un wiſwairak ſaffan ar zilwezes dabu. Wiņpus tās ſahkas zilweka ſpehka attihstiba, kura pate ſew der par paſchmehrki, ſahkas ihsta brihwibas walſts, kura tomehr war uſplaukt tikai uſ tās nepeezeeschamibas walſts, kā uſ ſawas baſes“¹⁾.

Attihſtot un turpinot Marks domas par ſeelo katastrofu, kura atflahs zil- wekeem gaischu nahkotni, Engels ſnofauza to par „zilwezes lehzeemu no nepee-

1) Ibid., § 97, pp. 255—256.

2) Das Kapital Bd. III, II. T. Seite 355. Hamburg 1894.

zeeschamibas walstis brihwibas walsti". „Tikai no scha laika zilweki ar pilnu apsimu paschi darinas sawu wehsturi, tikai no scha laika wian eekustinatee sabeeedriske zehloni aissween wairak un wairak radis wehslamās darbibas“¹⁾. „Kad sabeeedribā eeguhst waru par wiseem raschoschanas lihdsfelleem, planweidigas sabeeedriskas winu isleetschanas noluhska, ta išnihzina lihds tam pastahwoscho zilweku werdisisko atkaribū no winu paschi raschoschanas lihdsfelleem. Sabeeedribā, pats par sevi ūprotamis, uewar zitadi atswabinatees, kā atswabinot ikweeni atsewischku zilwetu. Zahdā kahrtā wezais raschoschanas weids ir jangojauz lihds pamateem, proti — jaibieds wezais darba sadalijums. Ta weetā jaistahjas tahdai raschoschanas organizazijai, kurā neweens zilweks newar uskrant us ziteeu sawas pedalschanas raschoschanas darbibā, bet schi darbiba no werdisinaschanas lihdsfella kluhs par zilwetu atswabinaschanas lihdsfelli, dodama ikweenam attihstīt un wijsos wirseenos parahdit wijsas spehjas, kā fisiskas, ta garigas. No nastas ta kluhs par preeku“²⁾.

Schini jaunā organisazija indiividu salikht ar sabeeedribu; ta noteek gariga zilweka atswabinaschana. „Zilwetu apnenoscho dīshwes noteikumu kopiba, kas lihds tam waldija par winu, nokluhs tagad sem zilweka waldibas un kontroles, kürsch tikai no schi laika pirmo reis kluhst par apsinigu ihstenu dabas fungu, tapehz ka tas kluhst par sawu paschu sabeeedrisku spehku fungu... Zilweka pascha pahrwehrschanas par sabeeedrisku, kas lihds schim bij itkā usspeesta no dabas un wehstures, kluhs tagad par pascha brihwu leetu“³⁾. Scho ideju par zilweka pilnigu sozialfeschanos, kuru pawada wina pilna atswabinaschana, wehl noteiktak isteiz pats Marks: „Tikai tad, kad zilwets ir atšinis un organisejis sawus „forees prospres“ kā sabeeedriskus spehkus un tapehz mairs neatdala sabeeedriskus darbus no sevis, politiska spehka weida, tikai tad noteek zilweka emanzipazijs.“ Isteizot scho paschu ideju ar ekonomiskeem termineem, Marks apgalvo, ka nahkamā „nebaudus usurpatoru ekspropriazijs no tautas masam“, pahrwehrsdama kapitalistisko ihpaschumui par sabeeedrisku, lihds ar to atjaunoš „ne priwatu, bet individualnu ihpaschumui us wijsu kapitalistiskas eras eemantojumi pamata, us kooperazijs un sabeeedriskas semes peederibas un wijsu raschoschanas lihdsfelli peederibas pamata, — lihdsfelli, kas raschoti no pascha darba“⁴⁾.

Mehs scheit usrahdijsam to rafstneeku usskatus, kuru eespaidu us sawu laikmetu newar apstrihdet. Schini atteezibā ir gruhti wehl kant kuru zitu nostahdit wineem lihdsfās. Bet newar neatziht par augstakā mehrā rafsturigu to, ka wijsi wini apweenojas zilwezes wehstures beigu stadijas gaibischana, tas stadijas, kura lihds ar to buhs pilniga zilweka triumfs un svehbtaimiba. — Absolutrechlicher Zustand, das letzte Stadium der Geschichte, l'etat final, the highest state, das Reich der Freiheit, — wijsi minetee un teem lihdsfīgee isteizeeni spilgti rahda wijsu scho usskatu kopejo domu. Bet ja Russo un Kounts, Hegels un Spensers, Kantz un Marks pēc wijsas wian pasaules usskatu daschadibas apweenojas schini kopejā teſē, waj tad tas nenosīhmē, ka wini atlahrtoja schini gadijumā sawa laikmeta wijs-pahr isplatito tiziba. Tāpat ka lihds Kopernikam wijs zilweki, materialisti un idealisti, skeptiki un dogmatiki, wijs weenadi tizeja, ka seme ir zentrs, ap kuri greechesas pasaule, un ka ar semes apwahrksni aprobeschojas wijsa pasaule, tāpat wehl nesen atpakaļ wiseem bij lihdsfīga minēta tiziba us zilwezes wehstures apwahrkschna aprobeshotibū. Un ka wežā astronomijs wijsa pasaule nobeidsas ar weegli aprangamām debessjuma malam, tāpat wežā sozialā filosofijā wehsture nobeidsas ar spilgtu paradises tehnu semes wijsu. Atkaribā no temperamenta

1) Engels, Herrn Eugen Dührings Umwälzung der Wissenschaft, III. Aufl. Stuttgart 1894, Seite 306.

2) Engels, Herrn Eugen Dührings Umwälzung der Wissenschaft, S. 317.

3) Ibid., S. 305.

4) Das Kapital. Bd. I. S. 728—729.

un domataja usskateem schis gaidamās svehtlaimibas tehs waj nu bij tilko nojaušchams nahkotnes tahles, waj ari likās pawifam tuvs un fasneedsams. Bet wisseemi teem winsch bij preefschā kā skaidra un peeejsama zilwelku klejoschānas robeschā.

Mūnajot scheit par laikmetu, kuru es skaitu no XVIII. g. f. beigam, negrību apgalwot, ka ari agrak, eepreefschejos gadu simtenos nebuhtu isplatita tīziba us paradiſi semes wirsū. Ilgas pehz selta laikmeta, kuru eedomajas waj nu firmā senatnē waj gaidamā nahkotnē ir weena no wišvezakām zilwelku pahleezibam un līhds ar to weens no wezakeem zilwelku apmeeringumēem. Minētā laikmetā schi wezā ideja usplauka jo sevīschki frāhschni, organiskti, nesaraņumām saitem, apweenojās ar wiſām jaunu zilwelka teeksmēm un zeribam, kluwa par pamatu wina pasaules usskatam, radīja zelschānas entusiasmu sabeedrīskā ūferā. To pastiprinaja zilwelka genija spīhdoschās sekmēs sinatnes un praktiskā laukā, un tapehz ta atspoguloja sevi pirmo zilwelka preeku, kas atšķis sawa prahā spehku un notizeja ta neaprobeshotam warenumam. No tumsas un neskaidras nojantas, no legendarās teikas, no apokaliptiskā praweetojuma wina usauga līhds filosofiskas teorijas pakahpei, teorijas, kas pamatojas us prahā norāhdījumeem, kas dibinas us ūareschģiteem prahojumeem un veerāhdījumeem. Nelihdēja neko ūlepīku un pefimistu balsis, kas ūludināja zilwezei zītu līktenī: waldoschā un wadoschā bij mahziba par nahkamo paradiſi semes wirsū, kā par zilwezes wehstures Laimigu gala robeschā un svehtigni isnahkumu.

Salīhdsinot XIX. g. f. beigu sabeedrīskā noskānas ar eepreefschejā laikmeta dedīgo tīzību un zerību, neveen reis ween ir atšķirts stiprs luhsums, kas notizis pehdejā laikā. Par weenu no muhsu laiku parahdībam, kas atschķir to no netahlās pagātnes, Lekki usskatija to, ka „naw nekahda politiskā idea, kas spehku radit stipru entusiasmu¹⁾ un schi apgalwojumu war pastiprinat ar weselu rīndu līhdsigu nowehrojumu un faktu. Bet ne us reis wareja atklāht, kā par notikuschās pahrīmānas pamatzehloni der idejas fabrikums par paradiſi semes wirsū. Bet to mērā naw ūchaubu, ka taisnī schi ideja bij tas ūjuhīniņoschais, kas bij galwēnais spehks agrak pahrdīshوتām ūstibam. Teesham, us ko tād dibinājās ta dedīgā zelti lozīschana, tās besgalīgās zerības, ar kurām wiſur ūgaidīja demokrātiskā laikmeta atnahkšanu XVIII. g. f. beigās? No kureenes zīķis tā neatwairāmā pewiſziba, kura bij 30. un 48. g. politiskām ūstibam Frānzījā kaimiņi semes? Atbilde us to war buht tikai weena: tās paandīs, kurač ūstītā ar politiskām pahrīmānam tik ūelas zerības, tīzeja turīwai pateestības brihwibas un weenlīhdsibas walsis atnahkšanai; wini ūvi jau redseja ceejam sabeedrīskā ideaala apsolitā semē. Zīk tahlu muhsu laikos ir aīgahjuschi no ūchām gaidam, war ūpreest pehz muhsu deenu jurīsta (Daisi) ūlumju pilna iſteizeena, ka pagahjuschi gadu ūintena ūedīshwojumi veerāhdīja neespehījamību „apstīgam domatajam domat, ka eedomata waj teeschā pasaule war at-rast kaut kahdu pilnīgu konstituziju, kas war noderet kā paraugs ūfosccho walsts formu trūhkumu ūlaboſchanai“²⁾. Poītīka newar ūsneegt pilnības, newar ūsargatees no grūtumeem. Wezo nepilnību weetā ūang jaunas; nahkotnē, tāpat kā pagātnē, muhsu preefschā tās paschas mēkleschānas un puhlini. Preefschā naw redsams ūkārs ūpahrīknis, muhsu ūkāti raugas tikai ozeana neaprobeshotās tahles.

Tā pamatmahziba, kas ir XIX. g. f. wiſchānas rezultats, pateestībā ūdalas weselā rīndā atsevīschku mehginajumi un pamahzību. Trūhkumi, kas ūrahdijsches parlamentarisma preefschātā ūneezibai wiſpahrejo wehleschānu ūstībam, referendumam, ūzialo reformu un ūzialas audzināshānas ūdewinu no-

1) W. E. H. Lecky, Democracy and liberty. New edition. London 1899. p. 43.

2) A. V. Dicey apzerejums „The Referendum“ („The Contemporary Review“ London 1890. V. 57., p. 500).

skaidrojusēs besgalibā, wiss tas pakahpeniski drupinaja tizibū uš daschadu politisku lihdsekklu absoluto spehku, lihdsekklu, luxus usrahdijs pakahpeniski prakse un sinatne. Bet pagaidam palika zeriba, ka tomehr galu galā atradisees lāut lāhds jauns lihdsekkis, wisu dseedejoſchs un warenz, wifas ſchās atſewiſchķas neisdoſchanas wareja uſſklatit par pahrejoſchām un atkarīgām no gadijuma. Ja ne parlamentarismš, tad referendumš, ja ne ſozialas reformas paschas par ſewi, tad weenopus ar ſozialo audſinashanu, ar weenu wahrdu — lāut lāhds lihdsekkis kārā ſinā ſrahdiſees par derigu. Alikerot plafčak un dſikak tautas dſihwi ſchahdā waj tahdā kahrtā, tomehr wares atrast pareiſu un nemalidigu zeli. Tomehr XIX g. ſimteni pahrdſhwoto mehginaſjumi nosihme un dſikums pastahw eekſh tam, ka ſcheit fabruka ne tik daudi atſewiſchķi politiski lihdsekkli, zif tee beigu mehrķi, turi ſaiſtijas ar wineem. Ir parlamentarismš, ir referendumš, ir ſozialas reformas, ir ſoziala audſinashana, ja uſ wisu to ſkatas no relatiwa un praktiſka weedolkla ſewi attaifnoja. Bet mehginaſjums winus pēmehrot, peerahdijs, ka iſweenam no ſchein lihdsekkleem ir tikai relatiwa nosihme, ka iħſtenibā tas ſaiſtits ar neiſbehgameem gruhumeem un truhumeem. Sa- bruka ne pahrejoſchēe politiskee lihdsekkli, bet utopiskas zeribas atrast ſabeedriſkas eekahrtas absoluto weidu. Naw tahda lihdsekkla politikā, kas reiſ par wifām reiſem zilwekeem nodroſchinatu dſihwes pastahwigū pilnibu.

1. Jaatteizas no domam atrast tahdū atšwabinoschū wahrdū, kas atradis džihwes absoluto weidu un norahdis lihdjekli, kā radit paradisi semes wirſu.

2. Jaatsakas no zeribas tuvaka waj tahlakā nahkotnē fa-
sueegt tahdu laimigu laikmetu, kuru waretu usskatit kā agrak pah-
dīshwotās dramas laimigu epilogu, wehstures pehdejo stadiju un beigu
periodu.

Ta war isteikt moderuas domas pamatteses. XIX. g. ſimtena mehgina-
jumi ſagrehwa tizibu us politisko pahrmainu brihnundaroscho ſpehlu, us wian
ſpehju atnest paradiſes pateefibas un laba walsti. Kä relativiwi lihdſelli XIX. g.
ſimtena politiske mantojuni iſnahza no ſchi mehginajumu lauka attaisnoti un
noſtiprinati. Bet warbuht taisnī tapehz, ta notika to eestahdijumu pahrbandi-
ſchana, kui likas par gudrivas augſtalo pakahpi, no kureem gaidija ahrkahrtejū
un galigu resultatu, wiſchanaas bij til ſtipra un dſila. Nepahrwarami genh-
tumi un ſchkehrschi, us kureem uſdurias politiskā jaunradischanā, atvehra zillwe-
keem itfa tumſchu besdibeni un ſchinī besdibeni nogrima ideja par paradiſi
ſemes wirſu.

(Turpmał beigas).

Lihgotnu Sehfabā.

Pirmais latweeschu schurnals.

Schi grahmata preeski latveescheen
Un wiin mihleem behrnieem
Ac apdomu top raksta,
Par lehtu naudu pahydota;
Lai latris, prahtu ziladams
To paschu labprahrt lafidams
Te atrod jaakas mahjibas,
Kas maiisi dod un gndribas — — —

(Moto Stibes „Latvijai Gada-Grahmatai”, pirmam (1797) gadagahjumam).

Latveesku iehurnalistikā sen pahraugusi fāmūs pirmos nodibinatajus un zelmu lausejus. Bet winas koplakās, fuligakās un audzēligakās fātnes aisevēn aisssteepfes pēc ta zelma, nākura rāfsīts „M. Stubes — Latviska Gada-

Grahmata". Mums ir bijuschi gudri un positiski un praktiski loti spehjigi schurnalisti, apdahwinati ar weiklu spalwu un leelam darba spehjam, bet wa j kahdam wairak idealisma un mihlestibas bijis us sawu darbu un leelakas tizi bas par sawa darba nepeezeechamibu latweeschu tautai, neka M. Stibem, mums labi buhs japadoma, samehr tahdu otru atradisim. Bes schaubam muhsu schurnalista war usrahdit tahdus sawa laika un sawos apstahklos preefschihmigus redaktorus, ka Alawinus — ar wini „Rotu“ (1884—1887), Welni — ar „Austrumu“ (1885—1902), J. Weizmani ar „Wehrotaju“ (1904—1905), tatschu schee redaktori atrada jan deesgan plaschu lihdsstrahdneeku faini un par wisam leetam — isloptu literarisku walodu un wairak waj masak lasitaju publiku, kas wiens saprata un tos garigi pabalstija. M. Stube dzina pirmas wagas muhsu neisstrahdatu un neisloptu schurnalistikas lihdoma. Truhka lihdsstrahdneeku, truhka lasitaju, truhka wehl to garigo saischu, kas nodibinajas starp katras kulturela schurnala redakziju un wina laika sabeeedribu. Muhsu Stubi tas wis neatbaida. Instinktiivi wiensch juht latweeschu dzhwes garigos un materialos truhkumus. Pee teem neteek laht ar grahmatu. Tanta wehl ne-lasa grahmatas. Te jaatrod tahds isdewums, kas allasch laudim nahktu roka, teem sinegutu garigu materialu prahtha pazilashanai un tos praktiski audzinatu un weizinatu wina fainmeeziskai dzhwei. Ta sahki isnahkt „Latviska Gada-Grahmata“, wina isnahk ka zeturfschne schurnals, pa trim mehnescuem reissi, pee tam katras burtniza ir 10 drukas lofnes (160 l. puses) leela, isnemot 1797. gada 3. burtnizu, kura satir 168 l. puses, un 1798. gadu 3. un 4. burtnizas, kuras satir 144 resp. 146 l. p. Isnuhza schurnals ar eepreelscheju parakstishanos pee draudschu mažitajeem un latweeschu drangeem diwus gadus, protti 1797. un 1798. gadā, pavismi 8 burtnizas, neelas (160) grahmatinas weidā. Maksoja katras burtniza 15 wehrdimus wehlak pehrkot.

Katra schurnala raksturu, garigo un literarisko seju nosaka ta redaktors. „Latviska Gada-Grahmata“ raksturo muhsu schurnalistikas nodibinataju ka ruhpigū rakstu fijataju, ka weiklu toteiseju latweeschu rakstneezibas darbineeku pulzetaju, ka labu sawu lasitaju pasineju, ka pateefu latweeschu tantas labiwehli, ustizigu padoma deweju un lauschu prahtha gaismotaj. Stube ir ihsis redaktors: wiensch melle lihdsstrahdneekus wiseem arodeem, wina ideals: sinegut noskanotu un noapalotu katras burtnizas saturn. Bet ja atteezigu lihdsstrahdneeku truhkf, ja redakzijai uaw no ahreenes eesnichtu wiens nosuhkeem node rigu rakstu, tad par teem gahda pats redaktors. Bes schaubam — ta ir sinama weenpusiba pee schurnala, weenpusiba, kas weegli isskaidrojama ar toteisejeem muhsu literariskeem apstahkleem, bet fci weenpusiba tagad rahda mums Stubi wijsa wina redaktora darbibā, wina idealsā zentibā, wina tahlredsigā un saprah tiga rakstu apgaahdataja nsdewumā.

Latweeschu tauta ir wehl tumsha un nemahzita. Tamdehl jagahda par wiens gara apgaismib. Bet tas nebuhs panahkams, ja nepazels wiens fainmeezisko dzhwi, negahdas, ka pawairotos wiens eenahkumi, negahdas, lat tai buhtu valihgs pee lauku apstrahdaschanas, pee lopu kopshanas, pee mahjsalineezibas, pee dahrsu apstrahdaschanas, neloimes un posta gadijumos. Schis wajadzibas nosaka „Gada-Grahmatas“ programma: „te atrod jaufas mahzibas, kas maiji dod un gudribas.“

Wispirmā weetā stahw pascha M. Stubes raksti. Tee ir wina eewadi gandrihs katras burtnizā. 1) „Swehtas domas un apnemishanas jauna gada rihtā“ (1,1797), 2) Pawasara (2,1797), 3) Saule (3,1797), 4) Zilweks (4,1797), 5) Slinkums (1,1798), 6) Deewabijaschana (2,1798), 7) No apinu dahrsa eetaischanas (4,1798). — Isnemot weenu burtnizu, ta tad wijsi eewadi pluhdufchi no M. Stubes spalwas. Tee mums gaischi apmirds wiini autora garigo seju.

Wiſi ſhee rafſti ir traktati-apzerejumi ar dabas ſinatniſku-tikumiku-prahṭnezzisku ſaturu. Scho apzerejumu kodols ir pamahzit ſawus laſitajus. Bet Stube to nedara til weentefagi, kā Wezais Stenders, Stube — neſaka til-dauds: tā tew buhs un tā nebuhs darit, bet wiſch eewed paſhdomaſchanā paſchu laſitaju un lauſ tad tam naht peſ flehdſeena. Stubes rafſti pareds ſinama prahṭa apgaifmibū peſ ſaueem laſitajeem. Bes ſchaubam — preefch wina laſitaju wairuma ſhe rafſti bij par augſteem, bet ſawus laſitajus uſ augſchu wiſt, neiſdabat winu rupjām tendenzen; kā to darija Jaunais un peſ reiſas ari Wezais Stenders — tas bij Stubes noſuhks. Bet ja no ſimts wina laſitajeem tilai deſmit buhru ſapratuſchi wina apzerejumus un eeintereseti angstakā gara darbiā un taſlakā mekleschanā, waj tas nebij wairak, kā tad wiſch pahejeem 90 buhru pakawejis laiku ar weegleem ſmeeklu ſtahtineem?

Kahdas paſaules Stube ſawos traktatos atklahj laſitajeem?

Stube, kā peſ redaktoreem parasts, ſahf ar jaungada apzerejumi. Tas ſtahtobits religiſki-tikumiskā garā, uſraſtits preefch ta laika glihtā ſillā un dod labu leezibu par Stubes inteligenzi. Wiſch pamahza, bet wina pamahzibas ir wairak apzeres, neka dibaltiſkas dabas. Gudriba un tikumi — ſchis mantas Stubes ſkubina eeguht ſawus laſitajus jaunā gadā. Wiſch apſkata lahrumneeka, neſaſtiqa, naudazfähriga, godfähriga, tehrmana, lazekla, wiſtneeka un liſchka wehleſchanās un peerahda, kā tām naſ nekahdas tikumiskas wehrtibas. Stubes jaungada wehlejumu kodols: „Lai Deewi man un wiſeem zilwekeem dod gudri prahṭi un mihligu ſirdi. Gudribu taħdu, kā prot no wiſeem dſihwes notiſmeem iħſteni labunu ſnelt, un mihligu ſirdi pret Deewu un wiſeem zilwekeem. Tad buhs pateeſiba un tikumi, meers un taſniba, droſchiba un iſtiziba peſ wiſeem zilwekeem. Leelaku laimi newar Deewi mums dot.“ Tas ir pirmiās burtnizas eewidijumus. Jaatſhme, kā Stube wiſnotak leeto mehneschu latwiſku apſhmeju muſ: 1. zeturkſnis: Seemas, Swetschu un Sehrſnu mehnesiſ; 2. zeturkſnis: Sulu, Dapu un Seedu mehnesiſ; 3. zeturkſnis: Leepu, Sumu un Silu mehnesiſ un 4. zeturkſnis: Mikela, Sala un Wilku mehnesiſ.

Otrās burtnizas eewads „Pawasara“ un hinna dabai. Uttehlojot lehnu dabas aismigſchanas un atmoschanas prozeſu, Stube taifa ſlehdſeenu: „Tā pehz augſteem gudreem dabas likumeem neka ſenoteek peepesch ieb kā mehds ſazit lehkſchus, bet wiſs noteek gaſchi, „lehni ar leelu ſiu un gudribu.“ Stube rahda ſaueem laſitajeem likumibū ſkatit dabas parahdiſbas. „Neſaki zilwekſ, kā tikai Lopeem un zilwekeem dſihwiba un dſihwes ſpehli iraid; ari ſahlem, puken, koleem un wiſeem, kā peſ tās leelās ſtaħdu walts peeder, dſihwiba ir; zita dſihwiba ſinams, neka zilwekeem un Lopeem, bet tomehr dſihwiba un kā ſu, waj newaid ari maniſchanās.“ Daſħas lappuſes ſchinī apzerejumā atgahdina dſeju proſā. Ar aifgrahbiſtu Stube runa par dabas baudiſchanu: „Kad tawa ſirds behdigia ir, kad ruhpes un gahdaſchanas tewi ſpeesch, kad tawa fruhts ſmagi puhschas un tew tawa iſtabina paſchaura rahdos, kad tew baſs metas, kad tu redi, kā taws krahjuminsch maſumā eet, iſej tad aħra Deewa klaija paſaule, apſkatees wiſapfahrt, raugi un apdomā, ziſ Deewam maies behrni, ziſ wiñam bagatibas, pilnibu un ſwehtibu; noſlauki tad tās aſaras no tawa waiga, atwer tawu ſirdi tām preezigmā nomaniſchanam, kō wiſa daba juht, preezajees ar teem preezigeem un eſi lihgħiſis ar teem lihgħmeem. — „Lai eet kam patiħk, frogā ieb zitur iſluſtetees, naudu un laiku iſſchlehrdet, weſeliſtu poſtit un ſawu ſinamu ſirdi ar netikumeem un grehkeem apgahnit; gudreem zilwekeem ta rahma un prahṭiga dabas baudiſchanu tas leelakais preeks buhs. Teefham, ſcheit ir Deewa nams, ſcheit ir debefswahrii.“

Aſtonpadjsmitā gaduſintena dabas pehtneku paňahkumus par faules buh-tibu un ſtaħwokli ſmeed ſtobe latweſcheem apzerejumā „Saule“. Tas ir weens no intereſtantakeem astronomiſkeem rafſteem minħsu torefi wehl jaunā

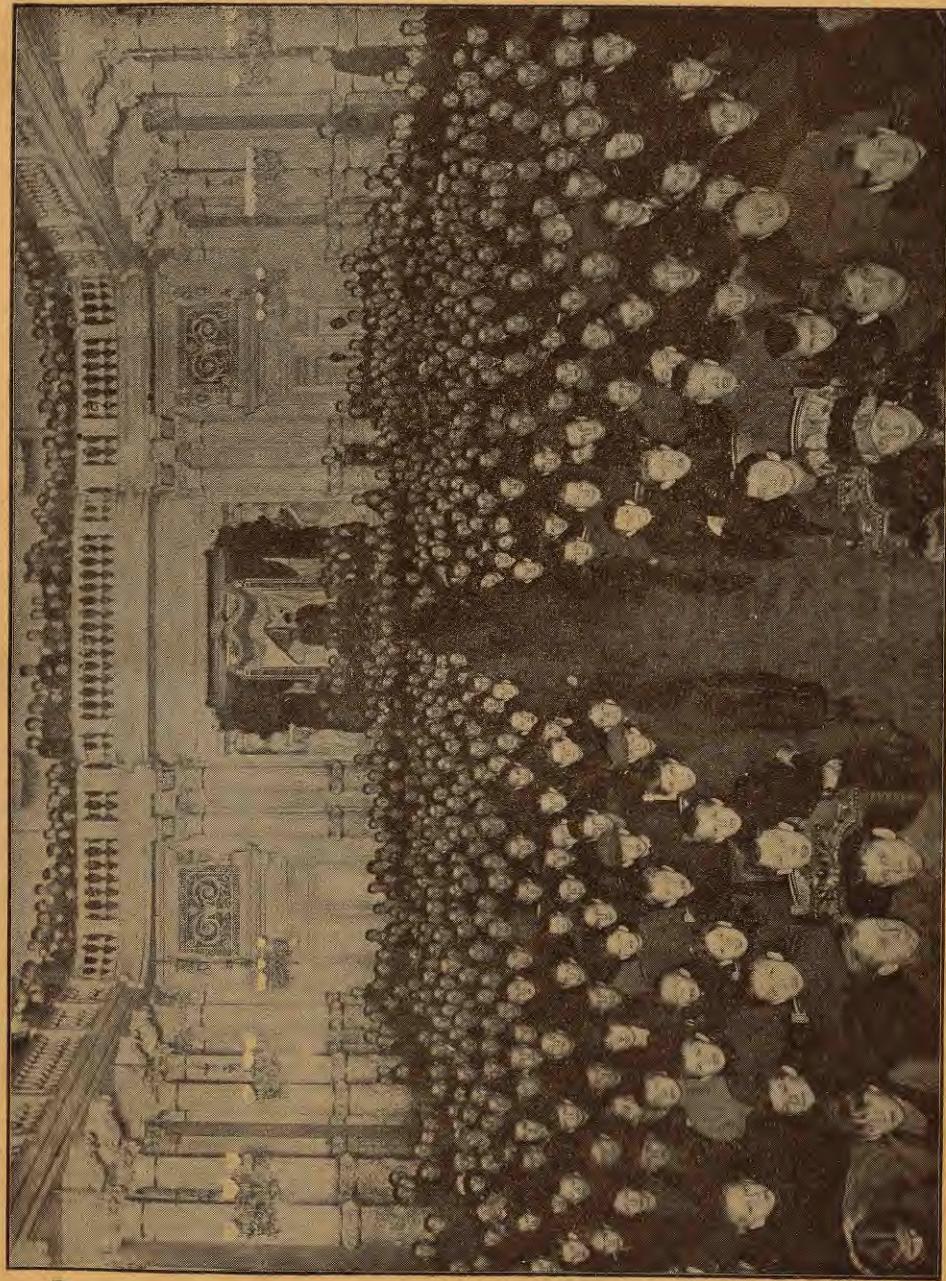
sinatniskā literatūrā. Stube ar leelu weiklumu pahriwar wehl neisoptis sinatniskas terminologijas truhkumu, raksta saprotami weenlahrscheem lasitajeem, pa-lidams sawā rakstā wišnotāl sinatnisks.

Psihologijas laukā eetwed Stubes apzerejums: „Zilweks“. Augsti saweem lasitajeem Stube zīldina zīlwēka sapraschanu un gribu. „Schi sapraschana ir zīlwēka glihtums“, saka Stube, — „zaur to wiſch Deewam lihdīgs top.“ — „Zaur sapraschanu pahrvalda tas zīlweks wiſtiprakos lopus, zaur sapraschanu sawalda wiſch sawas meesas kahribas un wiſadas launas eegribeschanas, kas no tam zelas.“ Tāhak ar populareem salihdsinajumeem Stube iſſkaidro saweem lasitajeem, kas ir domas, atmina, lemshanas un spreechanas spehks. Ar weenlahrscheem, asprahrtigem peemehreem Stube ūkubina sawas lasitajus, attīstīt stipru gribas spehku. Pee wisa, lai zīlweks dava ko daridams, Stube eeteiz eepreelsh apdomat schis trihs jautuschanas: 1) ko gribu es darit; 2) kā gribu es to darit; 3) kapehz gribu es to darit, jeb kahds labums manim un ziteem no ta atleķ, kad es to buhſču padarijs.

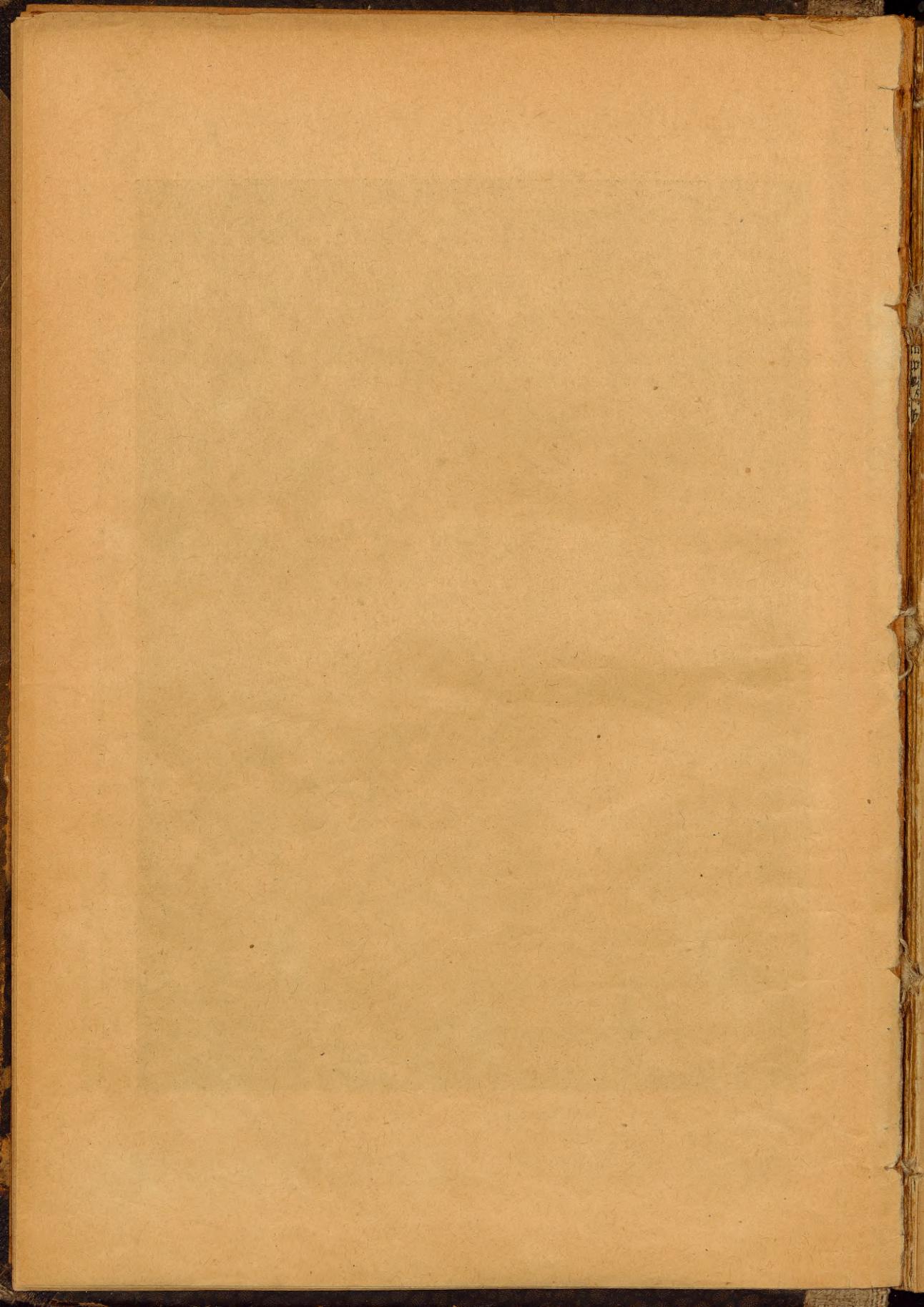
Dīļšch psihologs Stube parahdas sawā apzerejumā: „Slinkums“. Stube ir daudzās weetās pilnigs pretstats Wezam Stenderam. Wezam Stenderam geuhti iſſazit kahdu popularsinatnisku domu, lai tuhlit nepazeltos uz augšchu wina pamahzitaja pirksts. Stube grib ar sawām domam eespeestees sawa lasitaja ūrds un sapraschanas pasaule. Lai tur tad lasitaja griba ūmekas eroſinājumu, spehku un aktīvitati. Un zīk preefsh fawa laika preefshīsmīgā stilā Stube to eetehrpi. Wisa gariga jeb dwehseles lablahschana eeksh tam pastahiw, kad zīlweks sawus dwehseles spehkus audsina, ūpis un wairo, kad wiſch jo deenas jo gudraks, samanigs, prahrtigs, labs, taisns un mihiłigs top. Kursch to neprot, ka schi lablahschana dauds wairak geld, nela wisa laiziga jeb meesas lablahschana; weseliba, gods un bagatiba. Kad zīlweks gudras, samanigs, prahrtigs, labs, taisns un mihiłigs ir, kad zīk spehdams dsenas jo deenas jo wairak wehl tapt; kad jau newar wiſch nelaimigs buht, lai ari wisa pasaules laime suhd, lai wergs, nizinats jeb nabags buhtu; jo dwehseles mantas, gudriba un mihilestiba iraid pastahwigas un mihišcigas, ko ne pati nahwe nespēj laupit nedēs atnemt. Bet slinkums scho dwehseles laimi posta, un saude; jo kā war tahds zīlweks gudribu kopt un wairo, kas nelo nestrāhdā, un sawas sapraschanas spehkus nemehgina, kas prahtu nezīla, jeb nemas dsenas gudraks tapt; kā war eeksh tāhda zīlwēka ūrds mihilestiba jeb buht rastees, kas zaur tikuscheem darbeem nemēlē sawu un zitu zīlwēku lablahschani pāskubinat un wairo. Leelu wehribu Stube greesch sawā rakstā us behriju kreetni audsinaſchanu: „Ta iraid leelakā un dāhrgakā bagatiba, nela kad juhs wineem naudu un mantu krahjeet.“

Pa pusei beletristiſķa formā Stube karo pret lauschi mahatizibū un peste-keem apzerejumi: „Kā nelabi tas iraid, no burvjeem un pestekeem bītees.“ Te wiſch atlahi ari, kā wina laika laudis schos pestelus radija: „Weens pildija olu tſchaumalas ar wezeem ſmirdoscheem taukeem un ſpalwam un lika tas lopu ūktis un ūles; zits blehdneeks nogahja ūhjumā, ūdragaja ūdus, nogreesa un iſlaifija wahrypas; zits atkal ūtaifija ūmelas ar olu baltumeem un aſnim, iſlehja to nakti preefsh ūfacham ūma ūdurwim un apgahnija ar to wehl zitu ehku ūfachus, ūleegnies, ūmatus ūpalodas.“

Salihdsinot „Gada-Grahmatas“ abus gadagahjumus, mehs warām nomanit pee redaktora ūnamu pahrmainu. Nžinredzot ūchurnala ūneegtee ūafsti un apzerejumi bij par augsteem ta laika lasitajeem. Stube noſkuhſt ūawu ūafstaju warā un kā allasch tāhdās reisēs, ūdewuma ūktens ir apseegelets. Publike newar idealu don redaktoram. Tam ūfacham ūfach ūtas ūfawā ūdarbibā un us ūch ūfach ūaaizina ūafstaji. Ja upuri ūk leeli, kā ūtos ūaw ūfahjams ūfet, tad ja-kiht. Bet ūdabaschana ūafstajeem nelađ newed augstaka garigas wehrtibas ūchurnala ūdeweju pee mehrka. Otrā gadā Stube pa dākai ūfah ūatmest ūaw ūapzerejumu formu:

Latw. Kult. Weiz. beedr. 24. lekzija ar kinofilmu paskaidrojumeen par gaiskuģneebu „Kulturas namā“
Runaja karalidotajs Wihsięsch.
Fotogr. Mednis.

winsch rakstu va dalai stahstimus (apnichrami Wezà Stendera garâ), waj skaidri praktiskus rakstus. Kahds lasitajš wehlaš, lai buhtu fo nolaſt pee lihku pawa-dischanas. Stube fneeds plaschaku, wiſeem gadijumeem peleahgotu „Behru runu.“ Mahjas alus darischanai laudim wajadfigi apini, Stube fneeds rakstu: „No apinu dahrsa eetaiſchanas.“ Swinamas kristibas, Stube fneeds ſaweem lasitajeem „Kriſtibas runu.“ Varetu jautat, waj pee toreſſejä latweeschu tautas stahwofla, kristibu un behru runas peedereja pee wižnepeezeſchamakā?

Par Stubes idealeem nodomeem, zelt, gaſknot latweeschu tautu, protams newar ne masako ſchaubu buht. Wina „Gada-Grahmata“ (Otram gadagahju-mam us tituka lapas jau parahdas „No M. Stubes“) tam ir wehſturiſks peerahdiſums. Bet ja taſlakais ar tuwako reiſem ſamainijsās, tad mainiga pee tam bij redaktora taktika, wiſur palihdſet neween wahrdeem, bet ari praktiſki ſaweem lasitajeem.

Kā aifkustinoſha peemina par wina redaktora gahdibu no Stubes palikuſi grafiſks peelikums (weenigais) pee „Gada-Grahmata“ pehdejās (4,1798) burt-nizas: „Pirmā lapa“: 1) Maſi bukſtabi; 2) Leeli bukſtabi jeb preefſchneeki; 3) Skaitlu ſihmes un 4) Weegli wahrbi. Stube ir latweeschu tautas ſkolmei-stars. Winsch mahza ſawus lasitajus neween laſit, bet ari: rakſtit un rehkinat. Par to ir trihs rakſti: „Rakſtſchanas mahziba“ (3,1798) un: „Gudras rehkin-aſchanas“ (1,1797) un „No ſkaitleem“ (2,1797). Aprahdijis rakſtit prachanas leetderibu un labumis, Stube ſaka: „Es tapehz jums, mani mihi latweesch, par labu eſmu gahdajis, ka diwi tahdos lapas nodriketas un pee ſchās grah-matas peelikas taptu, no kireām juhs itin weegli un ahtri wareſeet mahzitees rakſtit.“ Sinams, ir wehl daschi truhkumi, lihdkſkani naiv mihiſtinati, par fo Stube aifbildinajas lasitaju preefſchā: „Tās rakſtu ſihmes jeb tee bukſtabi, kas pee drifſchanas top bruhketi, top Wahzſemē taſiti; un wahzſemineeki, domadami ka muhſu latweeschu laudis us rakſtſchanu wehl nedodas, aridsan tahdus ſih-metus bukſtabus pehz rakſtſchanas, lahdi muhſu walodā daschi wajaga ir, ne-buht wehl netaifa.“ Bet tas netrauzē rakſtu ſihmes eemahzitees un wajadfigos burtus mihiſtinati. Stube paſkaidro ari peeturā ſihmju leetofchanu un lad ja-leeto leeloo burti, ſtarb zitu: „Wiſi goda wahrbi: Heiſars, Rehnirſch, Leelskungs, Prinziſ, Grahws, Muſchneeks, Baſnizas kungs u. t. t.“ Rakſtā: „No ſkaitleem“ Stube fneeds elementara aritmetikas ſinaschanas, gan ſahlumā aifrahdiſams: „Ta gudriba ar ſkaitlu ſihmem leelus jo leelus ſkaitlus rakſtit, padara leelu weeglumu, bet ta ſinachana, ſhos ſkaitlus pareiſt rakſtit, laſit jeb iſſazit, ne-waids til weegla un dasheem gan gruhti nahkas.“

Iſchafks Stube ari us daſchadeem mahjſaimneeziskeem padomeem ſaweem lasitajeem, tā wirſch rakſta: 1) No wiſtam; 2) Kā ar weenās gows peenu 4 jeb 5 telus war dſerdinat; 3) Gahyda maſie no kartupeleem; 4) Kā Margreeta ſa-was ſapluzinatās kahjas dſeedinaja (wiſi 1,1797); 5) Waſku bes bitem taſit (2,1797); 6) Kā no wezas galas to nelabu ſmaku war atnemit (2,1797); 7) Sweeſts no kartupeleem (3,1797) un d. z.

Bes ſchœm Stubes rakſteem ir wehl weſela rinda garaku rakſtu un apze-rejumu no ziteem autoreem, galvenā kahrtā gan par jautajumeem, kas ateezas us laukſaimneezibū: padomi, ka iſpuwufchus rudsu laukus war atkal apſtrahdat; darbu rahditajš, kas ſemneekam katra mehnēſi jadara; no ſtakli baroſchanas, no dahbula kopschanas; no dſihwām wiſam jeb ſchogeem, labſirdiga pamahzitſhana preefſch wiſeem ſemneekem un araju laudim un d. z.

Tas, fo mehs tagad ſauzani par dailliteraturu, ſchurnalā reprefentets ar dſejoleem un ihſeem, pa leelakai dalai pamahzofſchein, waj humoristiſkeem stah-stineem. Atri ſchini laukā ſtarb autoreem Stube eenem redſamu weetu. Bet winsch ir paſhraſ noſwehrts un apdomijs, lai buhtu dſejueeks. Labak tam pa-dodas dſejoli, kuros iſteiſts dabas ſaukums, Deewa un gudribas atſiſchana.

Ari sawos dsejolos Stube neapkuht latweeschus skubinat us darbu, tikunu, skolu („Gesim skola tikuchi, Tur mehs gudri topam“). No ziteem ta laika passhstameem autoreem fastopam Matshewski, Jauno (Alekandru, Jahn) Stenderu, („Blankschku danzis“ un z.), Klapmeiers un ziti. Ka literaturwehstu-riku fikumu Jaunais Stenders sneeds no sawa tehwa astahtem papireem feloschku dseesminu:

D s e h r a j s.

Al, brandwihns, kad tu nebuhtu,
Tad jahtu es wehl rumaku,
Tad sahbari ar kaschoku
Man tagadit wehl apgehrbtu,
Bet famehr tu man wilina,
Balts speekis mani pawada,
Nu basam kahjam jastaigā
Un skandas jawels mugurā.

(1, 1797.).

No Stubes tulkojumeem sawā laikā tautā bij populars „Annīas behres“ (4, 1797.): „Klau, kā tumscha liķu swanischana, skanet skan no wezas bašnizas. Kaps ir ižirīsts, kahda behdaschana“ u. t. t.

Usglabajuschās schurnalā ari zitas ta laikmeta pehdas. Latweeschu tauta wehl toreiš atradas wergu stahwokši. Trihs kuriemneeki, no Peewihkas zeema (8 juhdses no (?) no Leepajas salu mehnescha 17. deenā (1796.) wed ar laiwini us Leepaju darwu pahrdot. Sazehlās wehtra un kursemneeki tifko neaisjet bojā. Pehz trihs deenu mokam un zeeschanam us juhras tos ušrem kahds angli kugis un aisswed us Danzigu. Bet ne us kuga, ne Danzīgā neweens newar ar kursemneekem latviski farunatees. Beidsot kahds schihds Danzīgā atgadas, kas tifdauds latviski prot, kas sin pateikt, ka semneeki no kursemes im Leepajas nowada. Ar leelām gruhtibam tee atkal atgreeschas mahjās, kur nu winu dsmitsklungs Koschols „pilnigi nolihdsina un atlīhdsina“ par ūinu kop-schanu un usturu ahrsemēs. Bet turpat ari redsama nodakas otrā puise: rihtojums, par ušmanig apeeschanos ar ugnī, lai neiszeltos ugunsgrehki, lasam: „Aridsan fainmeekem buhs pee gruhtas rihtschu strahpes peekodinat, ikdeenaš us to raudsit, ne paschi nedz zaur faiem faiem laudim wezas plawas jeb si-lus dedzinat“. Ka jau tolaik dsihws bijis wezais spēkulants, leezina „Jelgawā tai 5. Mikela mehn. 1797.“ issludinata: „Pawehleschana“, zaur linu brahke-reem nahkt us pehdam wainigeem un nodot sodam, kas flapina linus un kane-pes un zitadi mahkligi pawairo swaru (1, 1798.). „Latviskas Gada Grahmatas“ isdewejs bij drukatawas ihpaschneefs „Jahnis Waidrikis Stefenhagens“. Re-raugotees us eepreefchejo parakstischanos, isdewejam jau pirmā gadā ir bijis ja-zīnās ar materialām gruhtibam, jo 4. burtņizas eewadījumā isdewejs sino, ka grubejis jau ar pirmo gadu schurnalū isbeigt, bet nu gribedams latweeschem joprojām labu darit un eewehrojot daudskahrtejus iuhgumus no pascheem lat-weeschem, isdewejs ušnemas isdot „Gada-Grahmatu“ ari 1798. gadā, pee tam: „Tas maksaschanas laiks paleek lihds 1. wilku mehnescha deenu valā, pehz neweens tik lehti wairs nedabuhs, jo wesels gada gabjums teem, kas paprečsch maksas, eesets 10 seferus maksas, bet pehz wini neeseetu newareš lehtak kā par 15 sefereem pahrdot“.

Ar 1798. gadu schurnalā, neraugotees us redaktora un isdeweja puhlem, tomehr apstahjas. Galvenā waina slehpas toreisejos wišpahrejos latweeschu wergu laiku apstahklos: gruhti ir tantai jebkahdus kulturas un garagaismas

pirmpamatus sneegt, minu atswabinat no tumfibas, kamehr lunga wara kā wa-
schas faista tautas mīesu un spehkus. Humanistiskais Stube ar saweem ideal-
jeem nodomeem palika pušzēlā.

Bet Stubes muhscha darbam „Latviska Gada-Grahmata“ usleek kroni.
Matīss Stube ir latweeschu schurnalistikas nodibinatajs. Winsch rada schurnalū
paraugu, kurekā rakstu dašchadibas, kreetna satura, leetderibas, un zildenu eero-
finajumi sīnā paleek nepahrsneegts wehl līhds 19. gadusimtena widum. Stube
audsina un skolo latweeschu tautu, bet ne ar rupju pauehli un aiseegumu, bet
zenščas paſht latweeschu tautas dwehſeli, eeroſnat paſchās tautas garni uſ
māhāſčanōs un idealu zenščanōs, ſkubina gudribu atſhīt un tikumis zeenit
ne dehī materieleem eequwumeem, bet gudribas un tikumibas eekshejās wehrti-
bas pehz. Stube zenščas daiko saweenot ar praktisko. Tamdehī winsch tahdu
uſmanibu peegreesch praktiskeem jautajumeem, ſaprādams, ka bes turibas tautai
newar buht ari nekahdas garigas kulturas.

Kreetnu līhdsstrahbneeku un rakstu ūjaſčanas sīnā Stube peeder pēe lat-
weeschu apdahwinatakeem - redaktoreem, tahti atstahjot ajs fewis pirmo latwee-
ſchu laikrakstu: „Latweeschu Mīiſchu“ un „Latv. Lauschu drangs“ redaktorus,
pat daſhā sīnā pahspēhjot Leitana „Māhāſ Weesi“. „Latviska Gāda-Grah-
mata“ ir zeenigakais zela vahrs, no kura latweeschu schurnalistica war ūahīt
ſawu ūaiku ūaitiſčanu. Pagahja wairak kā pušgadusimtenis, kamehr mums
wareja parahditees periodiski iſdewumi, uſtureti uſ tahda wiſpahreja kulturas
lihmena un ūatur noſkanoti, kahds ir M. Stubes „Latviska Gādu-Grahmata“.

Wehl pehz „Gāda-Grahmata“ apstahſčanās Stube neapniķa darbotees
latweeschu rakſtneezibā, ūarakſtibams wairak praktisko ūatura grahmatinas tau-
tai. Starp zitu Stube ilgus gadus (līhds 1817.) wadija Stefenhagena iſdoto
„Kursemes Laika Grahmatu“. Mira Stube 1817. gadā, ap 70 gadus wezs un
apglabats ūelgawā. Winsch ūudeja Karalautschos filosofiju un teologiju un
darbojās Kursemē kā māhīſkolotājs un rakſteeks.

6. B r e n z e n s.

Valsts etnografiskais muzejš.

Latvijs top. Šenās, kļusibā ūolotas domas eemeefojas darbos. Wiſſ-
tas noteek ūik ahtrā gaitā, wiſadu darbu ūik besgala dauds, ka weenai ūeetai
peeschkirt ūeischku wehribu pateefšam neatleek ūaika. Daudsas pat top it kā
aismirstas, kas nekahdā sīnā nedrihkfstetu buht. Pēe ūahādām pušlihds aismirstām
leetam peeder ari Valsts etnografiskā muzeja apmekleſčana un ūudeschana. Žīl
kļus un ūeentulſch iſleekas winsch. Neti intrefenti ūikai eemalbas ūahās
brīhnīſčīgām mantam ūilditās ūelpās. Kāhds ūrahſčauums, ūahda ūmalka
māhīſlineeziſčka gaume ūedsama masakā ūihluminā! Ta bagatiba, ko muhsu tehwī
darinajuſči un taisni ūapbrihnās, ar ūahdu ūeenaldu ūibas wiſs netop ūegeh-
rots. Ja jautajam waj mehs to jau ūafihstam, tad atbilde ir ūeentahrfšča un
behdigā: ne, mehs nepaſihstam. Ar ko ūas iſſkaidrojams? Ūahai behdigai pa-
rahdibai ir dauds eemeeflu. Pats galwenais eemeefs ir, bes ūchaubam, ūas, ka
muhsu etnografijas materialā ūutura wehl ūoti ūeifkopta un naħadsga. Ar
preeku ūakonstatē, ka, ūeischki pehdejā ūaika, bes jau ūenā ūenogurſtoſčā etno-
grafiskā muzeja eekahrtotaja M. Šilina ūunga daudsus wehrtigus pakalpojumus
darījuſči ari māhīſlineeks ūihrlis un ūotografs ūeeksts. Bes tam pagahju-
ſčas ūasaras iſrafumi Kursemē ari dewiſchi bagatus materialus muzeja ūolek-
ziju ūaplāſčinaſčanai. Otrs ūarīgs eemeefs ūas, ka līhds ūahim ūuhzis po-
pularu ūakstu par ūcho ūeetū, kas eeintrefetu ūlaſčakas masas. Žīnemot māhī-
ſlineeka R. Šarina ūakstus (Ausstrumā no 1904. g.) par latweeschu tautas uſ-

walkeem, podneezibu, nekas par scho jautajumu naw nahzis atklahtibā. Sapro-tama leeta, kā atsewischku zilweku puhles šchinī leetā dauds nepanaahks. Bet wina japo popularisē ar preefschlaſſjumeem, raksteem, ekskurſijam u. t. t. Vehde-jais laiks, kā par scho leetu ūahk nopeetni domat. Tas ūewischki buhtu jaee-wehro teem, kuru rokās atrodas muhsu jaunatnes attihſtiba — ſkolotajeem. Latweeschu wehſture, latweeschu tautas dſeefmas bes etnografiſkā muzejā atrodo-scho leetu nesnaſchanas ir nepilniga. Muzejā ſawās telpās glabā teefchōs ma-terialos peerahdijumus un paſkaidrojumus, kuri ſaprotami top tikai tad, kād winus reds. Bes ſchim leetam minns wehſture un daina nahk preefschā, kā ro-mantika. Etnografija wed ſinatne un ſchi ir weenigā, kās wiſſtiprakti iſaudſi-nas muhsu jaunibā tautisko apſinu. Un leeki ir runat, kā lihds ar muhsu walſts iſaugſchanu ſchi apſina numis janotihra no wiſa ſwefchā, no wiſam ſchaubam. Azumirkli gan muzejā wehl naw pilnigi ſakahrtots. Šahrtibā ſa-vesta tikai apgehrbu nodala. Apgehrbu nodala naw ſauzama par bagatu, kaut gan lauž redset apgehrbu paraugus no daschadeem Latwijas appgabaleem. Ap-gehrbi iſſtahditi loti redsami, t. ir — usgehrbti manekeneem, pee tam tāhdā fahrtibā, kā wina dſihwē pateefcham nehsati. Sche pat loti leelā krahnū zimdi, ſekes, iſtinas, preewites etc. Apgehrbi ſakahrtoti pehz latweeschu rakſtu tipiſtaſjām paſhmem — tāhmifkā, kuriſkā un malenifkā. — Sche rakſti pehz ſawa krahnū noſkanojuma ari it kā ſadala latweeschus wairak appgabaloſ. Par Tahnneekēem ſkaita juhrmalas appgabalu; ſche apgehrbu formas ſawa-dakās, un ari krahnā atſchikras no Wideenas apgehrbeam. Schajos apgehrbos un rakſtos juhtams ſtiprs lihbeſchū eespaids. Bruhnā un tumſchā, ſala, ſilas ir pahrwaldoschās. Kursifikais rakſts ſastopams Kurſemē ap Rihzu — Bahrti, Ruzawu, Alſchwangu. Te dominejoſchā krahnā ſarkana. Starp zitn jateiz, kā ſche apgehrbi ir weeni no ſkaitakeem Latwija. Par wiſſlaiftako, tomehr jaatſiſt tee apgehrbi, kuru rotā tā ſaultais malenifkais rakſts. Japa-brihnas, ar lahdū gaumi un mahſineezisku ſmalkjuhtibu ir eekomponeti ſche rakſtu plankumi un ſinijas. Turpat apgehrbu nodala ari redsama weſela ko-lekzijs faktu, daudsas loti intrefantas. Leels daudſums portreju no daschadeem apwiideem dod dſihwu iluſtraziju par latweescha tipu. — ſchi nodala ir weena no wehrtigakajām etnografiſkajā muzejā. Te buhtu loti dauds kā mahzitees muhsu ſeeveetem garſchas iſkopſchanas ſinā. Muhsu laiku modes magaſinu ſkatu logi neſpehj dot ne deſmito daļu no tās estetiskās bandas, kā dod weena willaine etnografiſkajā muzejā.

Otra nodala, kura ſakrahti archeologifkee iſrakumi, un daschadi modeli no latweeschu mahju dſihwes, kā daschadi darba rihki, trauki, etc., naw wehl galigi ſakahrtota. Labakā ſahrtibā ir iſrakumi nodala. ſchi nodala ir loti ſwariga no ſinatniffkā weedoſka ſkatotees. Te mehs atrodam ſtefchū un droſchu peerahdijumu par latweeschu tautas wezunu un wings kulturu. Schajā nodala gal-venam fahrtam ſakopoti eerotschi, zirwji, dūntschi, ſchekhpui gali un rotas leetas, ūahkot ar galivas ſaitem un beidſot. ar gredſeneem un joſtu apkalumeem. Ne-fenee iſrakumi ir papildingajuschi ſcho nodalu ar reti wehrtigeem bronsas audu-nui paraugeem. Schee audumi uſrahda tos paſchus rakſtu elementus, ūahdi ſa-stopami muhsu tautas apgehrbu rakſtos un tapehz noder kā gaiſchakais peerahdijums tam, kā latweeschu kultura ir bijusi tīkpat iħpatnejja, kā katraſ zitas tautas kultura. Schee archeologifkee iſrakumi atteezinami uſ X. g. ſ. pehz Kristus dſim. Bes ſcheem iſrakumeem no X. g. ſ. muzejā atrodas ari iſrakumi no jaunakā almenu laika. Turpat daschi preefschmetti no Minnekalinu wehl wezaka laikmeta. Kaut gan ſchi archeologifkā nodala naw ſewiſchki bagata, tomehr wina ir loti nepeezeeschams un wehrtigs materials Latwijas wehſtures iluſtreſchanai.

Un taisni šči leeta buhtu leelā mehrā popularisejama, ūewišķi skolās, jo par ščo kulturu jaunatne ūi wismasak. Beidsot ščo ihsō pahrlatū par walsts etnografisko muzeju, wehl grību peemetinat, ka pehdejats laiks, ka keramees no pētnaci ūee muhſu etnografiskā muzeja studeschanas un wina wehrtibū paplašināschanas. Bes etnografiskā muzeja ari Doma muzejā eeheetotas wehl bagatakas archeologiskas kolekzijas, bet par to zitā reisā.

N. Māurs.

Par tehnīezību.

Latvijas Kulturas Weizinaschanas Beedriba ūeeweenojuſi ūee ūawas mahfslas studijas ari weidostchanas nodalū, lai dotu eespehju ūaiveem studijas audseklēem nodarbotees ar Latvijā wehl tik ūas pasihstamo mahfslas nosari. Ka tas bijis wajadīgs, redzams īau tagad, jo ūalas ūulzīsch, kuri wehlas nodarbotees ar weidostchanu. War just, ka ari ūee mums pamašam ūahl rastees interese vehz kaut ka tauštama, ko par noschēhloschanu ūihds ūchim tik ūas eevehroja.

Weidostchana ir komplizētala nekā ūihmeschana, tapebz ja ūahds tagadejos apstāhkoš nododas weidostchanas studijai, tad tam war tizet, ka wišč nedara to gara laika dehl, bet ūawas eekšejas dšinas dšihts. Mani ūajuhšminaja ta dedība, kuri nowehroju ūee ūoleneem, kuri, neskatoeis ūi pagaidam primitivo weidostchanas nodalas eekārtu, nododas ūawam darbam.

L. K. W. b. drīhsakā laikā gabbas, ka wišč ūruhkumus nowehrstu un warēs ūaiveem studijas audseklēem dot tās ehrtibas weidostchanas nodalā, bes ka kahrtiga nodostchanas darbam neespehjama.

Weidostchanas nodalā warēs eepaſihtees ar plastisko ornamētu, figuralisko tehnīezību un weidoto darbu atlešchanu gipsā. Ūewišķi wehribu ūegreešis ornamētam, lai to iſloptu, jo ūihds ūchim tas par ūas eevehrots un zeenits. Parasti ornamēta mahfslu maišak zeena ka figuralo, kaut gan labu ornamētu weidot un komponet naw weeglaki, ka labu tehli iſweidot.

Tapat beidsamā laikā loti beeshi nowehrots, ka ūamehrā labi ūeemineklu tehli ūaudē dauds no ūawas wehrtibas un ūopeespaidu traūzē neissustais un bānalaš ūokeli ornamenti. Pa ūeelaikai dala ūeemineklu autori paſchi nepahrīn ornamētu, bet to mehr wehlas kaut ko tamlihdsigu ūeekārt ūlaht. Ūeemehra dehl lai nemam Rīgā, agrako Barklaja de Toli ūeeminekli, kur pats tehls bija, ja ari akademiski un teatraliski ūorekts, to mehr apakšejasai granita ūokela dala ūeekārtas ūefin ūapebz ūekam newajadīgas un besgala garlaizigi grupetas ūoslapu wirknes. Naw brihnumis, ka tadehl neweens neatrod patiku ūee ornamētei, ja tādus ūeekabinajumus reds ūee ūeemineklem, nemas nerunajot par muhſu ūlawenajām Rīgas eħku ūafadem.

Beru, ka nahkotnē iſdoſees kautzīk ūihwinat wezo ornamēta iſjuhtu un mums atkal radisees zeeniba pret wīnu. Lai nahkofchais tehnīeks nedomā, ka ūeteek, ja war iſweidot labu tehln. No mahfslas ūeen newar ūihwot: praktfikais ornamenti nepeezeeschams. Ja wairak wehribas ūegreeštu dekoratiwai tehnīezībai, tad nebūtu gruhti pahleezinates, zīk ūeefchi ūigurala tehnīezība ūaſitita ar ornamenti.

O. Krölls.

Latvijas wehsturīšas weetas.

Muhſu ūimētene ir jauka ar ūaiveem dabas ūkaſtumeem un wehsturīšam weetam. Schos jaukumus waram tā ihsti ūaprast un mahzitees zeenit tikai tad, kad esam eepaſiņuſchees ar zitu ūemiju ihpatribam. Tad waram ūalihdsinat un

tad ari nahkam pee slehdseenia, ka tur bija skaisti, tomehr muhsu dšintenes skaistums pahrspēj zitus. Un pateesi, kaut ari zitir ūmēj Italijsas debess pahr muhsu dšintenei ūvesho dabu, tad tomehr muhsu dšintenes debess ir ūtales lehktā waj noreetā nefamehrigi jaukakas. Bes tam reti kahda seme ir tik bagata wehsturiskām weetam, ka Latvija.

Domaju, ka latram buhs interesanti sinat, kur daschadas eevehrojamais un wehsturiskas weetas atrodas, kadehs paſneegschu sche ūwahktas finas, kahdas dabutas pehdejā laikā teeschi no atteezigu apwidu eedsihwotajeem. Winas no-derēs latram, kam mihiā dšintene un kam winas nepeezeeschami waja-dsigas dsihwē.

Wispirnis sahksim ar N i g a s a p r i n k i, pee kam atsihmeſim ari weetas, kur atrodas dabas ihpatnibas, ūmes bagatibas. Pingu pagastā atrodas Slepēra, Zemas tihreli ar kuhdru. Olaines pag. ir ūweedru laikā buhwetas baſnizas drupas un Tihreļu purws. Doles pag. ūastopam wezlaiku Almas baſnizu, kura zetutu 1812. g. karā. Schajā pagastā ir ari trihs Lihbu pils-kalni, katoliču klosteru drupas un eevehrojamais 1812. g. ūaujas lauks. No dabas ūwabibam minams kuhdras purws, Smerdeklis. Tad minama ala ūemi Doles muhreem ar aismuhretu eeeju no Daugawas krasta. Beerinu pag. ir Beerinu muischa ar wehsturisku parku un 700 puhrweetam ūelu kuhdras purwu. Iſskiles pag. ir Iſskiles baſnizas drupas. Salaspils ūoprojam redsama biskapa Meinharda zeltas baſnizas un pils drupas, tad klosteru drupas un 1605. g. ūweedru apzeetingajumi. Ropaschu pag. redsamas wezas biskapa pils drupas. Ilbrokas-Stopini pag. ir kuhdras purwi. Katlakalna pag. kapsehtā atduſas pirmais latvju aifstahwis M e r Ķ e l s, us kura kapa zelts ūeemineklis. Bes tam pag. robeschās eetilpīt Sausā Daugawa, Marjuschkas krahzes un tā ūauzanee ūilehtas purwi. Mangalu pag. atrodas Mangalkalas ūeetofsnis un wahzu Daugawgrīwas klosteru weetas. Ahdaschu pag. ir ūasihstamais „Kautschu ūils“. Skultes pag. ir Baſnizas pilskalns. Ūewiſchki bagata wehsturiskām weetam ir plaschi ūasihstamā W i d ū e m e ū Ŝ c h w e i ū e. Turaidas pag. ir Turaidas pils drupas, eevehrojamais ūeepu dahrīs, Kaupo pils drupas, tahļak pilskalns, Slakteru leja, ūentschu ūapinu ūeikam apwihtā Guhtmana ala. Krimuldas pag. atsihmeſama Krimuldas baſniza, kura ūeeder pee ūezakām Latwija un zelta 1207. g. Ūeza Krimuldas pils drupas ari wehl redsamas. Sche ir ūihwu ūapi, pilskalns un walni, kas atlikuschi no ūaujam ūenos laikos. Siguldas pag. tahlu daudzinats dehlt ūawa ūkaiftuma. Winā ir Lihwu kalns, brunineku pils drupas, ūentschu ūapi, Siguldas pils parks un Siguldas un Jūdaschu muischu purwi. Paltinales pag. atrodas 2000 purweetas ūeels purws,

(Turpmāk wehl.)

Wiegneru Ernests.

Rā ūamahza muſika ūkolās?

Ūkola ir ta weeta, kur ūeefam pamatus ūautas kulturai. Mehs nedrihks tam weenaldsigi noskaititees us to, ko ūkolās ūara un mahza. Ūatram, kas tuwu ūahwu ūkolās dsihwēi, ir neween ūeesiba, bet ūaisui p e e n a h k u m ū ūemt dsihwu dalibū ūkolās eekſchejā ūibuhwē, palihdsot nodibinat pareiſus ūisskatus par ūkolās mehrkeem un ūihdselkleemi ūprausto mehrku ūafneegſchanai. Lai aifrahda, ūeroſina, kritise. Lai ūeelas ūee ūcha ūarba ari ūee ūeenkahrshee ūilsoni, kas bagati praktiskas dsihwes ūeed ūhwojumeem, neween ūedagogi-ſpezialisti, ūuri ūaschfahrt „kolu ūaudsumā dehlt ūeeerauga ūeschu.“ Kopigi ūerdamees ūee ūarba, jau tuwakā nahkotnē ūeed ūhwoſim ūcha ūarba ūehtigas ūekas. Rā ūeet-pratejs muſikas druwā, ūche aifrahdiſchu us ūepeezeeschamu wajadſbu, p a m a-

t i g i r e f o r m e t m u s i k a s a p m a h z i b u muhsu skolas. Scho kulturas nosarni jaewada zitās, jaunās f leedēs. Smeekligi sehdet redelu ratos, kad war leetot automobili, kertes Reetum-Eiropas musikas kulturas apdiluschi astē, kad pascheem peeheetams kas labaks. Musika un dseeda schana muhsu skolas nostahdama us sekoscheem pamateem: 6 gadu skolas kuršā, pee diwi mahzibas stundam nedelā, ja f ne ed s a u g s t a k à p a k a h p e d s i r d e s u n h r o n o m e t r i k a s a t t i h s t i b à (manā musikalā behru dahrsā, — pee tahda pascha stundu skaita, to panahk 3 gadu laikā). Tā kahpeniski jaewingrinajas noschu laisschanā, klawiaturas leetoschanā un zitos papildu preefschmetos. K a t r a m f k o l n e e k a m j a p r o t r i h k o - t e e s a r t a u s t i n u (tastu) i n s t r u m e n t e e m , saprotams, tikai elementaros apmehros, pascha wajadsibam: eemahzitees dseedamo balši, spehlet meldijas un ritmislus mehgina jumus. K a t r a s skolas dseed. klasē ja buht tilkdauds instrumenteem, zik skoleni. Instrumenteem ja buht tahda tihpā, ka nenoskanojas, bet patura pastahwigu kamertoag skanu angstumu, kā, peem, harmonijums. Taustini skaits tahdam skolas instrumentam kotti aprobeshots; tam ja sneedas no masas oktawas "g" lihds otrās oktawas "g", t. i. jaturas balss apjomā. Schee instrumenti leekami us skolas galda, siver ap 2 mahzianu un ehri pahreweetojani un usglabajami. Skolu wajadsibam jaerihko darbuiza scho instrumentu isgatawo schanai. Saprotams, ka skolneeki klasē sahē us instrumenta mehginatees ne mahzibas virmā gadā, bet pehz tam, kad wiſa klasē ar taustineem un notem pilnigi eebasinsfes mehginatees us seenas tahpeles. Mahzibas metodes ūhklumus issmeloschi istirsat sche naw weetas. Skolotajeem jaſnem p r a f t i ſ k u k u r ſ u ; ſcha preefscheta ſwarigums praſa no periodifki ſarihlojameem skolotaju kurseem kahdu laika daļu ſpezialām us ſcho preefschmetu attezoſchām studijam instruktora vadībā.

Woldemara Pukēs.

Skatuves talanti un winu iſſuſchana.

(L. R. W. b. lajta lekzija).

I.

Sawus lihdszenfonus pahrpēhi un paleek nemirstigs ūnibas jeb mahkſlas laukā ne tas talants, kurſch wiſtuwač buhtu stahwejis ūvam ūkmetam un ūbeedribai, bet tas, kurſch ahrpus nazijas un ūkmeta prāſibam ūpehjis pazeltees wiſam pahri, aisssteigtees preefschā un ūwā ūadiſchanas gaitā apveenot un atrīsnat wiſpahrzilwezigas prāſibas un domas wiſos wiņas buhtibas dūlumos. — Tā tad, iſzilus ūhwoſkli enem ūadoshas energija pahrpēhks, jeb ūabitaja intelektualā plāſchiba.

"Deewiſchķigais gars" ir mahkſlineeka ūwaras eerozis. Paschlaik runasim tikai par talanteem dramatiskās mahkſlas laukā un wiņu teescho wehrtibu.

„Въ настоящихъ артистахъ бьется ритмъ иѣлой расы“ ap- ūkatisim, zik tahdu teesham ir. — K a t r a s, kas zik nezik buhs interese- jees gar ūkatuves mahkſlu, ūnā ūskaitit wairakus eevehrojamus ak- teuru wahrdus, peem. Eleonora Duse, Salwini Bosarts, Voiss, Dawidowz, Sawina, Schalapins u. t. t., nemas personigi tos us ūkatuves neredsjeijs, bet pateizotees tam, ka par wineem runā wiſa ūfaule, kā ari drāmatiskā wehſture. Bet bes mineteem talanteem ir wehl dauds tahdu, par kureem ūnamā ūkmetā warbuht ūnats dauds wairak, kā par augščāminteem, tikai eestahjo- tees ūtam ūkmetam wiņi eeflihgst aismirſtibā. Kā tas nahkas, ka tik ahtri aismirſt daschas ūkatuves ūraigsnes, par kurām kahdreiſ ūleeguschi ūfaules ūhurnali? Žeſch us ūkatuvi ne weenmehr wed zaūr roſem, bet drihsak zaūr

ehrkschkeem! Beeschi ween us kahdu laiku uswar ne talants, bet bagatiba un aibildneeziba. (Schö faktu it gaischi pastrihpo pasaules swaigschnu reisem ašinim rafstitee memuari). Jaunai atrisei, lai ta iſzeltoſ bes talanta, wajadſiga ja ne nauda, tad glihta ahreene, foletes dahwanas, ar ko eemantot teatra direktora jeb reschifora waſ preſes labwehlibu. Minetee fakti it gaischi leezina, ka reisem mas apdahwinata aktrise eenem iſziloschu ſtahwokli. Hā ilustrejumu peewedischu episodes no teatra krontakas. — Gadu desmit atpakał Peterpils mahkflas aprindās gahja no mutes mutē Idas Rubinstein wahrods un dauds apſoloschais Nailda lugas „Salome“ inszenejums, kurā Idai Rubinstein wajadſeja ſpehlet titula lomu un puſklalai dejot „Septinu ſchlidraantu dejū“. Wisi ſchurnali bij pilni mahkſlineezes fotografijam wiſadās poſās un gareem dſihwes aprakſteem. Israhde tomehr nenotika un preſe par winu us kahdu laiku apklusa. Bet pehz tam parahdijas atkal fenzationelas ſinas par Idas Rubinstein miljoneem un par to paſakaini grefno teatri, kahdu wina us ſawu labako draugu, glesnotaja Balkta un Gabriela D'Annunzio eeroſinajumu bij dibinajuſi ahrsemēs. D'Annunzio lugas „Pisanella“ uſwedums Rubinsteinia teatri prafijis miljoni iſdewumu (Luga ſpeziell preefch I. Rubinstein rafſita). Behdejam ſkatam, kur lugas waroni noſlahpē roſēs, no Rizzas iſrafits wagons dſihwu; wiſbahrgako roſchu. Neſkatotees us wiſu ſcho iſchlehrdibu, aktrise lugu nam warejuſi iſzelt. Tā wiſmas par winu bij atſauzees ewehrojams ahrsemju kritikis, peefihmedams, la Idas Rubinstein ſzeniſka popularitate dibinata masak us winas talantu, kā us winas miljoneem. Neſmu Idi Rubinstein us ſkatiwes redſejis, bet gribu tizet ka war ar miljoneem ween us ſinamu laiku noſirklt ſew popularitati un atraſt ſawu wahrodu eeraſtitu ſkatiwes swaigſchnu ſarafſtā. Beeschi ween aktrises bes naudā ſumam iſleeto zitus lihdſeklus, lai ſewi reklamet. Peem. pulz̄ ap ſewi wiſadu ſchikiru peeluhdſejus, reisem nekantredamās pat effekta pehz ſlirtu pahrwehrſt par tragediju, kaſ reisem winām ari ſpoſchi iſdodas. Altzeros ſoti labi gadijumun Peterpili, kur balearina ſawu partneru možidama ar greiſſirdibu bij to nowedufi til tahku, kā wiſch pehz tam noſchahwās („Akwarium“ dejotajs — Renè). Otrā deenā jau minetās aktrises wahrodu drukaja trekneem burteem us aſiſhas un wiſa galwas pilſehtā runaja par notikumu, kā par kahdu fenzaziju — oktrise pahr-eedama par otrā zilwela lihki bij ſaſneeguſi popularitati. Tas ir tikai weens no teem daudsajeem gadijumeem, kaſ ſlehpjas aif ſkatiwes kulisem. Tā tad redsam, kā ſkatiwes mahkſlineeziska patmihliča jeb ſlawas kahre neapſtahjas ne pee kahdeem lihdſekleem, neiſleetojoſt wiſnetihrakos, pat noſeegumu. Daubdeem liſkees, ka pee ſchahdeem reklamas lihdſekleem keraſ til neapdahwinatee mahkſlineeki, bet par noſchehloſchani, ari daudſi leeli talanti neatskaſ no wiſne-tihrakas reklamas, jo reisem ir ſpeeti to dorit. Interesantus datus ſchinī ſinā dod Schalapina memuari, kur wiſch aprakſta ſawu weefſchanos Milana, Buenos-Airesā, San-Franzisko u. t. t., pastrihpodams ka bei klike palihdſibas gandrihs nau eespehjams ſchinīs pilſehtās uſtahtees, un ja winam tas iſdeweess, tad art pateizotees atſewiſchkeem apſtahleem un wiſa retajām ſpehjām. Katrā no labakeem dſeedatajeem ſin pastahſtit atgadijuſus ahrſemes operās, kur akteereem uſtahjotees ween iſrahdes mehgina ſaitet gan klike publika, gan orkeſtris, gan pat ſkatiwes ſtrahd-neeki, aifnaglobami durwiſ, lai artisti wajadſiga brihdi netiku us ſkatiwes, kā ar Smirnowu reis tas bij notizis operā „Romeo un Julija“. Gewehrojāmam, atſichtam mahkſlineekam nau til dauds paſcham jacuhvejas par reklamu, kā eefahzejam, jo pimo reklame ziti — tas ir preſes preefch ſtahwji, fotografi, modes weikali, radidami paſchi ſew zaur to reklamu un eenahkumu. Tā iſ ſkaidrojas, ka daudſi apdahwinati artisti, nemahzedami ſewi reklamet neteek pee wahrda un nokalpo ſawu muhſchu us maſam prouinzes ſkatiwem. Blaſchā

publika fajuhšminas un zildina tos, par kureem wairak runā un raksta. Publike reti kād ir bes aisspreeduma un usnem artistus teeschi no fawa redses stahwocka. Wina weenmehr atrodās sem autoritatiwu personu spreeduma eespaida jeb pat hipnozes. Nedseju, kā Marijas-teatrī Schalapinam weesojotees diwi provin-ziāti, (redzans nepasihdami operu „Boris Godunows“) preefschāram pazelotees katu uš skatuves usnahkofcho bāsi notureja par Schalapinu, bet usnahkot Schalapinam, wini nemaj nebū pahrsteigt. Minetee apstahkli, kā par veem, plascha reklama, autoritatū spreedumi, kā ari laikmetam peemeħrotas skatuves formas iſwehle beeshi trauze atraſt akteeru teescho mahkſlineeziſko wehr-tibu. Wini ihstās mahkſlineeziſkas spehjas war nowehrtet tilai nahkofchas pa-audses, jeb wehsture, zaur to ari iſſtaidrojas, kā daudsi, wiſadu apstahkli deh̄, iſſleegti skatuves geniji kā meteori pahlaicħas pahr mahkſlas lauku, neatstahda-ni uš to nekahdas dſlakas siħnes. Ja teesham nesaundsigā wehsturneeka roka ari par teem raksta, tad wairak par teem apstahkleem, kas fawā laikā winus par talanteem padarijuschi.

No tad mehs beigās saprotam sem ihsta talanta? —

Kas buhs redsejis freewu dramas flawenos wetſchus Dawidowu waj Warlamowu, tas droſchi ween teiks, kā wini ir nepahrspehjami sawās lomās, bet wini repertuars naw plaschs. Apbrihnojama un apburoscha bij Komisar-schewskaja, wini salihdiua ar Saru Bernar, bet wini truhſtot Saras Bernar tehlojumeem peemihtoschās idealās formas un technikas. — Sara Bernar nu buhtu skatuves idealu faneeguſi, bet wini nepeemihot Gleonoros Duse dſlā lomas iſſuhta, kā ari intelektualā plaschiba! — Tā spreesch skatuves teoretiki. Skatuve pahrdiħwojuſi wiſadus attihſtibas laikmetus un atstahjuſi par peemian dauds iſzilu personibū, pee kam weens kluwis flawens zaur reti iſſuhtu, tempe-ramentu, otrs zaur nepahrspehjami techniku u. t. t., pee kam reti weenā un tanī paſchā personiħā faweenotas wiſas ſħis labas ihpachibas. Kā reti iſzilu talantu ar wiſam ſħāni ihpachibam no klasiskas skolas min italeſchu patetisko tragik Salwi, freewu — Mamontu Daliſki; no naturaliskas — Katschalowu, kā ari wiſu Dailes teatra trupu, bet kritiki aitkal steidsas pefiħmet, kā, neeħeħ-rojot nemas skolu starpibu, wiſas lomās newar wiſ mainit Daliſki pret Katschalowu, jeb ari otradi u. t. t.

Tā tad katra no mineteem talanteem tomehr ir aprobeschots repertuars, fur wineem teesibas skaititees par nepahrspehjameem. „Kahdu pilnibu ari Katschalowa tehlojumi nesasneegtu, tomehr mehs wiños juhtam akteera naziona-litati“, ūfa Barons Drisens. Waj Drisens ar to buhs gribejis teikt, kā atſwa-binatees akteram paſcham no ſewiſtā ſtahw ahrpus ta spehkeem, waj kā katra at-ſewiſčka Luga praſa atſewiſčku ſkolu? — Waj patetiskais Salwi nebuhtu warejjs dot tilpat labu Gedjas tehlojumu (Džihwais mironis), kā Moſkwijs; waj ari Maiksa Reinharda trupas premiers Moiſsi ari to nebuhtu spehjigs til-pat labi weikt, kā Dailes teatra akteeri? Scheit mehs nonahkam pee jauntajuma, kahds ir tas talants, kas ſewi war apweenot paſaules dramatiskas literaturas wiſas personibas un iſzelt wiſspilgtak, neatkarigi no fawas ſkolas un personigas nazionalas peederibas?

Kā weenu no tāhdām artistiskām personibam min wahzu flaweno tragiki Ernestu Poſſartu. Leetprateji atſihſt, kā artisti, spehledams weenu wakaru Mefiſtofeli, otru Richarda III., waj ari Leſſinga Natanu Gudro, uſ skatuves tiktahl pahrmainas, kā gruhti vat paſazit, kā minetee eemefojuſti ir weena un ta paſča mahkſlineeka darbs. Tehlojumi faneeds tāhdu uniwersalu iſteiſmes pilnibu, kā wineem paleek ſwesha artista nazionalā peederiba, kā ari wiņa laik-meta dominejoſħas ſkolas aprobeschotee panehmeeni. Tas nosihm, kā artista talants ſtahw ahrpus nazijas, ſkolas, kā ari fawā laikmeta eespaideem un pretendē

us nemirstibu. — Žil modernus virseenus ar nahkotnes skatuves peenemtu, zif szeniskā forma ari attahlinatos no Possartam peemihtoschas isteiksmes formas, tomehr mahkstlineeka raditee tehli wifem paliks atminā, kā klasiski. Labako peerahdijumu dēva skatuves wetscha usnemšana Peterpili tanī laikā, kad galwas pilsetu bij jau pahrnehmusi Meierholda eksperimentu sehrga, kā ari kprisee, kleedboschē Jevrinowa skatuves „triki“. Izzkaidrojums mēklejams, bez schaubam, artista intelektuālā plaschibā un radoschās energijas pahrspehkā. Naw tāhlu aīs muguras laiks, ka ne tikai freewi, bet ari pasāles prese atsina Maskawas Dailes teatra inszenejumus, kā ari akteeri szenisko formu par skatuves idealu, Karschalowu un Gšowskuju nekautredamees pat saukt reisem par skatuvs „deeweem“. — Žil scheem jehdseeneim pateesibas, spreidis, bez schaubam, nahkotne. Peewedischu daschu pahdrošcho kritiku domas par mineteem „deeweem“. — „Dailes teatra akteeri dod issmekoschus tehlojumus preefsch fawa laikmeta, bet wineem truhst uniwersaluma.“ Daschi attaisnojumu melle Stanislawskā szeniskā disziplinā, kura vamasam nolāj akteera individualitati un ihpatnejas isteiksmes spehjas. Ziti atkal faka, ka freewi tautai peemihtoschā mahkstlineeciziskā apdahwinatiba wišpahrigi nesneidsas pahri par nazionalām robesham. Kā salihdsinajumu wini peewed Berlines Masko Reinhardta trupu, kura wišā kopumā ir mas apdahwinatu un disziplinetu artistu, bet to starpā tomehr atrodas retas iżziloschas artistiskas personibas, kā, par veem, Moissi, ar ko freewi premjereem ir gruhti lihdsinates. Kritiki pēsishmē, ka noskatotees Reinhardta teatrī „Dīshwais mīrons“ inszenejumu pehz Maskawas Dailes teatra scha vāscha usweduma, zitadi paliktu pat reebigs eespaids, ja galwenā lomā neusstahtos Moissi (Fedja). Moissi nopolns schini lomā ir nepareiss tipa raksturojums (no freewi sabeedrības weedokša), bet iżzilosch — wišpasaules zeeteja veidojums, kuru tilpat labi freewi, kā ari wahzi war skaitit par sawu.

Tā tad Moissi (Fedja) ir uniwersalaks kā Moskwins, jeb Apolonskis (freewi akteeri Fedjas lomā), jo Moissi atswabina Tolstoja waroni no schauros rahmjos nazionalā sīmējuma, uztīziga tik sinamam laikmetam un sabeereibai un rāba is warona dwehseles wiſas zīlwezes tragediju, zaur ko ari wiņa tehlojums war weenadi buht baudams no wiſām nāzījam, neewehrojot pat laikmetu, kuri wiņas dīshwo. Naw schaibū, ka schahdi uniwersalt skatuves talanti, kā Possarts, Moissi, fawā radoschās energijas pahrspehkā apšinigi waj neapsinigi attahlinas no laikmeta eespaideem: Kleedboschēm jauninajumeem skatuves mahkstā, kā ari reschisoru ihpatnejai disziplinai un rāda faweeem tehlojumeem individualuelu skolu, disziplinu, atkarigu no fawas plaschās intelektuālās iſpečuās un iſjuhtas. „Deewischkigais gars“ ir scho akteeri radito tehlu noteizeijs. Tamdekt naw ko brihnites, ka schahdi tehlojumi reti kad eetilpst pahrejo artistu ansamblī, wiņi pa leelakai daļai eenem iżzilus stahwokli un no pahrejeem atschirkas. Analogiskus nowehrojumus mehs warām iſdarit kora dseedaschanā, ja koris reisem ir fastahbits no labeem solisteem. Wiņā weenmehr truhst kopeja noskanojuma.

Negrību noleegt Stanislawskā leelos nopolnus ansambla finā, bet wišpasaules artistiskas individualitas wiſch tomehr pehz ewehrojamu leetprateju domam naw dewis, jo ansamblis, ja tādas trupā ir ari bijuschas, — ir tās aprījis. Apdahwinats, solists mūzikants kompozīcijas iſpildījumā war parahdit fawu individualuelo radoschō spehku, bet palikdams par orkestra mūzikantu, wiſch kluhst jau par mechanismu, kas iſpilda dirigenta gribu. Tāpat tās ir ar skatuvi. Ja muhsu pehdejo laiku skatuve teejas galweno fahrt pehz ansambla wēseluma, tas nosīshmē, ka wiņa atfēwischķus artistus, kā tāhdus grib padarit par mechanismu, kuri atkarigi no fawām spehjam, labaki waj skiltaki iſpildis reschisora-dirigenta gribu. Scheit, pehz manām domam, fahķas intelekta, individualitates un teescho teatralisko dahwanu nahweschana (plaschā wahrda nosīshmē).

"Jsmirst tragiki, jo muhsu dshwe top seklā", pehz kahda leela akteera nahwes bij teizis Peterpils reschisors Karpows. Ne likai Kreewijā, bet ari Meetum-Giropā mehs nedſirdam wairz par jaunpeedsimusčām swaigsnem, līhdsīgām Leonorai Duse, bet agrakās iſſuhd.

Georgs Tukfs iſſaka domas, ka leelu wispasaules talantu iſſuschanā wainojama ari pehdejā laikā dramatiskās literaturas pahrprodukzija, kurā drihsak domine psichologiskais, filosofiskais, vannahzoschais waj ſekſualais elements, ka ſzeniskais. Kā pretstatu muhsu modernajām dramam winsch peewed Schekspira un wina laikmeta lugās, kuras rakſtitas ne tikai ſpezieli ſkatiwei, bet ari preefch ſinameem eevehrojamiem akteereem. Sem iſteikta nebuht naw jaſaprot, ka ſatra ſzeniſka luga, zil banala wina ari ſawā ſatura nebuhtu, bijuſe ta, kas radijuse leelas artistiskas personibas. Par peem. Ibsena waj Meterlinka lugās ir ſatura bagatas, bet nebuht naw teatraliskas, pee kam Schekspira tragedijās juhs atradifeet i leelas domas, i ſzeniſkumu. Tamdehl ari Schekspiram preefcht leela loma pasaules ſkatiwes talantu iſaudsimaschanā. Pee kam Ibsena, Tschechowa waj Meterlinka dramatisejumi, ar kuru uſwedumeem M. D. T. ſasneeda ſawu popularitati, war buht baudami no ſkatiwes til tanis gadijumos, ja artiſtem peepalihds ideala dekoratora, komponista un reſchifora roka. Akteers weens ar ſawu ſpehli, kahdu pilnibū ari wina kermena un balsī iſteikſme nebuhtu ſasneeguschi, tur uſpehzigs. Tas ir peerahdijees uſ dauds leelām ſkatiwem, preefchſihmigā akteeru ſastahwā, kuras ar mineteem autoreem nebuht naw tikuschas galā. Ja teefcham ir teatri, kuri līhdsigas neszeniskas lugās ka Meterlinka, war padarit no ſkatiwes baudamas, par to waretu tikai preezatees, bet nelaimē ta — ka ſhee teatri līhdsigi M. D. T. pehz tam mehgina ſpehlet ari pahrejos autorus tāhdā paſchā ſtilā, kas turprettim wineem atkal pawifam uſiſdodas. Peem. „Hamletu“ M. D. T. iſpildinajumā teatra leetprateji atiſhst par pilnigi nepeenemamu. Tā tad, akteers ſchahdos uſwedumos, zil apdahwiņats winsch ari buhtu, mas pa masam nokauj ſawas tihri teatraliskas dahwanas, waj, teikſim, uſupurē tas literaturai, iſtā wahrda noſthmē.

Ja peelaſcham, ka dominejoſchās tagad tihri literariskas lugās ir par eemeslu leelu artiſtu iſſuschanai, kamdehl tad gan pehdejā laika dramaturgeem nerakſtit lugās bes literariskas wehrtibas — ſpezieli ſkatiwei. Tāhdas lugās ari rakſta. Leelipilehtā ſastopam bes gala dauds ſchahdu „dramatisku ſkroderu“, kas modernu ſkatiwu swaigsnem uſ pājuhtischānu pagatavo tādu gabalu, kahdu ween winas wehlas. Un teefcham ir tāhdi teatri, kas akrobatiſki weigli ſchahdus gabalus ſpehle. Bet ja ſcha paſcha teatra akteereem gadas nu atkal ſpehlet klaſtuz, p. p. Schekpiru waj Schilleru, ko gan wini pa leelakai daļai til uſaem repertuarī ſwehtdeenas deenas iſrahdes, kas lemtas mahzosc̄ai pa-audsei) tad wini peerahda atkal pilnigu neſpehku, jo modernee dramatiskee ſawirkneſumi ar ſaiveem pilsoniſleem, masu laiſlibu ſagrauſteem, tipeem ir atrofejuſchi akterā ſpehzigu iſjuhtu, leelā ſtila ſchēstu, ka ari temperamentu. Akteers kluvis ſawā teatraliskā iſteikſmē maſiſch, īhaurz aprobeschots, ka tee pelekaſ ildeenas neirastenīki modernā dramā, ko wintē ſpehle.

Ne par welti leelipilehtu teatra direktori ſaka, ka akteeru waj aktrisi waronu lomam ne ar uguni wairs newar ſameklet. Neringajot nemas par temperamentu un iſjuhtu, pat labās ſzeniskas ahreenes muhsu ſkatiwes „waroneem un waronem“ truhkst. Tukfs ſaka, ka pat iſtī ſomiki ir no ſkatiwem noſuduſchi. Kamdehl tas tā? — „No nepeeprasa, to ari nepaſuhta“.

Ja muhsu laiku antreprenereem pahrmet to, ka wini ſeļoſ ūlafuzi atſtahjuſchi nowahrta un tos wairs neiuſwed, wini it weenkaſhrschi atbild, ka publika ne labprah ūnus ūkatas, jo publiku paſchlaiſ wairak ūaſta farſi, waj lugās, kur domine ſekſualais elements, waj wiſadi kleedsoschi ſkatiwes triki. Šahdi antrepreneri iſſaidro muhsu laiku publikas peepraſijumu.

Publifa turpreti taifuojas, fa wina labyraht skatitos ari klasiku uswedimus, ja akteeri fa senak tos sinegtu. Ta tad, skatuwe un winas talanti ir sinama laikmeta kulturelas valahpes atspogulotaji. No isteiktä waretu taifit schahdu slehdseenu: leeli skatuwes talanti, fa Posaris, Duse, Salwini, no jauna wairs neparahdas us skatuwes horizonta tamdehl, fa muhsu laikmets nerada wairs ihstas dramatiskas literaturas, kur buhtu eespehjams wineem sawas spehjas attihstit. Laikmets nerada ihstas dramatiskas literaturas tamdehl fa publiko wairs now peprassjuma pehz tahdas. Publifa no skatuwes neprasa wairs akteera mahkflas bet grib redset tikai us winas sawai garfchaj un garigam aplokan peemehrotu literaturu ihstiä waherda nosihme. Schahdi issfaidrojas, fa us tagadejam skatuwem figure banali farsi, mahkflotas tendenziosas komedijas, waj tihi literariski uswedumi, kurus iszel ne pats akteers bet reschisors, dekorators un musikants. Daudsus interesentus schinä leetä jau ilgaku laiku moka jautajums: waj teesham pehdejä laika skatuwes mahkfla wairs neprogreses? Waj winai teesham buhs lemts apmeerinatees ar teen miniatureem un neezigeem aktereem, kuri fa sehnies pehz leetus saaugusjä ne til leelipishtas, bet gubst ari pee mums peekrischanu? — Pamatojotees us eepreessh teikto, fa akteers, fa ari skatuwe un dramatiska literatura stahw zeeschä sakara ar sinama laikmeta — sabeiendriskam prasibam un politisko momentu, waretu atbildet til weenu. — Ja teesham zilwezes intelektuala dsihwe, garigais kults, jeb dwelhseles dsihwe neatjaunooses, un winas weetu eenem ta fauzamaä technisska kultura, lihdsigi Amerikai, tad now paredsama ihstas mahkflas usplaukschana, neisslehdso ari dramatisko, un mums beigas buhs teesham joapmeerinas ar teen "warjete" teatreem, kureem tagadejee jauniataji reschisori melle mahkflineezisku stilu, kas apmeernatu moderna zilwela garigas prasibas. — Ja tas teesham ta buhs, tad tas buhs loti behdigi. — Tad skatuwi neglahbs ari leelee reformatori — Makss Reinhardss, Kregs un ziti. Leelas artistiskas personibas issudis, jo issudis ari repertuars, kur wineem buhtu eespehjams sawas spehjas parahdit, fa ari tas teatra apmekletajs, karsch gahja lahdreis teatri teesham ihstu mahkflsu skatitees, bet ne tikai tamdehl, fa patlaban, lai wakaru pawaditu komforta un sawas sabeiendriskas preefshä ustretu mahkflas prestischu.

Spreest par wisu to wehl ix par agru. Baschlaik dñshwojam leelu
wehsturisku pahrmainau laikmetä. Politifkäss wehtraß wehl naw rimuschas.
Sarkanee asjns pluhdi, ar kureem appluhdinaja semi nesenaïs beszilwezigais
karfchs, wehl naw ifschuwuschi. — Tamdeh! esoschais garigas reakzijas laif-
mets newar buht par mehrauklu nahkotnes mahkslas usselchanai waj ifsiflfscha-
nai. To rahdis nahkotne. — Ja peelaisham, ka gariga dñshwe, jeb ta fauza-
mais dwehseles kults, atkal war zilwekos atmostees, tad, bef schaubam, skatu-
wes mahkslai ari war buht pareldama nahkotne, warbuht skatuwe guhs tik zi-
tadu formu bet wina atkal usplauts.

Schini rafstā isteikto domu resumē buhtu schahds: Skatuwes talanta wehrtibū nenosaka wina popularitate tanč laikā kad winsch dīshwo, bet dramas wehsture, kura sawu objektiwo spredumu dibina us akteera univerfalumu un intelektuelo radoscho pahrspehku. Katrai atsewischkai kulturas tautai ir wairaki talanti, kuri pelna sawa laikmeta un nazijas eeweħribu, bet issilus mahkflineekus, kà Eleonora Duse, Bosarts, Salwini war dot tik leela kulturas tauta ar bagatu mahkflas pagaħtni. Par wijspaħaues artisteem meħs uffkatam tos, kuri ahrpus sawa laikmeta un nazijas kapriżam prasibam spehjušchi sawa radijħanas progresā apweenot un atrisqinat wijsahr zilwezigas prasibas. Kuri spehjušchi ißsmelt autora domas wijsos winas buhtibū dīskumos un atradušchi taħdu skatuwes formu, kas wijsus walldina. Lihdsas ar iſſiħktoſcho zillweka gara dīshwi iſſiħku xeiri ihxi dramatiski literatura ar winas leejmainem,

leelu kaifslibu pahremteem waroneem. Winu weetu eenehmuschas ikdeenas glešnas, waj mistisli filosofiski, waj ari tihri tendenziosi dramatiski raschojumi, kuru uswedumos akteers bes reschisora un decoratora stahwoſibas nespēzīgs. — Tā nosuhd no skatuves leelee tragiki un winu weetu eenem minfaturi akteeri — ſihkei muhſu deenu neirasteniki.

(Turpmak beigas.)

Latweeschu kulturela dſihwe padomju Kreevija.

Latweeschi joprojām wehl kliſt pa Kreeviju un ar nepazeetibu gaida, kad warēs atgrieſtees dſimtenē. Daſhos apvidos kulturela finā latweeschu stahwoklis teſcham drauſmigs, ka tas redsams no latweeschu awisem padomju Kreevija, if kurām paſneedſam atteezigas finas. No tām laſitaji warēs ſpreest, kahds pateeſibā tur garigais stahwoklis, tas stahwoklis, par kuru padomju Kreevijas laikrakſti nedrihſt rakſtit.

Tā „Kr. Zihna“ ſawā 11. numurā rakſta:

„Wenā no Uralu apgabala gubernas latweeschu bespartejiſko strahdneku un ſemneku konferenzenem kahds ajsrahdijs, ka latweeschi wairak intereſejotees par ſawu materialo stahwokli, par „ſawu laftinu, ſawu ſtuhriti ſemes“, neſa par politiſko jeb kultureli-igſlihtoſcho darbiſu. Minetām domam ir leela dala pateeſibas. Deh̄l gruhtā efonomiſka ſtahwoſka, un pilnigas atrau-ribas no ſawas kulturas, ſabeedribas u. t. t., latweeschi palikuſchi weenaldſigi.

Gadus 2—3 atpakaſ mehs neſinajām un nepaſinām latweeschu ſemneku-koſoniuſtu. Ari wehliſtagad mehs neesam noſkaidrojuſchi wina wehſturi, wina ſoziali-ekonomiſko stahwokli. Šis darbs nekaivejoſchi jadara. No wiſām Kreevijas uonalem naahl deesgan behdigas finas. Brjanskas gubernas latweeschu strahdneku, ſemneku un ſarkanarmeeſchu bespartejiſka konferenze (no 19.—21. sept. 1920. g.) rahda, ka ſemneku-koſonisti wed ſoti noſlehtgu un pat antiſabeedriſku dſihwi. Iſi weetam naw ſkolu. Behrni ſkolas gados dſihwo bes ſkolas un ne-prot rakſtit un laſit ne latweeschu, ne kreevu walodās, par peem. Šokoſniku koſonijā.“

No Droſdowas ſahdſchas Sibirijs, kura atrodas netahku no taigas un kūrā dſihwo 3% latweeschu, rakſta:

„Laſit un rakſtit nemahzetaju ſkaitis no 17—45 gadeem ſneedsas lihds 90%. Behrni ſkolas gandrihs neapmekle. Behru no 4—8 gadeem ir 30, no 8 lihdi 17. g. ap 100, kureem wajadſiga ſkola. Kulturelo eestahſchu naw nekahdu, naw ari komuniſtiſkas ſchuhiņas un freewu komunista ſchuhiņā neweens neſtaſhw. Nedarbojas ari jaunatnes pulzinsch. Weetejee latweeschi pret wiſu iſturas ſoti auſki. Laikrakſtus neſanem nekahdu un tāpat naw grahmu. Leelaka dala ſche ir maſturigee eedſhwotaji.“ („Sibirijas Zihna“ Nr. 34/41 no 5. nov. 1920. g.)

„Tahda pat aina redsama ari zitās weetās. Tā Šinjuchinas koſonija Barnaulas aprinka, dſihwo ap 40 latweeschu gimenu. Pa leelakai dala wiſi maſ igſlihtotti un tumſchi laudis. Atſhinskas aprinka koſonijās latweeschu koſonisti dſihwo ka meſha eemihitneeki-ſwehri. Neptaſhw nekahdas kulturelas eestahdes. Leelaka dala no latweescheem neprot ne laſit, ne rakſtit un tamdeh̄l neſin, kas noteek pa ahrpaſauli. No Irbites aprinka, Žekaterinburgas gubernā, rakſta, ka tur dſihwojot ap 40—50 latweeschu. Wiſi wini dſihwo iſſaiſiti. Ne-ſanemot ne latweeschu laikrakſtus, ne ari grahmatas, tā fā tagad eſot pilnigā neſinā par stahwokli Latvijā un Kreevijā, jo daudſi neprotot freewiſki laſit. Te mehs nowehrojam ſoti raibu ainu. Tā Ženifejas gubernā pehz 1919. gada

saktisklām ūnam ir ap 40.000 latwečchu eedſihwotajū, kuri dſihwo waſ mi at-
ſewiſchķas kolonijās un hutoroš, ieb iſkaſiti pa freewu ſahdſcham. Minetee
eedſihwotaji peeder pee daſchadām ſabeeđrīkam grupam. Sche ir politiſkee iſ-
ſuhtitee, tad kaſ labprahigi iſbraukuschi meflet laimi un labaku dſihwi taħla-
ſweſchumā un kara behgħi." („Sr. B.“).

Barnaulas aprinkî (Sibirijâ) starp weetejeem latwiešchu kolonisteem ir dauds politisko iſſuhitito, kuri eeguwischi sawu priwatihpachumu un palikuschi wiſai paſtiwi, weenaldsigi pret wiſu noteekoscho padoniju Kreewijā. Daschreis aifstahw pat pretejos elementus.

Kas atteezas us scho habeedrisko schikru ekonomisko stahwoekli, tad ar Loti maseem isnehmuunieem, wini peeder pee turigako semneeku schikras. Latweeschi semneeki-kolonisti, noekluhdami starp mas attihstiteem kreewu semneekem, ar sawu techniku un praktiku Loti ahtri eerihkojas, pährwehrsdamii purwajus un meschus par salam druwam un plawam.

Latveesku semineeku behglt jeb kolonistu, kürsch eerihkojis sawu satinneeziibui purwajos un eegahdajis gowis, sirgu un kura sehtā lepni pastaigajas vars soju — mehs fastopam ne tikai Bitezskas un Gomelas gubernās, bet arī Donas apgabalā, Uralos un tahlos Sibirijas kļajumos.

Solu jautajums ir nostahdits koti wahji. Ta ir wispaureja parahdiba, naw skolas telpu, mahzibas libdseku un galvenais — skolas darbineku. Ja uſ weetam kur atrodas daschi skolotaji-jas, tad wini ir antisabeedriski elementi un darbojas pret strahdneku, semneeku waldbas interesem. Ta Raibinas skolotajs (Raibina atrodas 70 werstes no Tomskas, latveeschu ap 700 zilwelnu) beedrojas ar religioseem elementeem un nenem nekahdas dalibas sabeeedriskā dīshwē. Pawisam otradi . . . Beetejee "deewabijigee falpi" wisadeem libdeseleem gribēja dabut skolas telpas preeksch deewfalposchanas. Ar schahdu reli-giositatī weetejai schuhnninai bija jawed leela zihna." ("Sib. B.")

„Newajag aismirst to, raksta „Nr. 3.“, ka Sibirijs daudsās weetās darbojas tee melnee awju gani — mahzitaji, kuri aizina us Latviju. Pateesibā mahzitaji jau naw pretim isglihtibai, bet wiini to gaifmu mihlot tikai Latvija, jo še Kreiwijs ar teem, freewu semnekeem neefot wehrtis strahdat. Tā tad laisgat muhs us Latviju.“

No Ženifeja gubernas „kr. 3.” raksta:
„Latveesku koloniju skolās mahzību nav. Skolotāji mahzā jaunatnei tautiskas dziesmas, rihki balles un wakarus ar eedseršanu. Komunistiskās schuhnīnās ir mas intelligentu spehku. Nawa kas noskaidro jantajumus. Sa-beedrīskā dīshwē peekopj wifus wezu-wezos tautiskos panehmīneenus.”

Tahdā dsihwē laiku pawada muhsu tauteeschi padomju Kreewijā un pa-
mirst garigā sinā ne weens ween latvju jauneklis! Naw skolu, naw wehrtigū
grahmatu, bet gars prasa un meklē fewim labas mahzibas, ilgojas un nobeids
teektees pehz sawas semes, pehz Latvijas.

Pa všimtenes zečeem

Behz ilgeem behgku gadeem atkal reis brauzu zaur kürsemes eglu nieschu... Lauku melnis lehni t'schuntschina, galwu noduhris, un es ar preefa pilnu firdi skatos us weenu un otru puji... Egles ta ka sweschakas, leelakas, weetam re-takas. Wehjfsch nes pretim stipru eglu smarschu. Mans pelekais zela heedris, maises arajs, sehd us preefschu salihzis, abas rokas ar pahtagu klehpì eespeedis, un groschus waligi atlaidis. Wunsch domà sawu darba domu... Luhdsu ap-

turet sirgu un paiklausos meschâ. Neschalz. Leels klusums. Pawasars tuwojas; bet wehl neweena sihlite nedseed. Leelzela malâ, egles pafchpuschâs bruhanas, pelekas, baltas wasarnizas, bruhneem, melneem jumteemi. Pa wasaram ap windam tchalo leepajneeki; tagad winas fnausch seemas meegâ. Isbrauzant no mescha. Pa krajumeem sahf staigat agrâ pawasara wehji. Schur, tur pa grahwjeem un eelejam balto netihrs fneegs.

Luhk, mi jau Bahtes basuiza, weza, weza, nosirmojuše. Winni wisapfahrt sārga leelas leelas, wezas klawas. Tagad wehjſch weegli ſchalz zaur kailajeem sareem; het firdi kluſinām vamoſchas behrnibas atminas . . . un filta Wasarſwehktu ſaulte mirdi jaunajās, ſpodrajas klawu lapās . . . Wisapfahrt pefecti maſi, tihri lauzineeku firdsini. Tee galwas noleekuſchi klausas kluſajās ehrgeku ſkanās, kas pluhtz zaur wezajeem gādu ſintenu logeem ar wezām goteefchu ruhtim.

"Waj tagad' ari kahds atnahk us scho wezo basnizu?" Domas pahtrau-
jis, eejantajos sawam zela beedram.

"Resinu. Laikam gan nenhäl. Te jau mahzitaja ari naw. Nahdreib atbrauz embotneeks. Tagad jau basnizas pee mums fahk aismirst."

"Waj Embotes basñizâ laudis ari wairs neeet?"

"Ari jau durwis gandribhs ar sahli aisaunguschas wasarâs. Neti kahdi ganuu aiseet, tapat pehz behrnibas parashas. Tagad wiss pahrmainijees . . . "

Paretim mums nahk pretim kahdi kahjeneeki: kahds wiheretis, kahda see-
weete; het neweens wairs nesweizinga. Tas ta neparasti. Senak zits zitu zelâ
sweizinga un strahdneekam, pat ganinam zekmalâ padewa deewpalihgu. Tas
bij tahdas garigas faites, tas faistija zilwekus, kautschu ari sweschneekus.
Schis faites tuwinaja zilwekus. Tagad winas farauftitas.

"Waj tad neweens wairs nesweizina sawi pretimnahzeju?" jautaju atkal.

"Taš jau nu ir atmests. Daschā školā školneekem pat ūka, lai wairs ne-
weenū zekā nesweizina. Ta efot tahda weza parashcha. Ta jaatmetot. Nu
školneeki ari wairs nesweizina. Fefahkumā gan bij tā neparasti, itka kas
truhktu, itka behrns waj peeaunguschais buhtu uſ tevi duſmigs; bet pamasa
fahkam peeraſt" ...

Jautaju atkal par lauku dīshwi un winas raibumeem. Ta jau tagad seifischi interefanta. Mans zelabebdris fakustas, pafehschas us manu puši, lai iweens otru wareta labaki sadfirdet un pamasaam sahē zilat lauku notikumus un dabas behrnu domas:

"Mums prahdi tāhdi apjukschi. Nav ihsti nekahdas kāidribas. Nešin, kas ar mums buhs tāhlač. Ja mehs schad un tad waretu dabut pākāidrojumus wišados walsits, semes un nodewu jautajumos, tad prahdi buhtu meerigaki. Bet tagad muhs wiss aismirkschi . . ."

Stahstītājs beids un sagroša pa gatšu pahtagu. Sirgs sahl rikshot straujaki. Gebrauzam Bahtes upēs lejā. Te iſtei no awoteem masa strauja upite, strautinjch. Seemā wina nemas neaiffalst un kuhp ween. Wina ſauz par Lehtischi jeb Lehtianu; bet lehna ſchi upite nemas naw. Steigdamās un lozidamās prom uſ ſauz mahnuški Wentu pa kalnu starvam, pa ſchaurām un plātām lejam wina top arween straujaka un straujaka, un tſchalo un urds bes galas un apſtaſchhanas, neguſhdama meera ne ſaltā seemā, ne ſausā wasarā. Upites augſtee kraſti apauguſchi un ſawijuschees beeſeem alkschaeemi, eewam, lagſdam, ſustrenn un jahnogu kruhmeem un wasarās ifdwesch tahtu uſ abām vufemi „buldurjahnu”, krehjumu sahlu, gahrſu un zitu ſuligu, angu un sahlu ſmarſchu.

Seedoni te dseed simtām laftīgals; wifas grāwas peedseedatas. Lelā Latwījas flāstule ūki straujā mīkla upite...

Sau Weldas kapi. Schalz wezas, kaisas sumtgadu leepas, wezee, ifsurjuschee fehrniukasti. Pelekti, nabadsigi koka krustini, itka kameedanees sawas

nabadsibas dehl, slehpjas leelo koku starpas; daschs nolihjis us weetu pust, daschs us preekschu, daschs jau ismetis krustis koku. Krustu-aristokratu schinis kapos naw. Te wisaplahrt smilts semite; to gadusintenus rufschinauschi nabadsigi darba laudis. Wini gruhtajat dshwei ari peemehrota krusta shme pehz nahwes. —

Staltaka ehka wisa apkahrtne wehl tagad ir studinataja Inka baptistu basniza. Nam wina tagad peeder, kas te lat sasin pa zeli braukdamis; bet reis par scho namu runaja wisa tumschä apkahrtne, gan wina zelschanas, gan wina nosihmes dehl. 80-tajos gados te notika ilga religiska zihna starp luteraneem un baptisteem un tam sekoja daudzas gimeni dramas. Bet nu — wisaplahrt klausus: fnausch Bahtes basniza, fnausch Embotes — un norimusi religiska kaisliba baptistu draubdes behrmos.

Ta pate semie, tee paschi wezee, firmee almeni zelmalas, wezee kapi un wezais, firmais sehmukliss kapu stuhri; bet zilwekus pahraehmuji zita doma, zita religija, zita tiziba ...

Daugawa.

(Iz O. Krolla „Latvijas geografija.“)

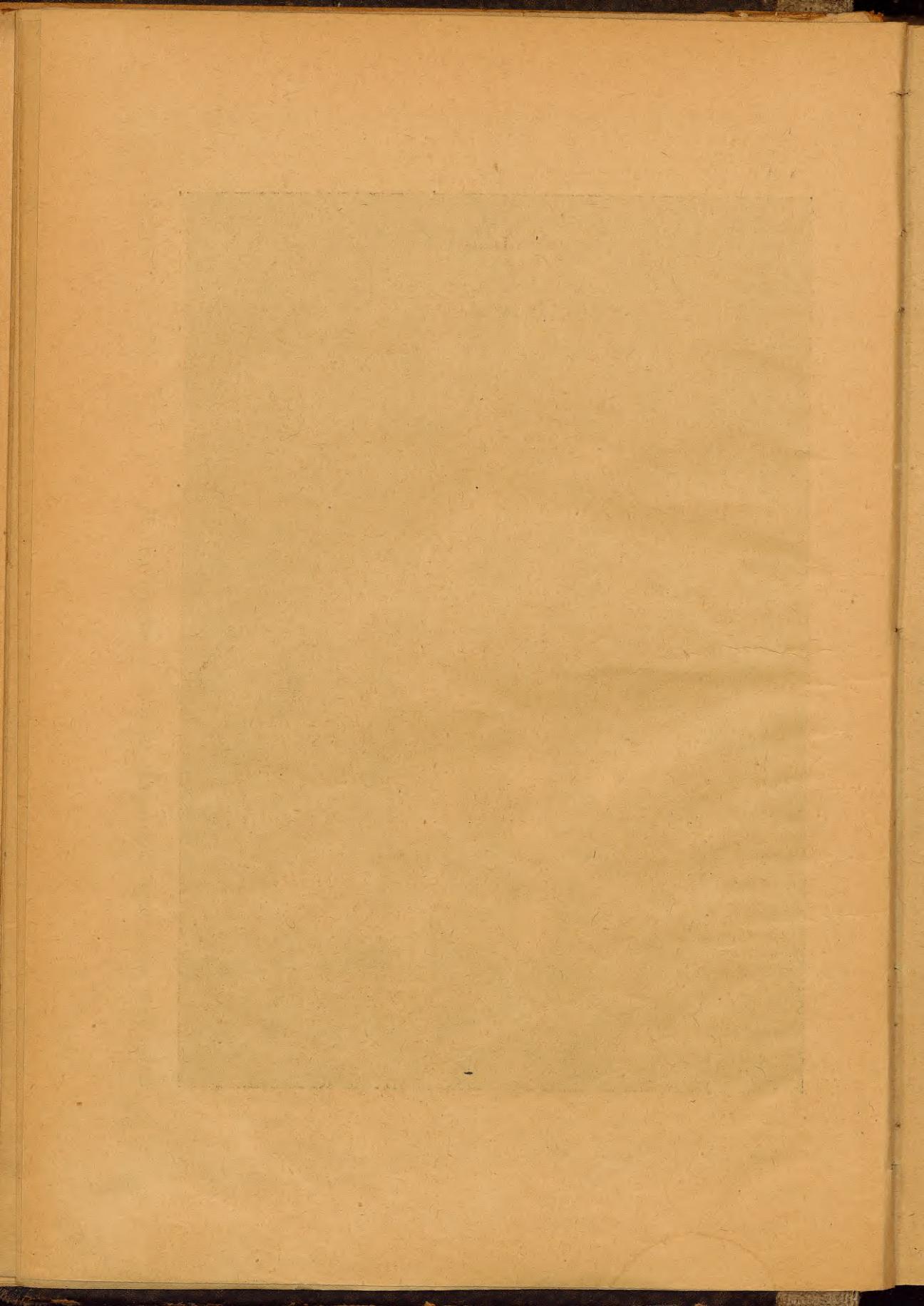
Visleelakā upe neween Widsemē, bet wisa Latvijā ir Daugava, kura dala Latviju diwās dalās un ir allasch bijusi kā eewehrojama Latvijas sargataja. Sakarā ar to ap Daugawu un winas atsewischkam weetam saistas wisi dauds tautas teiku un pasaku, kuras sawa dabigā dailuma un dzejiskuma, kā ari tautas dabigā spehka un tizibas dehl wisai saisteschas, kadehl eeteizams valas brijchos lajīt muhsu tautas teikas un pasakas. Pat skandinawieshi min Daugawu sawās teikas, apsīhmedami winu par Dyna.

Daugawa i stek no Dwinas esera, kursch ir 4 kilometrus apjomā un ir kreewijs, Waldaia auggsteene, Tveras gubernā. Schi weeta atrodas 245 metrus wirs juhras lihmena, eewehrojamu purwu un meschn weetā. Daugawu no Wolgas istekas schkir tikai 14 kilometrus lecls attahlums, tomehr ar šķeem strautineem upes angšgalā gandrijs saweenojas. Daugawa ir pa-wisam 1000 kilometrus gara. Isteku weetā Daugawa ir tikai māsa upite: $1\frac{1}{2}$ metrus plata un $\frac{1}{2}$ metru dīķa. Tahak Daugawa eetek Schadēnja eserā, kursch atrodas 16 kilometrus no Dwinas un ir apmehram $13\frac{1}{2}$ kilometrus garšch. No schi esera Daugawa jau istek kā prahwa upe. Daugawa tek pa Tveras, Pleskawas, Smolenskas un Witebskas gubernā, atstahdama otrā pusē Mogilewas un Vilnas gubernu lihds nonahk Latvijas dalā. Latvijas maleenā Daugawa eekluhst pee Reedru muischas, gan weenigi ar sawu labo krastu. Gar Latgales robesham Daugawa tek 182 kilometrus. 325 kilometrus Daugawa tek pa Latviju, pee kam 32 kilometrus wina tek weenigi pa Vidsemes dali. Pee Witebskas Daugawa jau ir 107 metrus platumā un 2 metrus dīķa; pee Dangawpils wina ir 300 metrus plata un $3\frac{1}{2}$ metrus dīķa; pee Rīgas (bij. Pontona tilta) Daugawa ir $53\frac{1}{2}$ metrus plata un 7 metrus dīķa; pee Dangawgrihwas — 1500 metrus plata un 9 metrus dīķa; bet winas eeteka juhras lihzi faschaurinata dambjeem lihds 790 metreem tadehl, lai wairotu straumes spehku un nelantu lugu zelam cissehret. Tomehr ne wifur Daugawa paplaschinas pakahpeniski. Ir weetas, kur wina top schauraka, peemehram, starp Aiweeksti un Āloknē, wina ir 180—300 metrus plata. Tas pats sakams par winas dīķumu. Ir weetas, kur ta 6 metrus dīķa, peem., lejpus Aiweeksti. Japeeshme, ka upes dīķumu allasch pee Rīgas padzinaja, lai rastu eespehju ebraunkt ostā leelakeem kugeem.

Fotogr. Mednis.

Latw. Kult. Weiz. beedr. behrnu dahrss, Riga, Suworowa zelā 36.

U h d e n s d a u d s u m s, kahds patek weenā sekundē garam pee Stopi-neem: 19^{1/2} kubikafis, pee Rīgas: 60 kubikafis.

Daugawa apnem ar wifām peetekam 1551 kwadratjuhdes leelu semes platibū.

Daugawa tek wišwairs pa akmenainu gultni, kura weetam pazelas kā bih-stamas radses waj, kā winas wehl fānz — fauli. Weetam uhdens pahr kau-leem sneedas tītai 400 milimetrus pahri. Schahdu plostoschanai bihstamu faulū Daugawā no Jekabmeesta līhds Dolei 27, bihstamakee no teem **Kumba** pee Doles, **Kegums** pee Rembates un gar **Sehrvili** (Krustlihums).

Daugawas krast i weetam līhdseni, bet weetam klintis pazelas jo stah-wus, peemehram, pee Staburaga, Kokenes, Leelwardes, Rembates, Keguma. Schee kraсти spilgti rahda, kā upes uhdens pamasām padstīlinajis sawu gultni.

Wairakās upes weetās ir prahwas salas. Pee **Leelwardes**, **Nembates**, **Salas**, **Iļfīčīles**, **Doles** un **Rīgas** tuwumā, kuras eetilpst Rīgas pilsehtas daļā.

Daugawa parasti aissalst novembra widū un ledus sahf ifeet ap marta beigam, pee kam Waldaja apkahrtne ledus sahf ifeet apmehram desmit deenas wehlak. Nissalschanas laiku Rīgas ostas walde mehgina ar panahku-meem saihfinat, ledu pastahwigi uslauschot. Tomehr noteek, ka ledum sadambjotees upe pahrpludina pilsehtu. Arī 1917. g. upe us krasta ifmeta ledu un masos fugischus.

Siņu Daugawā mas, tomehr winā fastopamas wifas fugas, kahdas mittinas muhsū dsimtenes uhdenos. Ap Doli wehl joprojām nodarbojas ar laschu sveju, tāpat ar nehgu īteršanu.

Tirdzniecībā siņā Daugawa wifai eeweħrojama. Iau aisswehsturiskos laikos Daugawu daudzīnaja, tomehr tagad winas nosihme kā satiksmes zelam ir ahrfahreja. Iau 1710.—1720. gadam Rīgas ostā eeneh-muschi 76—191 fugis lahdinu. 1913. g. ostā eena hza un išbrauza 2924 daschadu walstu fugi, neeskaitot masus twaikonus un bureneekus. Ģewestas daschadas prezēs par 179.643.667 un išwestas par 226.250.088 zara rubleem. Blōstu 1913. g. pa Daugawu nopludinats 20,000, pee kam ar plostoschanu nodarbojas fewischki dauds latgaleeschi. Tur-pretim leellsaiwu un struhgu pa Daugawu peenahk pehdejā laikā wifai mas, kamehr 1860. g. peenahza apmehram 9000 leellsaiwu un struhgu. Ar plostoschanu nodarbojas apmehram 30.000 zilweku. Koku materialus daschados weidos uhrsemem ifsweda 1913. g. 88.800.000 kubikpehdas.

Kuģořčanai upe noder līhds Kekawai, tad atkal starp Witebsku un Jekabmeestu.

Daugawas augscheinē eeteķ no labās pusēs Toropa, kura ir 165 kilometrus gara; Uswjatča ir 95 kilometrus gara; Doboka 107 kilometrus gara; Polota 66 kilometrus gara; Drīsa 195 kilometrus gara; Sarankā, 76 kilometrus gara; Dubna, 93 kilometrus gara; Pehrīze, 46 kilometrus gara; Ogre, 140 kilometrus gara; Leeliugla, 92 kilometrus gara; Masaugla, 81 kilometrus gara. Vejas galā Daugawā ūvarekojas ar Juglu un Īhčēseru un eetek juhrā. Vislabakā peeteka Daugawai ir Aiweefste, 65 kilometrus gara.

Kreisajā puse pētek: Mešča upe, 205 kilometru gara; Raſčka, 122 fil. gara; Lutčehfa, 102 fil. gara; Illa, 183 fil. gara; Dīnīa, 133 filom. gara; Laukežcha (ari Lauze), 21 filom. gara; Dweete, 31 fil. gara; Glona, 26 fil. gara; Suſejina, 31 fil. gara; Pirktere, 16 fil. gara; Seže (ari Lauze), 21 fil. gara; Ķe-

ka w a, 21 kil. gara un Buļķupe, Leelupes ateka. Ģeewehrojamako upju, kahdu eetek Daugavā, ir 45, no tām 12 nākt Latvijas daļā.

Gar Daugawas kraesteem ir dauds eewe hrojama mu weetu sahkok
 no augscheenes: **W** i t e b s k a un apkahrtejee pilskalni, **B** e e f c h e n k o w i-
 t s c h i j kur 1812. g. Napoleona pulki pahzehlsas Daugawai, **P** o l o z k a s
 pilskalns, no kureenes freewu fundjsiba sahka isplatitees pahr Latgali. **B** o-
 r i f a r a d f e s, kuras cekalta freewu luhgschana, **K** r a f l a w a, kur dsihwo-
 justi pirma waragu leelkunga seewa Rogneeda. **R** au jene s pils, **Z** a r-
 g r a d a, lahdbreiseja freewu waras ispandeja, "Wiswalda" miteklis. **K** r i h f-
 bu r g a s pils, **L** u f s t e s pils, **S**ehr pils, muhsu sentschu mihtne, **A** l t e-
 n e s pils (ari "Swehru pils"), **K** o f n e s f e s pils un **A** i s f r a n k l e s
 pils, kuras zeltas us muhsu sentschu pils weetam. **L** e e l w a r d e s pils,
 muhsu sentschu pils weeta, **I** f f c h k i l e s pils, zelta libbeeschu pils weeta,
S a l a s pils us Daugawas Ma hrt i n a salas, **D** o l e s pils un **N** i g a s
 pils; bet pee Daugawas istekas Daugawgrishwas skanstes. **S**ewischku eevehribu lat-
 weeshos bauda **S** a b u r a g s, ap kuru faistas dauds teiku un kuru apdsee-
 dajis Aufellis. Weetam gar Daugawn rodami peeminekki notikuschani kaujam
 un saldatu kapenu peeminas apsikhmejumi. Tapat daudsas weetas Daugawas
 tuwumā ir muhsu sentschu pilskalni, peem. Dole. **I** f f c h k i l e ir p i r m a i s
 l u h g s c h a n a s n a m s, kuru zehla Meinhardis. **B** a s n i z a ir paschā Daug-
 was kraesta. Tapat basniza us paschā krasta atrodas Leelwardē. **S**ewischki
 eevehrojama tagad ir weeta **I** f f c h k i l e, kura pasihstama kā "N a h w e s f a l a."
 Sche muhsu brashee kareiwi ilgi fargaja Rigu pret wahzu usbrukumieem un
 weenigo pahreju Daugawas augscheene. Scho wehsturisko weetu nodomats at-
 stahd neispostitu, kā peeminas weetu waronigām zīhnam.

Wells Dangawā.

Latweeschui teika.

Wezos laikos Daugawas vidū bijis leels akmenis, uz kura vēlāk deenu un nakti sehdejīs un ar selta fuselli sulājēs. Tā sehdedamis tas isgudrojīs visadus nedarbūs: kura laiva garam nahkuši, to fatreezīs drupās, un kurišā svejneeks tuwumā svejojis, to pēcīkojis pamīsam, waj ari noslīhzinājis.

Reis vats Behrkons apnehmees pagann par tahdeem nedarbeem sodit. Tomehr neka peetikt, lihds ko Behrkoniis fahdā mahkonī tuwotos, welns uhdēni eefschā un ne redset wairs. Beidsot Behrkons atnahzis par weenkahre schu wihrū pee weena svejneeka un teizis tā: „Nemi mani sawā laiwā un aire mani tur pee welna akmena. Tifai nefabaidees, kad fahfeschu spert; tew lammus neneniks, bet tam welnam gan flahfees kā nekad.“

Tā notizis: Iaiwneels airejīs pamasam, pamasam, uš welna akmena
pusi. Welns patlaban fukajis galwu un selta ūsēkritis brihnumu sposhi Iai-
stijees.

Us weenu retsi welns, nesin kā pamanijis laiwineeku, ahtri nolizis sujelliti us akmeni un sahzis nelabi gluhnit. Te, tai paschā brihdī Pehrkonis iszehlees stahwus laiwā un spehris welnam paschās kruhtis dīhwas ugunis. Welns tuhlin noschahwojees ween un us rahweenu bijis pagalam; bet Pehrkonis tuhlin pasudis.

Swejneeks aifairejts pee akmena un eemantojis selta fuseliti, zaur to palizis par bagatu wihru. Bet no ta laika wiseem bijis meers no welna nedarbeem.

Gauja.

Gauja ir visleelakā upe, kura pilnigi atrodas Latvijā. Winai lemts tezēt pa skaitam weetam, kuras vina pati ar laiku radījuši, padiskinadama sawu gulni, atstahjot weetam jo augstus kraustus, kas apanguschi kupleem kokeem.

Gauja iestek no Alauksnes esera, Bezpeebalgas pagasta. Esers atrodas 310 metrus virs jūras līmena, vee kam kalsni aiz minētā esera dala uhdenus diži daļas: Aizkrastu uhdeni tek uz Daugawu, kamehr no seemeli daļas viss plūhst uz Gauju.

Savadi top ap īri redzot Gaujas sahku. Masa irdsing, kura kautrīgi tek pa pazeetu ūhnu purekli. Tomehr dīrihs ween masā irdsinga, vaj kā vīnu weetejee ūauz, Gaujina, eetek eserā, no kura iestek prahwaka. Dīrihs vina atkal eetek eserā. 16 kilometru garumā vina ušnem 6 eseru uhdenus. Vee Reitkenes "Gaujina" veeganuši par eewehrojamu upi, kura strauji mutulo uz preekschu. Gauja tek starp zitu zaur Laisnīca, Lodes un Reitkena esereem.

Gauja ir 300 kilometrus gara. Winas straume vijas līku līkumeem pa Vidseimi, pagreessdamās te uz weenu, te otru puši. Vispirms Gauja tek de enividus re eti in u virse nā, bet pehz 16 kilometrem vina pagreeschas uz austruumeem, jo upei jaapeet Bregschna kalsns un ziti augstumi. Drustu un Jaunpeebalgas robežschu apkahrtnē Gauja diži weetās pagreeschas uz Bezpeebalgas puši, bet no Lejaszeemu sah tezēt uz ūe eme kā eem, gandrīz pret Walku Gauja nowirsas uz re eti in eme, vīhdamās un lozdamās e etek Rīgas jūras līzī, pirms kura, lejpus Abdascheem, nereti daļas wairakās tezēs, radibama vīdū leelas smilshu salas, bet ap Zarnikau upe weenā straumē eepļuhst līzī.

Savā sahku Gauja ir tikai kahdu $\frac{1}{2}$ metri p l a t a un apm. tilpat dīsi ka. Tomehr weetā, kur otreis eet pahri Zehsu Baudonās leelzelsh, pee Reitkenas, Gauja ir 10 metrus plata un 5 metrus dīšla. Gaujas platums un dīšlums nā vīsur weenads. Tā no Walmeeras platums atkal sahcarinas. Weetam vina top sahvara, weetam īpleschās, zitur nepahrbreenama, zitur pahrbreenama, kā peemehram kahdu 100 metrus lejpus Welnalas Siguldā. Schajā weetā Gauja ir 30 metru plata.

Gauja ir vīsai strauja, kadehkaisplūhdinatais u h d e n a d a u d s u m s ir samehrā leels, tomehr līhds skim Gaujas uhdens spehls nav ismantots. Robībinotees Latvijas valstij atkal erozināts jautajums par winas spehku ismantoschani. Iesstrāhdati projekti un domajams, kā winus realises.

Gauja nav bagata krahzem un radsem. Kā eewehrojamā Gaujas krauze minama tāda 15 kilometrus augšpus Walmeeras, zitadi Gaujas gultne smilshaina un mahlaina. Sahku Gaujai stīrs kritums, bet lejpus Rehtkenas vina tek pa plawainām weetam. Ap Sinoli un Lejaszeemu Gauja tek starp stahweem oku kraesteem, bet sevishki skaisti wini top ap Walmeeru, Turaidu, Siguldu, Krimuldu. Lejpus Abdascheem krasti top lehsei un Gauja tek pa sawi pehdejo pakahpeenu. Sche upe beeshi ween pahrplūhst. Vee eetekas upes kreisajā pusē ir leela plawa, kamehr labajā rodams leels, preedem apaudsis smilshu kalsns — kahpa. Weetam krasti atkahpjās no Gaujas tālu, kamehr zitur tee teeschi pazelas iš dīselmes, peem. pee Siguldas pahrzelasmas weetas, Welnalas. Gauja vīsai „nīkiga,” kā vīnu apšīmē, paivasaros pahrplūhdināma tuvejos lehsenos līhtschus rāda attekas, no kura dāschas kreetni dīšlas un bagatas ūsim peem. ap Siguldu. Visleelako augstumu Gaujas krasti faneeds pee Zehsim: 107 metri, tad Siguldas krasti ir 100 metrus un Krimuldas 96 metrus angsti. Meti skaista weeta Gaujas tezei ir ap Siguldu, Krimuldu, Turaidu, tapat Amatas un Līhgates upju eetekas weetas Gauja, kur

pazelās skaistas, ūrkanainas smilshakmenu klintis. Visas šīs weetas apauguschas daschadeem lapu ūkem, neatkaitot oſolus, kuri mijas ar muhscham ūkajeem egū un preschū ūkem. Starp ūkem, winu ūkajeem kroceem, pazelās latvju wirsaifcha Kaupo pils, Turaida, tad Īrimulda, Sigulda. Weetam redsamas ūmeneeku mahjas, pati upe, kā ūdraba, ūsulodama lente, Latvijas ūkta... Šķista ūki weeta un ne welti winu ūauz par V i d ſ e m e ſ Š ī w e i z i, kur ūaplūhſt ūimteem ūasarneeku.

Gauja parasti a i ſ a l ſ t nowembri un ledus i ſ e et martā. Ledus iſeefchana ūaiftita ar leeleem pluhdeem, pee kam ledusgabali ūeefchi poſta weetam ūmilshainos ūraſtus, winis drupinadami un iſwagodami. Augoſchang pa Gauju naw eespehjama. Pa winu ar puhlem brauz laivas. Weenigi plotoſchanai Gauja ūairak noder, pee kam ari pehdejā laikā plotoſtotaji atradiuſchi par labaku ūaift pa ūtraumi ūalejus, ūinamā garumā ūagreestus ūokus. Plotoſtus eespehjams pa Gauju ūaift no Melnupes. Gauja naw bagata daschadām ūalduhdena ūim. Netruhſt winā w e h ſ ch u. Ap Ahdascheem ar tazu ūalihdſbi ūer n e h g u ſ. Gewehrojamaſkas p e e t e k a ſ ūlabajā ūufe. T i r ſ a (pee Lejaszeema), M e l n u p e (lejpus Gaujenes) un B r a ſ l a (augščhpus Turaidas). Kreiſajā ūufe: P a l z e (augščhpus Gaujenes pils), tad W i l j a, A b u l a, R a u n a, A m a t a, L i h g a t e.

Bes ūchim upem Gaujā eetek daudſt awotini un masakas ūpes, no ūkram ūauz ūkaito ūraſtu deh̄l minama Voru ūpe.

Ap Gauju ūaiftas daudiſas tautas atminas, jo ari te notikushas ūihnas ar ūkustnesheem. No eewehrojamaſkām jau minetas: Š i g u l d a, brunineeku pils, Š r i m u l d a, brunineeku pils, Turai da, latvju wirsaifcha Kaupo pils. Turaidas ūufe atrodas tahlu dīrdeča Turai da ūasala, par kuru ūeika ūtahsta, kā winā ūoslepawota Turaidas Rose, tad Peterala un Weina I a. Ž u m a r a, kur ūszelta ūasniza un Latweeſchu ūndrikis ūahzis ūtweeſcheem ūludinat ūtītigū ūtītibū. Walmeera atrodas Gaujas ūlabajā ūraſtā. No Ž e h ūim Gauja ūek 3 ūkilometrus attahlu, ūamehr Walka ir 16 ūkilometrus tahlu. Ap Wekannu un tahlač ū ūraſteem ūrodami daudiſi ūzematti.

Gaujas ūrahzes.

Latweeſchu ūteka.

Gaujā, 14 werſtis augščhpus Walmeera, atrodas ūritums jeb ūrahzes. ūrahzes ir ap 200 ūolu garumā un pats ūritums buhs 10 pehdu. Visa ūpe ūchajā ūeetā kā ūeebehrta ar akmenēem.

Welns eſot ūaderejis Gauju ūawiſam ūisbehr, ūai ūairis ūetezeti. ūahdu nakti welns ūahzis akmenis ūest. Pirmo ūlehpī tad ari ūaimigi ūonefis ūtagadejā ūrahtschu ūeetā ūeebehris, bet otru ūlehpī ūailis ūisfseedajis: ūosweedis ūahra ūerstu attahlu no ūraħzem: starp ūeischtu ūnischtu ū ūnischneeku mahjam. Akmeni ūlehpī welns ūefis ū ūeipmuſchā ūili.

Akmeneem ūsbirſtot welns ūeefrehjis Welna ūepli (alā), bet tur ūanahkuſchi 12 mahzitaji, ūisprostojuſchi ūeſtu, ūsinuſchi ahrā. Welns ū ūabo ūahju ūaurumu ūispehris, ūispruzis. Pee ūeitau ūeſcha ūenak ūijschā ūozeneeſchu ūeitau mahjas.

Leelupe.

Treschā leelakā upe Latwijā un wišleelakā kursemē ir Leelupe, par kahdu winnī sahk fault no Bauskas, kur wina saweenojas no diwām awotu upem: Mu h f a s un M e m e l e s. Mu h f a s upe sahkas Kaunas gubernā, Lecławā, un pehz 140 kilometrus gara tezejuma nonahk Bauskā, usnem-dama pa zelam daudsas peetekas. M e m e l e s upe ari sahkas L e e t a w ā, Kaunas gubernā un pehz 155 kilometreem fasneids Bausku, usnemidama pa zelam leelakas un masakas peetekas, lai tad minetā weetā saweenotos ar Muhfas upi un taptu var Leelupi, kura lihds eetekai Rīgas juhras lihzi ir 122 kilometrus gara. Pirms eetekas lihzi Leelupe dalas divi dałas: weena eetek Daugawā un otra lihzi, radidama tahdejadi salu, us kuras zelts Daugawgrihs apzeetinajums.

Pa Leelupi brauz pretschu un pasascheeru twaikoni no Rīgas lihds augschpus Emburgai, apmehram 110 kilometrus garā tezejumā, pee kam twaikoni eet no Rīgas lihds Jelgawai un tad no Jelgawas ziti tahłak. Tomehr npē naw wiſur weenads waj pakahpenisks d f i l u m s. Weetam, peemehram pee Franku zeema, upe deesgan sekla un kugeem jabrauz usmanigi, lai neusstrectu f e h f l i m. Lihds Slokai upe d f i l a. Upes f r i t u m s neewehrojams un wišleelakais ir starp Emburgu un Bausku, bet no Bauskas lihds eetekai tikai 11 metrus leels.

Starp Rīgu un Sloku upes gultne fmiltschaina, bet tahłak us augschu wina tek starp oļu klintim, mablainām un akmenainām weetam. Ap Sloku upe buhs kahdreib eelvuhduši teeschi juhras lihzi, bet fmiltschu peenesuma dehl wina tezi buhs mainiņusi us labo pus. Bahris werstis no Jahnupes eetekas, kur upe met stranju lihnumu ir J a h n a r a d ſ e, kuru mehgīnats faspridsinat, lai padzlinatu schāt weetā upes tezi.

Upes tek lihds Jelgawai un wehl augschpus winas starp semneem k r a ſ t e e n i, salām, fulainam plāwam un bagateem laukeem. Weenigi Emburgas apkahrtnē un zitir pazekas stahwaki kraſti, kuri tomehr naw ucko eevehrojami, bet ložidāmas starp apdīshwotām weetam un Sengales lihdsenumu, wina ir krahſchna Latwijas rota, kas allasch faista skatitaja mirklī. Weetam kraſtu tuwumā redsami fakt meschu puduri, tad daudsas keegelnizas. Weetam ir paprāhwas schres un pee Kalnzeema apmehram weenu kilometri gara f a l a.

Leelupe aiffalst apmehram us tſchetreem mehnescchein, pee kam pāwasaros, ledum ejot, appluhts apkahrtejee lauki un beeschi ari Jelgawas semakas eelas dabū satvu dāku.

S i w j u Leelupē prahws daudsums un weetam us kraſta fazetas svej-neeku mahjinas. Upē fastoyamas wiſas salduhdeni siwīs, kurām patihk upes sahlem aifaugusħdas weetas.

Iau no wezeem laikeem Leelupe pastiħtama fā eevehrojama upe tirdsneezi-fka sinā. Winas nosiħmi stipri wairojuħħas keegelu ruhpneezibas weetēs, gipfes laustume, zementa fabrika Slokā un zitas ruhpneezibas eestahdes Leelupes tuwumā, fā ari samehrā isbewigee kugosħanas apstahħki. Ruhpneezibai upes apkahrtnē ir eevehrojama nahkotne, jo lihds schim femei bagatibas naw peenahzigi ismantotas. Pa upi pludina ploſtus.

No p e e t e f ā m fā eevehrojama fakas minamas kreisajā pusē: J a h n u p ē, Behrse, Swēhte, Dr i f ſ n e, Sch w i t e n e, Se f a w a, W i r - z a w a, Platone; labajā pusē eetek: G e z a w a, K i h f c h - u p e s eetek, Ga h t e, Ba b i s h a eesera noteka. Bef schim 12 upem Leelupē eetek wairakas masakas un dasħas faistitas ar f a n a ī n palħdissbu.

Leelupes kreisā pusē ar 7 kilometrus gara un djska kanala palħdissbu no-wada kahdas purwa upes uhdenus. No Klatschu frogħ rafts paplats un djsksch

kanals, kusch teeschi weeno Swehti un Behrsi (T a n n u p i), Bateizotes sa-
wam daudsam peetekam, Leelupe ir h a g a t a ar u h d e n i

No eewe hrojamakām weetam ipēs krasios minama pat'i Jelgawas pils, kuru tagad, 1919. g. wahzeeshi atkāpīdamees nodedzinaja. Kālīhwe smēchkuungū muišča, kura atradas pretim Ruhdulas fabrikai, un kur 1812. gadā notikuši ka uja. Melnesera tuwumā, yee Kālīhchupēs, 1895. g. kreewu waldiba dahwa ja 500 puhrweetas semes muhkenu klostera zelīchanaia. Tahlač, 32 kilometrus taifnā linijā no Jelgawas ir Sloka pilsēta, kuras tuwumā pehdejā karā notika nūfnas zīnas un beidsot, pee pasčas eetekas juhrā — Daugawgrīhwās flānīstīs.

2

Is tehloj oſchàs mahfſlaſ dſihwes.

Alfred W. Purwits.

Muhſu mahfſlineelu ſaime ir wehl masa, — topofcha, tapehz jo eepreezi-noschs kahda mahfſlineeka wehrtigaks ſafneegunis, — woj tas buhlu kahds wairak ifdeweess darbs, — ilgaku puhlini un mellejumu reiultats, waj ari wairaku gadu zentigas darvibas atfkats, — jubileja. Beidsamajā laikā ir bijuschas deesgan dauds iſtahdes, bet ne weena no wiñam kaut kahdus iſzilus darbus naw usrahdiuſi. To teefu muhſu mahfſlas dſihwē wiſſpilgtaki iſzehlaſ akademika W. Purwifcha 25 gadu mahfſlineezillas darvibas jubileja, kurn latweefchu ſabeeedriba ſwineja 6. febr. ſch. g.

Wilhelms Purwits ds. 20. febr. 1872. gadā Widzemē, Jaunpils draudē. Schis mahfslineets ari peeder pee teem latvju kulturas raditafeem, kureem kahroto augstakā mahfslineezisko isgħiġi tibū wajadseja eguht zihnotees ar speċijalist pretingieku — li hdssekklu truhfumu, jo teħwż tam nespehja wiċċu wajadsgo fireegħt. 1890. g. Purwits eestahjäs Peterpils Mahfslas akademijā, kur guwuschi sawu mahfslineezisko isgħiġi tibū wairak latweeschu glesnotaji kā: Baumans, Alsfnijs, Rosentals, Romans, Tilbergs u. z. Akademijā Purwits mahzijas flawenā glesnotaja un audsinata ja Kuindšchi wadibbā. 1897. gadā Purwits heidsi akademiju un par sawu konkursa darbi "Pehdejee starī" eeguwa ahrsemju stipendiju. Gepastiħdamees ar Reetum-Eiropas mahfslas fajneegumeem Purwits apzellojis Wahajju, Franziju, Italiju, Norwegiju un Sormiju, peedalidamees wairakas i-staż-żebha, kur tas guwa arweei plaxxu ppekkisħanu. Lioni, Parīs un Münchena ta darbi tifla godalgħi angstačam atsinibas sħiem, kas leezina par ap-dahwinata mahfslineeka leelajam speċijalist, jo eekarot goda weetu starp paċċaales mahfslineekeem naw weeglis darbs. Bebz atgħieejha qiegħi no ahrsemem Purwits dži ħwo ja Riga un Rewelē, pee kam Riga tas ar fikemm kahdu laiku wadja il-pi seħħas mahfslinee.

1913. g. Peterpils Mahfssas akademija Purwiti cezehla akademiska kahrtā.

Pasaules kara fahkuma mahfflineeks kahdu laiku dsihwoja Peterpili, kur
kopā ar Rosentalu, Sarinu un ziteem peedalas us Osena un Salkalna iniziati-
wes farihkotā latweeschu mahfflas issstahdē Peterpili un Maskawā.

Schi issstahde atrada pēekrischamu kreewu sābeedribā un eepastīstīnaja tā ar latveesheeem, kā kulturas wehrtibas radošu tautu. No 1918. g. mahfslīneks dīshwo atkal Rīgā; darbodamees kā pilsehtas mahfslas museja direktors un mahzibas spehks Latvijas Augstskola.

Purwisha intensivās mākslineizlās darbības rezultats ir daudzi sīklati un leelsātī darbi, kas izlāisti pa kolekcionaru saloneiem un daschadeem muzeejem,

starp zitu Rīgas pilsehtas un valsts musejos atrodas wairaki mahkſlineeka darbi. Pilsehtas museja lepnumis ir westibila glesnojumi „Roknese“, „Zelgawa“ un „Kurzemē ūks“.

Purwitschā noplēni latvju mahkſlas websturē ir, ka tas eenesa schejeenes wahzu romantisma un realisma fāsmakuschajā gaisā swaigo Reetum-Eiropas impresionisma strahvu. Tas atdīshwinaja latwios jau sudušo krahſu preeku un rādīja paſaulei muhſu dīsimeti wehl neredsetā krahſu mīrīsumā. Gan iſtrauzās no fākuma publika, kurai ſchita, ka tif ſilas chnas un tif wiolets ſneegs nekad dabā neefot u. t. t., bet drīſi Purwitschā nopeetnā mahkſla pahrēezinaja publiku un uſtraukuma weetā radās apbrihūoschana un dīskala zeenība pret mahkſlineiku. Teſcham jaapbrihno tas ſpehls un dīshwes preeks, kahds dvesch if Purwitschā darbeem un jaſajuht zeenība pret tām daschadām zīhnam, kahdas waſadſeja mahkſlineekam iſzihnit, lihds tas ſasneedſa tagadejos mahkſlas augſtumus.

Purwitschā dīsimis peiſaſchifts, — Latwījas paſaſara moſtoſchās dabas krahſu dīſejneeks. Maſako mesha ſtuhriti, kur faules ſtarī nebehdigi laufē pehdejo ſneegu, tas cetehrpj ſeeliſkos ſiniju un krahſu ritumos, radidams it kā ſlanoſchās paſaſara himnas muhſu dabai. Nr ſawn ſvehju, eſlikt neeziņā ainā monumentalu rakſturu, tas ſtahdams pahri pat ſlawenojam ſķeewījas dabas glesnotajam Lewitanam.

Katrām, kam dahega Latwījas kultura un mahkſla jawehlas, lai wehl ilgi ſchis eewehrojamais mahkſlineeks darbotos muhſu widū.

* * *

Kara un rewoluzijas, muhſu kulturai uſlabwehligee gadi, eesituchi ſajuh-tamus robus tehlojofcho mahkſli dīshwē. Po mineto laiku miruſchi mahkſlineeki: Rosentals, Kasaks, Jaunkalnīsch un daschas deenas atpakał Blite-Pleita.

J. Jaunkalnīsch. Par Juliju Jaunkalnīku truhka lihds ſchim tuwaku ſinu. Mahkſlineeks dīsimis 4. martā 1866. g. Widsemē, Eriku muſchā. 1881. g. tas pabeidsa Zehſu aprinka ſkolu un pehz kahda laika dewās uſ Peterpili, kur eestahjas barvna Stigliza ſihmeſchanas ſkola. Scho ſkolu 1893. g. J. ar ſekmem veida, kā ahrsemju ſtipendiats.

Ahrsemēs tas papildinajās dekoratiwajā mahkſlā, ſewiſchki vuļu ſihmeſchanā un stilisazijā. Pehz atgreeschanās no ahrsemem J. uſaizinajā wadit miuetos darbus Stigliza ſkola, ko tas ar eewehrojameem paňahkumeem iſpildija. 1909. g. J. eezehla par minetās ſkolas iſpektoru. 1916. gadā mahkſlineeks pahrzeeta gruhtu nerwu ſlimibū, ta kā tifai pehz ilgakas weſeļoſchanās wareja turpiņat darbu.

Leelineku raditās ſkolas eekahrtas ſpeests, 1918. g. J. atſazijās no ſkolas wadibās, pec ſam, ta paſcha gada rudenī otru reiſi nopeetnū ſaſlima. Pehz gruhtām zeeschanam 14. febr. 1919. g. J. ſchūhrās no dīshwes un wiunu apbedija daschu tuwako draugu ſlahtbuhtnē, Peterpils Newſka-Lawras kapoz. Rīgas publikai mahkſlineeks maſak paſihtams, jo darbojās galwenam kahrtam Peterpili. Ta klāfītās vuļu ſtudijas bij iſtahditas I. Latweefchu mahkſlas iſtahdē Rīgā. Schis mahkſlineeks neeedereja pec jaunu wehrtibū atklaſhiejeem, bet tas kluſibō, ar leelako miheſtibū nodewās audſinashanas darbam. Kā preeſchſchīmīgs audſinatajs un kolegis tas paliks mihiā veeminā wairafeeni tagadejeem mahkſlineeſeem, kuri wiņa laikā apmelleja Stigliza mahkſlas ſkolu.

Alfr. Blite-Pleita. 13. martā pehz ilgakas ſlimibas nomira mahkſlineeks Alfreds Blite-Pleita. Nelaikis bij weens no Neakarigo Weenibas

spehjigaleem heedreem ar labu skolu un ruhpigi iskoptu techniku. Studejis Wahzijā, galwenām kahrtam Müncheneš akademijā. Sawam darbam P. node-
wās ar schajos laikos retu nopeetnibū un sīrsnibū, kas leelā mehrā atspogulojas
ari wina dārboš, kuri wiſi apdwesti pahrlezzinoſchas sīrsnibas. Nelaikis peeda-
lījees ar saweem darbeem wairakās iſtahdēs un atradās tikai nopeetnas dar-
bibas saholumā, kad aukstā nahwēs roka pahrtrauza ta zeribu pilno muhschu,
33 gadu wezumā. Makſlineeku apbedīja 17. marta Doma kapoš.

Stud. theol. A. Skrodes.

Voruka religiski-etiskā pasaule „Hernhuteeschos”.

No kureenes ſchis nemeers, ſkumjas un fahpes? Zelas jautajunis ſkato-
tees tajā pasaule, kura nostahjas muhsu preefschā Voruka lugā „Hernhuteeschī”.
Juhtas, domas, ilgas un sapni — besgala pawedeenu wirkne wijsas un faiftas,
auschas ſapnaini dīlā dzejā. Ap ſirdim wijsas tur tik dauds daschdaschadu audu.
Seenas meglis pee nesgla. Kā atrisinat ſcho zilweku ſirſhu ſawado ſamolu?
Tik weenu redsam, weens ir ſkaidris — it kā kahda neredsama griba waditu
wiſus uſ weenu, it kā wiſi zenteeni, wiſi dīhwes, prahta un ſirds pawedeeni
teezas uſ. — fahpem, mokam, nemeeru. No saholumā lihds beigam wiſs fahpu,
nemeera zaurausts, dīlās tragedijas pilns, neapkluſināmās nemeera ilgas
deg ſirdis ...

„Kaut es buhtu tahds, kā ziti,” ar fahpem ſirdi teiz nelaimigais Schirmers.
Wiſch klibis, nesmuks, bet wina ſirdi eedeguſees mihla. Nu bes meera, nelai-
migs ſewi, tas eet, fahpu pilns, eet lihds noſeegumam ...

„Kaut klusums buhtu meers”, ſkumju ilgu pilns domā Peters. Mihiſ tas
Alleksandru, teezaſ wiſs uſ to, bet winai it kā lihdsellis tas tikai, winas ſkati
tahlak wehrsti. Get bojā wina. — „Nam ſapnot tahlak: reiſ tilpat japa-
moſtas?” un — tragiski beids ari Peteris dīhwī.

Ari Jozefs, ſchis bahlais wihrs, bes meera, fahpu pilns eet ſawu zelu.
„Wina mani moka, kā zitreis Tantalu apakſchpauſlē, kürſch ſtahweja lihds
fakkam uhdeni, bet kād tas gribēja ſawas ſlahpes dīehst, tad uhdens grima,
behga uſ darija nabaga karala ſlahpes wehl leelakas” ...

„Kā ſmagas kehdes ſpeesch nu kromi wijs,

„Ko appina ap mani ſeedons rets.”

Stahw wiſch pee aismiguſchā uſ muhschibū Leepas tehwā un jautā: „Waj ne-
ſpēji man teikt, kur labaki, waj ſche, waj winā pasaule?” Zaprasa tā, ja ari
tad ſkaiſtakais, kas ſeedoni wijsas ap ſirdi, mihla, tikai fahpes un zeeſchanas nes.

„Bet ko lat dara, naw meera” ... „Nekad, nekad” ſlahpes, dwehfeles
ſlahpes nebuhs dīehstas — pluſt iſ Anninas, ſchis ſaules lehktā meitenes ſirds.
Ari winai besgala ſkumjas un fahpes ſirdi. Ari wina ſauz:

„Kā buhs tu m ſā klejot,

„Kā buhs mihlet beigt?”

Lihiſ wiſs winu paſchu tumſā tin, lihds ſahl ta ahrprahita ſmeeklus ſmeet.
Prom no ſaudim — tee ſaudari. Tikai tahlumā gaſchā atſpihdums, pagahtnē:
„Mans tehwā, mans tehwā, kur tu eſi?”

Un wezā, mihla Katschīna, kura raud pehz nojauktās ſwehntzas —
ſaeſchanas namina ſtarp wihtoleem — ſluſi, malinā, pehdejā nahf pee leelā
noſlehpuma, kur nahwe pahr Leepas tehwu ſkuhpſtijusi dīhwibū un jautā:

„Kas rende muhsu sahpes,
Kas muhsu preekus heids,
Kas isdsehsch muhsu slashpes
Un apestit muhs steids?“

Freitags, jūrmals darbiueeks, goda ūrds, kad tam nemit taikas to, preeksch ka domajis tas dsihwojam — jaunibū — fagrauists salimst. „Kam tad lai es dsihwoju, ja ne jaunibai? Ko tad nosihmē m a n a dsihwiba?“

Un heidsot, Alessandra, kura teizas mihlam uguns leefmas, kura grib
darbu un atkal darbu, kura grīb wifus mihlet, wifeeun laimes nest, waj ne-
prasa wina: „Kur ir manus meegs?“ „Un sapni, sapni mani in o za . . .“
Naw laimes, naw dwehseles meera ari tai.

Un tå wiższauri nenteers, fahpes ausħas. Wiżu un wiżus vilda winas. Un wiżi wini bes meera klixti un mekkle — ilgas ap teem. Ilgas, fa wiżu Poruka deejā, wina pasaule.

Un scheit schini melkeshanā muhsu preesschā is wisa ta nostahjas diwas pasaules. Stati wehrschas is diwām pusem un gaida muhschigās mihklas, muhschiga nesina mā atminejumu. Tās — Aleksandras un Annas pasaules.

Aleksandra mihi karsto fauli. Wisu djenoschais spehks, griba, kas neesdas lihds nefsneefsamam. Wina eedegusees sawà sirdi — grib gaifmu laudim nest. Leekas tai — wisi sapno, wisi gul. Naw dsihwibas. Fanatisms, murgi apnem laudis. Wini — w a h j i d o m a t a j i . Wina leekas redsam tahle ko, kas war wisu dsihwi pahrwehrst. „Ilgoschanas besgaliga mani pilda! Tam w a h r d a u a w , pehz ka ilgojas. Ideals ir neezigs wahrds, kirsch nespeli to isteikt, ko es... zehlt redsu pazelamees.“ Nes i n u a m a i s sauz winu... Schkeet winai — fehis nesinamais: zilwezes laime. Es gribu titai labu, es gribu, lai latrs paehstu, lai latrs buhru wesels un laimigs. Es gribu zilweku laimi.“ Un dot grib wina to — zelot, radot, dodot darbu... „Kad dsirdeeschu maschmu ruhkschani, kad sikkas apkamps droshos ratus, kad pehdejee weens otru dsihz us darbu, darbu un atkal darbu...“ — tad winas laime kluhs pilniga. Un kas par to, ja ari vahri ziteem teek darits, ja zitu svehtumam wirfù teek kahpts. „Gan nabadsiu sildas pee wahji degoscha ugunkura, bet ja at spihd faule, tad wini patwarigi ir jaifwed laukà, jo wini netiz, netiz, ja teen tur waretu buht filti, fur tee reis faluschi...“ Un grib wina tos ar waru west, grib nemt teem to pasauli, kura teem svehta un mihsa, lai dotu sawu, kura, leekas winai, n:s sevi laimi.

Waj wina spehs dot to zilwezei? Waj wina sasneegs tahlo mierki? Tehws sapni beedina: "Tu boja een..." Josefs saka: "Scho mehrti wina nefasneegs; wing ar i b m i h l e t w i f u s , bet winai tr u h f s t t a i f n i h a s .

Tur schis masais, llusais saeschanas naminsch, kur til dauds luhgschanu pluhdis, til dauds svehtu brihschu pahrdsthwots. Birse. „Kas seftas eefsch-puse atrodas, ir latcam svehta, latram, kas scha namā Deewu luhdsis.“ Bet Aleksandra uš to droschi atbild: „Latra weeta ir svehta, kur dailos, kofschas pukes seed...“ Teiza, bet — waj bija winai svehta ta weeta, kur gadeem ilgi zilweku jirdis bija plauzis besgala dauds to kraitako seedu? Waj prasi ja pehz scheem seedeem wina? Jauza, mina kahjam wina scho svehtumu, lai ta weetā raktos netihras mahlu bedres. Lihdsjetlis bija tas tai, lai sinegotos pehz sawa mehrka, kuram wina upureja ne tikai ſewi wiſu, bet ar i zi tu ſwehtu m u. (Sevi drishkstam upuret; zitus un' zitu svehtumu sawam mehrkam, idejai, pat tad, kad domajam, ka nesis ta zilwezei laimi, nedrishkstam upuret, jo lihds ar to mehs etiſki grimſtam un' attahlinamees no pilnibas, no mehrka, bet dſihwes uſdewumſ jau ir meklet zelu, pa kurun

es wistuwaf waru naht schim mehrki m-piluibai. Zelsch newar west pahr ziteem, tos kahjam minot — ja wed, neefam us ihsta, ja-melle zits.)

Leek „nojaukt wezo mahju, kuras garam tihf isspeest zeetejam wina pehdejo asaru.“ Wina grib, lai wisi buhtu sahrti, lai sneedos. Un tamdehl neprasa wina, zik dauds preeka ir nefschas zeeteju firdis schis asaras? neprasa — kas ir tur aif schim zeeteja pehdejam asaram?

Waj zilwekam par weli domu spehks. Mums ir gars, kursh saka: zilweks, kulpini dabu! Issauz winos audumus un ismekle, is kahdam weelam wina rada brihnumus,“ issauzas Aleksandra. Bet — waj wina jel reiss ir wehrfusi slatus ari zilwelu — ne tikai sawa — firdi, to pehtijusi un mellejusi, is fahdeem audeem wina, zilweka, firds rada brihnumus? Naw. Un ja naw — waj tad spehku ta zilwekeem laimi dot?

Tikai ar labklaahjibui nepeeteek firdi, ja dwehseles djsikumos meera nawa. Un winai paeschai — waj winai tas ir? Meers behg, hayni, baigi winu moza... „Ak, kaut man jel weenreis winas (Anninas) saldais meegs tiktu peeschirkts...“

Aleksandra Sauli mihi, grib, lai tikai preeks wifus apnemu. Pee schis pasaules wina seeta. „Waj mirejs spehji saprast djsihwo, djsihwais mireju?“ Un tomehr — it ka nojausk reisem wina: ne, ir tomehr zita djsihwe, pasaule skan: „Tur augschä aif swaigsnem.“ Sabuht zeetai, saka wina, bet: „schis skanas. Kamdehl winas dara manu firdi til mihlestu?“ Grib ta sawu zelu eet, leekas tai: tas ihstais, tomehr atpluhst lihds winai ari zitas skanas...

Un tür pretim otra pasaule. It ka preteja. Annina. Bahri schai pasaulei suedesas skati. Aleksandra domä par laiku, „kursh sagatawos pasaule i de besis.“ „Nekad, nekad...“ un „Né, tikai debesis war mums meeru nest...“ runa Anninas firds, schis „pehdeja hernhuteescha“ „ihstais behrns“. Wina reds zitas firds sahpes, wisu skumjas un jauta:

„Ja wisi waid, ja wisi zeesch,
Kas muhs tad wifus glahbs...“

Wiss, kas ap winu, nesaista to. „Zilweka dwehsele ir wairak, netä wiša pasaules manta.“ „Kas man ir jadara, lai tu waretu fasneegt sawu meern? jantä wina, redsedama otra nemeeru. Firds sahp winai, kad reds, ka „sche landis wairs nesanahl mihestibä, bet frej schurp, lai faraustu few mäntu.“ Un fahds preeks laistas winas seja, kad reds ta, ka deg laumuma zehlons. „Es gribu galwas rotu, kura nekad nenowihst, bet nespelju,“ skumst wina. Wina teezas prom no schis pasaules, bahri tai, us nesi a m o, us to pafch u nesinamo, kuru Aleksandra sche grubeja fasneegt ar sawu domu, darbu, spehku. Mehrkis weens, zeki diwi. Aleksandra domajas fewi stipru; Annina juht sawu nespelku:

„Atnem mani, angstais spehks,
Ismischanas molam!
Teiz, waj preeka saule lehks
Man pehz manäm molam?“

Prom no djsihwes, no trofschna... Kas buhs tur aif djsihwes? „Til nahwe ween to fina“ un:

„Reis djsihwes sapnis heidjas
Un nahwes sapnis nahl, —
Un pamostees kas stedsas,
No jaunaa sapnot sahf...“

Heidjas sapnis — sahkas jauns... Bet fahds ir schis jaunais? Un te poruks mums it ka lauj eeskaitees, nojaust wint pee Leepas tehwa nahwes.

Kaut kas gaifchs, apskaidrots... „Zik sawadi ap sirdi... Es juhtos it kā atjaunots. Jaunekla spirtumis robas manā dwehsele...“ „Wiſs apgaismojas manā preefchā, es wiſu saprotu, wiſs top man svehts, nahve isbelde latru grehku! Schi dſihwe — tikai sapnis...“

Scheit nostahjās etishee jauntajumi Poruka preefchā. Kā lai mehs teekam schini jaunā sapni? „Kaut es waretu ār tewi mirt un mist schajā sposchumā!“ wehlas Annina. Bet tas, kurſch beids scho dſihwes sapni, kurſch wiſu saprot, kuram wiſs jau svehts, kuru preefchā wiſs jau apgaismojas, tas atbild:

- 1) „Tew ir wehl jadſihwo, tew ir ja i ſ b r e e u ſ ch i p a ſ a u l e ſ t u m ſ a.“ „Tew jazeesch! Wiſi nahk paſaule, lai mi h le t u u n z e e s t u.“
- 2) „Es gribetu, lai starp zilwekeem walbitu m i h le ſ t i b a u n t a i ſ n i b a“ un 3) „Ne a i ſ m i r ſ t e e t To, k a ſ p a r m u m ſ w i ſ e e m z e e t i ſ.“

M i h le ſ t i b a, t a i ſ n i b a, zeeſchanas, ſ a h p e ſ, K r i ſ t u ſ — tas Poruka zelſch us jauno sapni. Zilwels naw nejaufcha parahdiba, naw krihtofchās swaignes atſpihdums, kurſch us mirkli pamirds, lai atkal paſustu us wiſeem laikeem, bes wehſts, bes nosihmes. Winsch nahk no weenās sapnu paſaules, nahk dſihwes sapni, lai iſpildijis scheit sawu, angſtakas waras, angſtakas paſaules lemtu uſdewumu, atkal atgreetos zitā sapnu paſaulē. Un ſchis angſtakas paſaules atſkanas leek mums meklet, eet, ilgotees. Lai ari kā gribetu, mehs neteekam walā no ſchim ilgam. Muhs well ſchis nebijuschaſis, neſinatris, wiſs faule, sapnu ſemē nihtofchais...“

Bet zelſch? uſdewumis, zaur kuru tuwoſimees ſchim angſtakam sapnū?

Waj tas — puſdeenaſ karſta faule, kurai ſeloja Alekſandra, ſpehks, uguns? Bet — waj faule puſdeenu naw. tahlu no winas lehktā, waj naw winaſ ſawada, kā tee pirmee maigeē ſtarī, kuri ſeegi ſkuhpſtija rasas ſlahtus? Waj winas ſwelmē ſpehjam ſtatit winas buhtibū, pirmahkuunā? Un waj winas ſwelmē ſpehjam nojanuſt winas reetu, to, kas apnems muhs tad, kad winsch ſlihdēs aif meſcheem? Waj mehs tad us reiſi neatradisimees it kā us drupam un waj nebuhs jaſanž tad: kur tad nu ir ta faule, wiſs tas, kas man ſchitā weenig iħtais puſdeenaſ karſtumā un waj tad neapneuſ baigas juhtas neſinamā preefchā, jo redſeſim, ka ſwefch wiſs tas lihds ſchim mums bijis? Waj tad mehs neredſeſim, ka par tahlu eſam bijuſchi no faules lehktā un wiſnas reeta, no bijuſchā un nahloſchā ſapneem, no leela nepaſhſtamā?

Waj dauds t u w a k u — Poruka to uſſwer — wiſam tam neſtahw Annina. Waj tad, kad paſiſsim mehs ſchajā rihta ſegā tihti, patureſim ſkaſtos to weeta, kur dſima ſkaiftakais behrns ſirdi, waj tad mehs nebuſim wiſtuwak bijuſcham aiffemē un nebijuſcham wehl, kas aif eſoſchā warbuht weenojas: Saules lehktā ar reetu weenojas, nahves un dſihwibas ſahkums kopā pluhſt, abi iſ noſlehpumaina neeoſchā iſnirſt.

Alekſandra gahja puſdeenaſ faule ſpehku meklet, ſmeſt, bet ſkanas no nebijuſchā nedewa tai meera. Ne ſpehks zilweka uſdewumis, bet neſpehks un wahjuſmis. Stiprais ir ſlims, wahjais — weſels. ſpehks maldaſ, neſpehks neſ ſewi nebijuſchā ſaknes. Akmenei, koki, uhdens — tee ſtipri, zeeti, nezeesch ſahpju... Bet wini ari nejuht — naw ilgu teem, nejuht neka no ſkaiftā un dailā. Wini jau ir ſtipri, zeeti, nejuht neſpehku un — naw teem tamdehl mehrka. Stipram naw mehrka — winsch pats ſewi ſtipri. Tikai wahjais, kas juht ſawu wahjumu, juht, zik angšlu tur paſr winu zelas mehrkiſ, ſkaiftais, dailais. Un tamdehl ſaka Poruka, „w i ſ z i l w e z i ſ k a f a i ſ p e e n a h k u m s — b u h t w a h j a m“. Tad muhſcham dailais un beſgaliba buhs ap mums. „Mums weſeliba tikai tapehz dota, lai ſpehku wahjib u panest — scho deewibu, kura radija mums ſkaiftuma jeħħfeenu.“ Kaut tikai peetiku ſpehka scho wahjumu neſt. „Un ta-dehl lai ir ſahpes m u m ſ w e h t a s.“ „Nebeħgħsim no zeeſchanam,

fadraudsestimes ar winām — a i f w i n ā m d e b e s i s ! " „un muhschiga mihlestiba".

Ei isbreen scho dīshwes tumsu, israudi pehdejās asaras, istukscho zeechanu kausu, nebehds no sahpem, mihli tu jau preefsch ta efi nahzis pāsaule — taisniba un mihlestiba lai walda tewi, neaimirsti to, kas par wiseem zeetis un — buhs tu ispildijis sawu usdewumu schini sapni, augstākā taisniba tew notiks — eeeest debefis, atmodisees un par jaunu sahksi sapnot.

Bet — ja peetrūks spehka wahjam buht — salimis, bojā eesi. Peetrūks spehka Schirmeram — murgi to wajaja, bojā gahja. Zereja Aleksandra zaun spehku fasneegt nessinamo ilgu mehrki, scheit ap sevi to atraft, mina svehtumi kahjam — atreebās deewischla taisniba. Līhds ar winu pahr Peteri dīshwe gahja. Peetrūks spehka atminai — tumfā klihda. Peetrūks Josefam — salima: „Manutizibu! atdodat manu tizibu!“ . . . Smaga aina. Nessinamais teefsu spreeda. Izpostija svehtnizu, prom dīsna mihlestibu, gribēja tikai sevi un sawu domu redset, aismiriss bija tas, kas par wiseem zeeta un — negahja jaunā sapni ar apskaidrotām qazim, kā herinhuteitis Leepa, sc̄hee zilwei, kureem spēhka pēetrūks mihlet, zee st un wahjem buht . . .

к. к.

Muhsu finansielais statwoklis.

Muhsu walsts sawā tik ihſā pastahweschanas laikā jau paspehjuſi spert eevehrojāmu soli us preefschu eenahkumu jeb finansu awotu eeguhschanas finā. Kātrs wehl atzerefes neseno pagahtni, ka Latwijas naudu nelabprāht nehma preti — wiſi prasija „zara“ rubkus. Tagad par pehdejēem neweens negrib i dīsirdet. Kāndeļ ſchahda pahrmaina? Atbilde gluschi weenfahrscha: Walsts nobreest faimnezziski, ekonomiski, militari un politiski un tāhdejadi dod realas garantijas, lai muhsu waluta eepluhstu pāsaules tirgū. Atzerefimes kahdas zīnas izzīnitas pag. gadā ap nodoklu sistemas projektu.

Scho zīnu rezultatus ar gandarijumu varain atšķimet muhsu finansu webstūrē. Tā starp zītu ir uſlīta akzīse us baudu weelam: spīrtu, tabaku, tehju, wihnogu un augļu wihneem. Ari zīti, t. i. jauneewestee nodokli: progresiwais eenahkuma nodoklis, nodoklis no pilsebti un meestu nekustameem ihypachumeem, mahjlopri nodoklis, nodewas par steidsamu agrarleetu nokahrtoschani, apdroſchinajumu nodewa, konſularās nodewas, akzīse us alu un medus dīschreeneem, koku iſwedmuīta, nodoklis no naudas maiņu operācijam, nodoklis no naudas sumam, ko iſwed, wai suhta us ahrseniem un daschadas akzīses, zīk paredsams, tekoſchā budscheta gadā dos kreetnus eenahkumus, ūjewischki spīrtu un līnu monopoli.

Kā no Satversmes Sapulzes eesneegta walsts budscheta projekta 1920—1921.g. redsams, tad walsts eenahmumi apmehram buhs ſchahdi:

1. Kahrteji eenahmumi.

Teeshee nodokli	.	.	.	R.	120.225.305.—
Nodewas	.	.	.	"	49.959.762.—
Neteeshee nodokli	.	.	.	"	301.568.200.—
Walsts ūjehmumi un meschi	.	.	.	"	122.348.717.—
" ūjehmumi	.	.	.	"	537.159.593.—
" regalijas un monopoli	.	.	.	"	40.000.000.—
" kredita operācijas	.	.	.	"	40.073.640.—
" iſdewumu atmalkas un daschadi eenahmumi	.	.	.	"	26.025.866.—
Spezialu budschetu atlīkums	.	.	.	"	748.865.597.—
Kahrteje een. kopā				R.	1.986.226.680.—

II. Ahrfahrteji eenehmumi.

Realisejami walsts ainehmumi	fl. 25.000.000.—
Walsts kafes sihmes	" 1,107,191,430.—
No turpmakam walsts kredita operazijami un eetapijumneem	" 56,496,272.—

Ahrfahrtejo eenehmumu kopā fl. 1,248,687,702.—

Fahrtejo un ahrfahrtejo eenehmumu kopsumma fl. 3,234,914,382.—

Walsts isdewumi.

1. Fahrteji isdewumi.

Tautas padome un Satwersmes sapulze	" 12,213,475.—
Ministri Kabinet, walsts kanzleja ar padotam eestahdem un statistiskā pahrwalde	" 6,049,350.—
Ahrleetu Ministrija	" 25,787,485.—
Teesleetu	" 36,914,628.—
Gefschleetu	" 86,176,792.—
Isglihtibas	" 90,237,836.—
Finansu	" 24,934,524.—
Semkopibas	" 134,241,859.—
Tirdsneezi bas un ruhpneezi bas ministrija	" 55,247,704.—
Apgahdibas ministrija	" 15,059,078.—
Satiksmes	" 456,777,213.—
Darba	" 9,170,020.—
Apsardibas	" 53,366,936.—
Walsts kontrole	" 4,383,831.—
kredits	" 96,156,303.—
Reserwes fonds neparadjetam wajadisibani	" 100,000,000.—
Rehkinu uokahrtofchanai no eepreefscheja budscheta perioda	" 80,000,000.—
Walsts kafes peemaksa pee spezialā budschetā eeffaititeem walsts eenehmūnimeem	" 2,166,762.—
Fahrteji isdewumi kopā fl. 1,289,482,796.—	

II. Ahrfahrteji isdewumi:

Tautas padome un Satwersmes sapulze — Ministri Kabinet, walsts kanzleja ar padotam eestahdem un statistiskā pahrwalde	fl. 7,044,740.—
Ahrleetu ministrija	" 12,109,530.—
Teesleetu	" 80,000.—
Gefschleetu	" 25,837,870.—
Isglihtibas	" 190,500.—
Finansu	" 47,000,000.—
Semkopibas	" 3,513,900.—
Tirdsneezi bas un ruhpneezi bas ministrija	" 3,520,512.—
Apgahdibas ministrija	" 59,150,000.—
Satiksmes	" 113,946,382.—
Darba	" 198,369,440.—
Apsardibas	" 822,933,318.—
Walsts kontrole	" 611,735,394.—
kredits	"
Weenreiseja dahrdibas peemaksa walsts eeredneem Ministri kabineta rihibā	" 40,000,000.—
Fahrtejo un ahrfahrtejo isdewumu kopsumma	fl. 3,234,914,382.—
Ahrfahrtejo isdewumu kopā fl. 1,945,431,588.—	

Walsis eenahkumi par 1918/19/20. g. budscheta gadu, t. i. no darbibas sahkuma lībds 31. martam 1920. g. isteizās sekojās sumās: Rāfes apgrošījumu sumās par 1918. g. 1,190,408.47 f.; par 1919/20. g.

Widsemē 415,615,830 rbl. 13^{1/2} f.;

Kursemē par 1919/20. g. 80,434,774.47^{1/2} f.

Ropā 497,241,013 r. 08 f.

Walsis eenahkumi sumās kopā par visām ministrijam: par 1918. g. 997,798.11 f.; par 1919/20. g. Widsemē 322,310,462.76^{1/2} f. par 1919/20. g. Kursemē 35,666,034. 74^{1/2} f.

Kopā 358,974,295.62 f.

Weseliba.

Dr. L. Kalnina.

Plauschu dilona klimatiska ahrsteschana.

Plauschu dilona ahrsteschana ar klimatu stahw no seneem laikeem leelā zeenā pee ahrsteem un wehl leelakā mehrā pee pascheem slimneekem. Un to-mehr wehl lībds schai deenai muhsu sīnaschanas par klimata, gaisa, sīstuma, saules staru, mitrums, sneega un wehja eespaidu us dilona slimu organismu ir nepilnīgās. Mehs skaidri wehl nešinam, waj saule un labs laiks bes pīchīska, t. i., dwehfeles eespaida derigs un waj wehīsch, migla un leetus lātīgs. Pehz ahrstu nowehrojumeem isnahf, fa weenam plauschu slimneekam labafais ir kalnu gaisa, otram — sausā tūknescha gaisa, tresham — eelejas gaisa un zeturtam — juhras gaisa. No ta redsams, fa naw noteikta, spezifiska klimata, kas pīecksh wīseem dilona slimneekem buhtu derigs. Ja nu neweenam klimatam naw fewischka, spezifiska dseedinaschanas spēkha, tad isnahf, fa dilona slimneeks war palikt wesels katrā weetā un katrā klimatā. Tas tomehr neuofīmē, fa wīseem klimateem weenads eespaids us atfewischku dilona slimneeku. Ir klimati, kuri fewischki labu eespaidu dara us atfewischku slimneeku, weizina isdseedeschanos un pawairo weelu maiāu. Tapehz ahrstam jaſuhta slimneeks us dseedneezibas weetu, nowehrojot wīsas slimneeka ihpaschibas un nemot wehīrā klimata daschadibas katrā dseedneezibas weetā, fewischki augstos kalnos.

Klimatu eedala pehz juhras līhmēna augstuma 1) kalnu klimatā, 2) eelejas klimatā un 3) juhras klimatā. Kā līna klimatu atkal sadala us 1) augstu kalnu klimatu — pahri 1^{1/2} wersti augstumā, 2) wideji augstu kalnu no 3/4 werstes — 1^{1/2} wersti augstumā un 3) semu kalnu klimatu sem 3/4 werstes.

Augstu kalnu klimata ihpaschibas ir weeglis gaisa spīdeens, stipri sītā saule, gaisa sausums neskatoeas us to, fa dauds sneega friht, no putekleem tihrs gaisa, seemu lehnas gaisa kustibas un dauds osona — (daka slahpeķķa, ko ceelpojam). Tapehz slimneekam pulsa darbība spīrinās, elpas wilzeeni top dīlāti, asinis peepluhst ahdā un plauschās, wairojas ehstgriba un asinskermenīši.

Augstu kalnu klimats ned erigs: 1) slimneekem, kam eedījīta dilona teeksme, bet dilons naw wehl attihstījēs, 2) slimneekem, kam plauschu spīzes bojatas, 3) slimneekem, kam plauschu zaurumi wehl māsi un slimiba eet lehīnam us pīeckshu, un drudsīs naw leels, 4) slimneekem, ar ribu plehwes eelkīnumu bes pīeckshem.

Augstu kalnu klimats ned erigs: 1) slimneekem, kuri ahtri usbudīnas, 2) kam dilonis ahtri eet us pīeckshu spīzes waj abās plauschās, 3) kam spīpri attihstīts kālā dilonis, 4) kam neeres slimas, 5) kam spīpri ispletuschās plauschās (emphysenes), 6) kam sīrdskaite un asins dīhīslas pārkalkotas, proti we-

zeem zilwekeem un dsehrajeem, 7) kam stipra zaureja, 8) kam stipra plauschu ass-noschana un 9) kam leela masafiniba.

Augstu kalnu gaiss dara labu eespaidu slimneeku nozeetinadams pret gaifa mainam, jo ahrsteschana pastahw gulos deenâ swaigâ gaissâ, (Liegekur), pa nakti istabâ pee waleja loga, neskototees us salu ahra, pee kam labs ehdeens teek sneegts bagatigâ mehrâ.

Drudsis un naktis sneedri suhd kalnos ahtraki kâ eelejâ, ari masakas aji-noschanas neatlahrtojas, nu dilona perekli plauschâs dauds ahtraki pahrfalkojas. Sewischki isdwiegis gada laiks dseedinashanai augstos kalnos skaitas seema, tad wasara un rudens sahkums, kamehr pawašaris ar sneega kuschanu rada apsal-dešchanos. Tomehr usmanigi issfargajotees plauschu slimneeks panes angstu kalnu gaisu labi wisu gadu.

Sekofchas dseedneebas weetas augstos kalnos pelna seewischku ewehribu: Seemas laikâ: Davos — Schweizê, Graubündenes kantonâ, 3 stundas brauzens no staz. Landquart un 6 stundas no Züriches.

Augstums Davos-Platz 1556 metri (1000 metri lihdsinas 1 werstei), Davos-Dorf — 1562 m., Davos-Clavadel — 1685 m., Davos-Schatz-Alp — 1860 m. Videja seemas temperatura — 5,8°C. Sneegs no nowembra lihds martam. Gaiss weegls un maijs, wehja naw, jo kurortu eeslehdls augsti kalni. Davos ir wišemihlotaka weeta plauschu slimneeku. Tur dauds ehrtibu: dauds sanatoriju, labi hoteli ar slehgeem balkoneem, labas pausijas, weikali, muška, sports: ski, skeleton, slidotawas. Tur seemu sopluhst wifas paſaules tautas.

Behz Davosa ewehribu pelna Arrofa tai paschâ Graubündenes kantonâ. Augstums 1850 m. Klimats asaks un wehjainaks; dsihwe lehtaka; lab-eerihzibâ masak kâ Davosâ.

Tad wehl St. Moritz: 1856 m. Sche masak slimneeku dsihwo, bet wairak sportsmenu un jaunras dsihwes mekletaju, kadehl dsihwe dahrgaka kâ Davosâ.

Masak ewehrojamas weetas ir Pontreina ar 1828 m. augstumi un Samaden 1740 m., abas Graubündenes kantonâ. Klimats labs un maijs, dsihwe kluſa, nav labeerihzibâ, kadehl dauds neapmelle.

Frantschu Schweizâ wehl ewehrojams kurorts ir Leyzin ar 1450 m. Klimats loti maijs, bet miglainaks neda Davosâ kadehl faules deenu masak. Gemebrojaria sanatorija ar Dr. Röslé preefschgalâ. Wasaras klimatiskas stazijas augstos kalnos ewehribu yelua sekofchas:

Bernes Oberland, tad Ober un Untergadin, wisi Graubündenes kantonâ un wehl Austrrijâ Tirols kalnos.

Wideji augstu kalni (sem 1½ wersti lihds ¾ werstes gaissa) klimats stahw pehz sawa eespaida tuwu augstu kalnu klimatam, tikai neatstahj tik strauju eespaidu. Wideji augstu kalnu klimats nozeetina slimneeku, stiprina nerwu sistemu un weelu mainu, rada chstigrabi. Gruhti plauschu slimneeki ar ahtri progresjofchu diloni nedrihst usturetees wideji augstu kalnu klimata. Gada laiks sche masak no swara. Ahrstetees derigi kâ seemâ tâ wasarâ, weenadeem panahkumeem. No wideji augstu kalnu gaissa kurorteem ewehribu pelna Les Avants pee Montreux, Glion un Mont Caux (Kanton Waad) frantschu Schweizâ un Churwalden wahzu Schweizâ, paschâ Wahzijsâ St. Blasien, Todmoos, Triberg, Schweigmatt pasihstamâ Schwarzwaldâ, Bawarijâ wehl pasihstami Partenkirchen, Mittenwald, Berchtesgaden, Tirolâ — Mendel un Klobenstein, Ungarijâ — Schmed.

Semu kaiju gaissa ihpaschibas ir gaissa iħħriba, temperatūras weenadiba un sinams gaissa mitrums. Semu kalnu kurorti nobet kâ paħrejjas dseedneebas weeta no angsteem kalneem us eeleju. Winni flajts ir loti seels.

Rudenì un pawaſari loti ſlawè Gries, Bozen, Meran un Obermais Tirolè, Montreux un Vevey pee Genfes eſera Schweižē.

Gelejas klimats neatſtahj ſewiſchku eefpaidu uſ ſlimo organiſmu. Galwenà wehriba jaapeegreſch tihrā, labam gaſam meſcha tuwumā, kaſ ſargā weetu no wehjeem zaur meſchu jeb pakalnu, bet weetai jahtu no otrās puſes faulainai un ſeme nedrihkfſt buht pahraf mitra no tuwumā eſoscheem eſereem waſ purweem.

Mechatuuwun ſewiſchku no ſwara, jo waſaru temperaturā meſcha weenadaka un nemainas tilk strauji ka uſ atklahta laukā: lehnaki gaſſ ſaſiſt un lehnaki atdfeſt, mitrumā gaſā ari tilk strauji nemainas; daudſ oſona un truhkfſt puteklu. — Ar eelejas klimata ihpaſchibam ſewiſchku paſihtamas dſeednezzibas weetas ir Au gſch - I talijas eſerī, kur klimats mitri filts. Qabalaik laiks ahrſteſchanai ir pawaſars, rudenſ un ſeema; waſara ir par karſtu. Dilona ſlimneeki ar weeglu drudſi, bet kam ſlimiba eet deeſgan ahtri uſ preeſchhu labaki panes ſcho eſeru klimati neka augstu kalnu klimatu. Gewehrojamas weetas buhtu: Gardone-Riviera, Arcu, Lugano, Palanza un Locarno.

Tukſneſchaklimats plauſchu ſlimneekam tifai ſeemu noderigs. Wina labas ihpaſchibas ir filta un ſauſa gaſa eefpaids, pee kam ſauſe bagatigi ſpihd un gaſā daudſ oſona; wina filktas ihpaſchibas ir ſtipri, ſauſi wehji un ſtrauja temperaturas maina no deenaſ uſ naſtis.

Sauſs gaſſ derigs neeru dilona ſlimneekem un plauſchu ſlimneekem kam naſk daudſ gloſtu, bet noderigs teem plauſchu ſlimneekem, kam elpojamos zeļos ir ſauſs katars jeb kam kafſa dilonis, tapat noderigs wiſpahrīgi wahrgem zilwekeem, jeb kam dilonis ſtipri attihſtits ar augſtau drudſi un ſirdſtraneſzumeem. Gewehrojamas weetas: Helouan — 18 werſtes no Kairo, tad Luxor, Assouan un Menschoua pee Egiptes pyramidem un Oase Bifka Alſchirā.

Juhras klimats atſchikras ar temperaturas weenlihdsibu, tihrību un fahlfastahwu gaſā, tad wehl ſtiprs gaſa ſpeedeens un ſtipras gaſa ſtrahwas. Štiprām perfonam juhras gaſſ weizina weelu mainu, padara pulſu lehnu, apmeeringa nerwu ſitemu, lamehr pee wahrgām perfonam rada ehtgribas fuſchanu, zaureju, besmeegu un beechi pat aſinoſchanu. Katrā ſinā juhras gaſſ uſ katra atſewiſchka ſlimneeka atſtahj ſauſi ihpaſchu eefpaidu.

Baltijas juhras klimats ir wehji ſauſs ſeelo meſchu un beecho ſemes wehji dehli; wiſch ſaudē pa leelakai daki juhras klimata ihpaſchibas. Baltijas juhras klimats maſina klepu un atweeglina ſplaudefku atdaliſchanos. Galwenā kahrtā ſchis klimats noderigs ſkrofuloſaineem behrneem.

Seemeleku jeb Wažu juhras klimats ir wehji mitrs. Wiſch paugstina aſinſspeedeenu, paahtrina pulſu un weizina olbaltuma patehru, kaſ iſſkaidrojas ar paſtiprinatu muſkuļu darbibu. Blauſchu dilona ahrſteſchanā Seemejuhras dſeednezzibas weetas wehl ſvehle maſu lomu, tamdehli ka tur naw no wehja aiffargatas weetas; peldeschanu atklahta juhrā newar daudſeem ſlimeem allaut, jo tee war ahtri apſaldees. Schis klimats wairak noder ſkrofuloſes un kaulu tuberkuloſes ſlimeem behrneem, kurus tur ar labeem panahkumeem ahrſte.

Maiſ un filts juhras klimats ir uſ ſrantschu, italeeſchu un ſpaneſchu ſalam un tureenes peekraſtēs. Tur war ahrſtees plauſchu ſlimneeki kaſ kaula klimatu nepanes. Gewehrojamas weetas ir Sau Sebastian, Ajaccio, Capri, Palermo, Korſu, Abazzia, Nervi, Nizza, Mentone, San Remo.

Juhras zeloju mi dod eefpehju iſmantot pilnā mehrā juhras klimata eefpaidu. Tahiž zelojumi pawairo ehtgribu un weelu mainu un noriūda ahdu, plauſchas un wiſus zitus organus, kaſ padobas temperaturas eefpaidam. Gaſſ uſ juhras mitrs, bagats ar oſonu un wahramo ſahlī. Tad wehl daudſ

faules staru. Sliftumi pastahw aprobeschotās telpās, schaurās kajitēs, ween-muligā ehdeena un juhras slimibā. Daschadās semēs leelas kugu firmas pirms kara nolehma dibinat k u g u f a n a t o r i j a s sem ahrstu kontroles. Katrā sinā janem wehrā plauschu slimneekam tas, waj winsch tahdu juhras zelojumu panes. Geteikt war tikai stipreem zilwekeem paščā slimibas sahkumā, kam naw drudsīs un ašnoschana, kam wesela mahga un sarnas. Seemu derigi zelot pa Widus juhru, wasaru pa Seemeli un Baltijas juhru.

Slimatistka ahrstejhana nefkatotees kahdā weetā: kālnos, eelejā waj juhralā, prasa, lai slimneeks ewehro m e e r u, gulot ihpaschos krehflos, pastigatees atlaunts mas. Slimneekam ja buht gada laikam peemehrotam apgehrbam. Guleschana jaisswehl waleji, pret faukt stahmoschi balkoni waj werandas, kur naw wehjsch un lectus. Dabā laikā war gulet ari sem kļajām debesim, karstā laikā sem chnaineem kokeem jeb mescha malā, kur atspirdsinoschs gaiss. Tihli un ar drehbi apwilkti gulamee krehfli naw eeteizami, jo wini faspeesch kruhtis un trauze brihā, weegli elposchani. Vislabaki kūshetes jeb kūshetes weidigi krehfli ar pazelamu pagalvi un faru matrazi wirsū.

Guleschana jaisswed ar noteiku stingribu: farachwees kamolā, faslehjees us sahneem, strahdajot roku darbu neko nepanahl slimo plauschu labā. Jagut meerigi us muguras, lai muskuli buhtu walgi un plauschās peepļuhstu ašinis un swaigs gaiss. Guleschanas ilgums atkarajas no plauschu slimibas stahwokka un sirdsdarbibas, tapat meesas turiguma. No sahkuma jagut 6 — 8 stundas deenā pa $1\frac{1}{2}$ — 2 stundam preeksch pusdeena, pehzpusdeena un wakarā. Kam neleels drudsīs, stiprs klepus un masafiniba, teem jagut wifū deenu swaiga gaisā. Doti juhtēligeem slimneekem pehz faules reetas jaect istabā, lai wakara mitrumis neatstahtu īaunu eespaidu. Teem slimneekem, kas guš wifū deenu, eeteizams taijst roku un kahju masachu. Guleschana swaiga gaisā atveeglina gahsu maini plauschās, weizina plauschu audu elposchani, wairo ašinis, weizina ahdas darbibu, pazel atsewischku organu darbibu un fairina meesas šchuhninas faules stareem un deenas gaismu. No tam rodas stipra bet meeriga sirdsdarhiba, wairojas ehstgrība un meesas swars, suhd sweedri nakti un drudsīs, meegs un paschfajhta labojas, klepus un splaudekli masinas.

P a s t a i g a f c a n a s . Ar pokahvenisku laboschanos plauschās un meesas buhwē dilona slimneekam atlaunts sahkt pastaigatees, bet naw jaismirst, ka plauschu slimneeks ir wahrgulis un pee tam wehl mehds sawus spehkus pahrwehret. Weselais apsehshas, kad winsch peetufis, plauschu slimneekam wajaga apsehstee, lai winsch nepeeckstu. Tapehz no sahkuma war atkaut pastaigatees $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ stundu pa līhdsenni weetu un lehneem soleem. Stipram meesā pilnām personām wehslak war atkaut 1 — 2 stundas staigat, un pat kahpt, ja naw drudsīs. Pastaigaschanas jaeturā kahrtigi, pirns ehdeena laika, lai slimneeks $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ stundu preeksch ehshanas wehl atpuhstos, jo to prasa mahgas gremoschana. Wehz pusdeenas eeteizams aismigt. Wasaru noder pastaigaschanai agras preefschpusdeenas un wehlas pehzpusdeenas stundas, seemu atkal otradi; wehlas preefschpusdeenas un agras pehzpusdeenas stundas. Wehjā, weeglā leetū un fneegā pastaigaschanas naw pahrtrauzama. Negaisā, aukā, fneegputenī un ilgā leetū nedrihbst slimneeki tahlu aiseet no mahjas. Staigajot weenmehr jatura kermenis taisni, uu meerigi un weenlhdsigi jaelpo zaur degunu.

Kahpjot jaatturas no runaschanas; pee ahtras elpas un sirdsdarbibas jaatpuhshas. Jaunakā laikā sahkt saweenot guleschani swaiga gaisā ar a p - f a u l o s c h a n a s un p a s t a i g a f c a n a s k a i l a m i s t a b a waj ahrā.

Pee apfauloschanas galwa jaapseds ar haltu drehbi, pate apfauloschanas nedrihbst ilgt ilgati par $\frac{1}{2}$ stundu. Apfauloschanas aissleegta wiseem, kam zelas drudsīs, nahk ašinis un kas ir loti nerwoši. Kaila staigaschana dara eespaidu

us ahdu: regulē meesas filtumui, fairina nerivus eelschēgos organos un pa-
wairo elposchānu. Tapehz wairojas weelu maina un ehstgribā, stiprinās fīrbs-
darbiba, splaubekli weeglati atdalas un elposchānas organi stiprinās. Kaila
statgaschāna nozeetina un stiprina plauschu slimneeku, kadehk labi to panes pat
neurasteniski un stipri masafinigi slimneeki. No tam labojas meesas buhwe un
lihds ar to dilona gaita. Pastaigatees jaet 10—15 minutes labā fīltā laikā,
bet aukstā laikā istabā 10 minutes ilgi, 18 gradu fīltumā.

U h d e n s d s e e d n e e z i b a plauschu slimneekam ir otra swariga
ahrsteschānas metode, jo ahdas elposchāna dilona slimneekam ir trauzeta.
Tapehz ahdas tihribai un winas dabiskām funkzijām janem 1—2 reisās nedēlā
28—29° R. fīltās wannas, 5—10 minutes ilgi un bagatigi jaleeto seepes lai
sweedri, tauki, ahdas swihnas atdalitos; pehz wannas derigi pahrleet drusku
aukstaku uhdeni 22—24° R., un pehz tam kermenī ruhpigi norihwet un eet
gulet, waj pastaigatees istabā. Kam drudsīs, teem jamašgajas taīs stundās, kad
wehl drudsīs naw, tam proti, no rihta un pehz wannas tuhlin jaet gulet.
Slimneeki ar leelaku drudsī wannu nepanes. Dahdeem slimneekēem derigi no
rihta aprihwet ar fausu, rupju dweeli wiſu kermenī, kamehr ahda paleek fahrtā.
Kas swihst, teem rihtos un wakaros wiſs kermenīs janomasgā ar etika uhdeni
jeb 60 % ſpītu.

Plauschu slimneeks loti ahtri ūaukstejas, kas nowed pee fīlimibas wirseena
us launo puſi. Tapehz dilona slimneeka nozeetinaschāna ar aukstū uhdēni
ir loti swariga. Preessch tam agri no rihta gultā gulot janorihwē kruhtis,
mugura, kahjas un rokas ar 60 % ſpītu jeb istabas fīltu uhdeni, nemot rupju
dweeli un ahtrōs ſpehzigos wilzeenos aprihwējot kermenī. Pehz tam slimneekam
jaapſildas wehl 15 minutes gultā. Lai gulta neisđistu, tad pahr gultu dekis
japahrſeds peezelotees.

Kad slimneeks noruhdijees un eestiprinajees, tad war aprihwet wiſu kermenī
stahwot pee gultas malas: slimneeka kopejs uſmet us plezeem flapju, no-
greestu palagu un ahitreem, ſpehzigeem wilzeeneem isbara rupju rihweschānu pa-
wiſu kermenī.

Pehz tam slimneeku eetin ūauſā palagā un kreetnī noberse. Wiſa darbiba
welkas 1—2 minutes. Uhdenim jauhut no ūahkuma 27° R. fīltam un wehlak
pamasam lihds 20° R. Pehz aprihweschāna slimneeks tulīn jaapgehrbj, jeb
winam jaet 15 minutes atpākal gultā apſilditees Stipras personas, kam di-
lona prozess apstahjees, war 5—10 sekundes ilgi laist duschu 16—18° R. auksta
uhdena. Pehz duscha jaet pastaigatees. Ūabaki duschu nemt ihſi pirms bro-
fastim. Maigas ūeeweetes eepreessch lai eedjer 1 glahſi fīlta peena, kas pawairo
fīltuma ūepluhſchānu un ahdas fairinaschānu. Duschas aifleegtas personam,
kam drudsīs zelas, kas masafinigs un wahrgs. Duschu uoluhks naw kermenī
nozeetinat, bet weizinat aſinsrikoſchānu wiſā kermenī, zaur ko ūrbsdarbiba
stiprinās, weelu maina pawairojas, elpa top dīlaka un ahtraka.

Geteiz karſtu garainu duschu: 8—10 pehdu attahlumā laist slimneekam
us kruhtim 40° karſtus garainus weetā, kur ūlimiba wiſwairak eeperinajusees.
Temperatura nedrihkf duschu laikā ūahrstitees. Naw ūchaubu, ka karſtas ga-
rainu duschas atnem kruhschu ūahves, padſilina elposchānu, atweegsina un rada
globi atdalischānos. Tomehr fīltas duschas nefad neatſwer aukstās, kas ir la-
balkais nozeetinaschānas lihdsellis. Ja duschas nemot ūahp galwa, tad ūlimneekam
jaleef ap ūeeri flapja drehbe.

(No redakzijas: Šeļojoſt daudſu īhguņam, eeweetojam Dr. L. Kalnīna
praktiſku rakstu par dilona ahrsteschānu. Ari turpmak labprahit pallanifīm
laſtāju iſteiktām domam).

Latv. Kult. Weiz. beedr. darbiba.

Latwijas Kulturas Weizinaschanas Beedribas darbivas pahrstats no 15.
septembra lihds 31. dezembrim 1920. g.

Kaut gan no 15. septembri 1920. g. noturetās pilnās beedru sapulzes pahjuschi tikai $3\frac{1}{2}$ mehneschi, tomehr schajā laikā beedribas darbiba paplašinājusēs un nodalu skaitis stipri audzis. Neskatotees us guhtem sīnameem panahkumeem, darbs joprojam kulturas laukā prasa dauds upuru un daritaju, ihpaschi us laukeem un pilsehtas nomalēs. Schini laukā darbotees usskata L. R. W. b. par teeschi sawu peenahkumu un aizina kā trū nahkt winai valihgā.

4. oktobra 1920. g. noturetā pilnā beedru sapulzē walde us weennu gadu eeweheleja D. Krolli, J. Balodi, G. Brastin, J. Brastin, J. Diwro, M. Witte, un A. Podneku; kandidatos palika R. Freijwalds, A. Balodis, leitnānts Kuptsche un Mikelsvins. Walde ūadalot amatus, eeweheleja par preefschneeku D. Krolli, sekretaru J. Balodi un kaseeri G. Brastin. Rewissijas komisijā eeweheleja Adelow, Ebki un Kahrklis. Walde pahrstattaika noturejuſe 12 sehdes, kurās peedalijusches D. Krolls 12, J. Balodis 12, G. Brastin 10, J. Brastin 9, Podneeks 8, Diwro 6, Witte 6, Adelow 9, A. Kroll 2, Saleman 4, Maser 3, Tschisch 1, Sudrab 1, Gailit 1, Steinman 1, Miks 1, Jansons 1, un G. Wigners 1 reisi. Sehdes bijuschas wiseem beedreem pеejamas, kas redsams ari no augschejā pahrstata.

No 4. oktobri pilnās sapulzes usdotos darbus walde weikusi, tānemot fonda nodibinaschanu par labu rafstneeku labakeem darbeem; tomehr walde greefusēs pee wairakeem rafstnekeem, kuri prinzipā aizinajumam pеekrituschi; bet naw wehl paguwuschi kopigi nahkt pee konkreta lehmuma. Frontes teatrim par labu sarihkota israhde, kuram gadijumam beedriba issneegusi minetā teatra aktereem 3100 rublu.

No waldes preefschā zelta turpmākā beedribas plana walde neween tos pildiusi, bet gahjusi tahlak. Nodalu skaitis kreetni pawairots. Lihdsellu truhkuma dehl naw warets realiset grahmatu un schurnala isdofshanu. Tīsisklas audzināschanas instituts naw atlahts tadehk, ka panahkta ar Zīglīstības Ministriju weenoschanas tāhdus neatwehrt, bet sawus audselnus suhtit us walsts dibinamo (tagad pastahwoſcho) institutu. Schajā jautajumā notikuschas ateezīgas apspreedes ar instituta padomi, kurā no beedribas puses peedalijas D. Krolls.

Minams, ka ar 15. novembri 1920. g. tēlpa s Suworowa eela 36, dz. 3/4 pahrgahjuschas pilnigi beedribas rihzibā, tomehr winas ir jau par māsam, lai apmeerinatu wiſas wajadisbas, kadehk sperti ſoli winu paplašināschanai, pеewenojot kahdu blakus dīshwoſli, waj ari sinamām ūzījam noihrejot zitas telpas.

Beedribas lāfāmgāldā atwehrtis beedreem iķdarbdeenas no p. 3—7 un ūwehtdeenās no p. 11—1. Beenahk wiſi Latwijas laikraſti un schurnali, jo beedr. radusēs eespehja ari tāhdus abonet, kurus iſdeweji par velti nepeefuhta. Bes tam no 1. janvara 1921. g. laſamgaldu nodomats pakuplinat ar dasheem ahrsemju schurnaleem, kuri noderetu ari mahkſlas un zītām studijam.

Ko rī ū, kahdu wadija Martiūowſis, tagad pahrgahjis mahkſi. Ūpona wadibā, kursch winu nodomais pahroorganisēt un dalibneekeem eemahzit wiſas us kori ateezīgas ūnaschanas.

B i b l i o t e k a s eekahrhrtošchanai isdariti preekschdarbi un janwara sahnumā winu nodos beedru un studiju audseknu leetoschanā. Biblioteka preeja ma no p. 3—7. Grahmatas isvod ari us mahjam pret neezigu atlihdsibu.

G r a h m a t u a p g a h d a f c h a n a nodota beedribas isgliehribas kooperatiwam, kurſch ar janvari 1921. g. ussahk darbotees Elisa- sabetes eelā 20a.

O r k e s t r s nodibinajās 18. novembrī 1920. gadā mahkſl. I a n- ſo n a wadibā. Neslatotees us ihſo pastahweschanas laiku dalibneeku ſkaitis jau ir 42 un joprojām pēeaug. Noteek ilnedelas diwi mehginaumis un paschreis orkestrs eestudē starp zitu wairakus Mozarta un Haydna darbus. Atſihmejama leelā juhſma, ar fahdu dalibneeki kehruschees pēe darba. Orkestri nem dalibu gan eefahzeji, gan ari wezi muſiki. Orkestrim nodomats eekahrtot m u- ſi k a s b i b l i o t e k u, lai dalibneeki papildinatu ſāwas ſinibas. Is- dariti jau atteezigi preekschdarbi.

B e h r n u d a h r ſ u atklahja Suworowa eelā 36, dſ. 3/4, 1. no- vembrī 1920. g., bet tahdu pagaidam ſlehdſa L. Lubanēs eelā 17, kurſch pa- stahweja pēe Zahnu wahrtu nodalas, tadehſ, ka tuwumā atwehra pilſehtha ſawu behrnu dahrſu un truhka lihdselku kurinamā eegahdaschanai. Pastahwoſchā behrnu dahrſā ir 26 behrni no 4—8 g. w. Winaem mahza lažit, rafſit, rehſi- nat, dſeedat, rotaſas un zitus darbus. Behrnu dahrſu pahrſin G a i l i t k dſe. Behrnu dahrſu ahrſneeziflā ſinā, beſ a t l i h d ſ i b a ſ pahrluhto Dr. L. Kalnins.

Pēe beedribas darbojas wairakas ſekzijas.

T e ch n i ſ k o ſ e k z i j u lihds 12. oktob. 1920. g. wadija O. Krolls, bet no 12. oktobra darbojas ſigliht. Min. mahzibas lihdselku nodalas konſtruktors A. Brenzis. Pawiſam notikuschas 116 ſtundas. Štundas paſneeds beſ atlihdsibas un wiņā nem dalibu kareiwi, ſkoleni un ziti, kopā 28 audsekai. Ŝekzijas (kurſu) noluhs, atmetot wiſu leeko, eemahzit projekziju, tehnisku ſihmeschanu, konſtrueſchanu u. t. t., ſagatawojot labus darbi- neekus ruhpneezibas un zitām eestahdem. Jaleezina, ka dalibneeki eet ahtri us preekschu.

L i t e r a t u r a ſ ſ e k z i j ā darbojuſchees dſejn. K a r l i s Jaſko b ſ o n ſ , J. Grihns, A. Neinhold ſ un ziti, eepaſhſtinot ar latweſchu un ſeemelneeku literaturni. Nodomats pawairot referentu ſkaitu.

T u l k o ſ c h a n a ſ ſ e k z i j a O. Krolla wadibā joprojām darbojas un iſpilda daschadus uſdewumus.

P l a ſ t i ſ a ſ ſ e k z i j u iſbeidſa 15. novembrī 1920. g. jo bee- driba grībeja darbību ſafkanot ar fahdu zitu beedribu. (Tagad martā ſekzija atkal ussahk darbību).

B a ſ e t a ſ t u d i j a ſahka darbotees Nazionalas Operas baleta ſolista Pluhza wadibā 15. oktobri 1920. g. Štundas noteek ildeenaſ. Dalibneeku ſkaitis 14 un nodoma atwehrt lihdselku kurſus, (tagad jau atwehrti) jo peeteikuschees jauni dalibneeki.

M a h k ſ l a ſ ſ t u d i j a ſahka darbotees ar 15. novembri 1920. g. un atrada jo dſihwu peekrischani. Peeteizās wairak kā 70 audseknu; bet telpu truhkuma dehſ wareja apmeerintat 50. Ar 7. janvari buhs eeprebjams ſtudijai eerahdit plaschakas telpas un apmeerintat leelaku ſkaitu audseknu, (Ir eerahditas) bet peeteikuschees atkal jauni un telpas joprojām par masam. Štu- diju wada mahkſl. M e e ſ n e e ſ ſ . Paſneeds: ſihmeschanu, glesnoſchanu, gra- ſitū un ſola greeſumū, ſilus, mahkſlas websturi un weidoſchanu. Kā paſne- deſi darbojas Mee ſ nee ſ ſ , Jaunſu drabiñſch, Seberiñſch, Brenzenſ, Domhrowſki, G. Braſtiñſch, A. Braſ-

t i n f ch, un M a u r s. Domats peaizinat wehl Peterfonu un zitus. Stundas noteel ildarbdeenaš no p. 11 pr. p. līhds 9 wakarā un svehtdeenāš no p. 11—1 deenā. Atſihmejams, ka audseklai darbojas ar lotti dſihwu interesī, strahdajot ahrpus noliktā laika, kam protams, beedriba nezel ſchlehrſchlus zelā. Dauds starp teem usrahda teizamus panahkumis, ko ar ſewiſchlu gandarijumu gribas ſcheit atſihmet. Starp ſkolotajeem un audselneem nodibinajuſchās draudſigas atteezibas, kas darbam nahk par labu.

Lai weizinatu saprātu par mākslu, nodomats eegahdat bibliotekai ateezi-gas grahmatas. Daschi mākslas albumi jau nopirkti, par ūamehrā lehtu māksu. Studijai eegahdatas figurās, ornamenti, galvīni un ziti peederumi; bet ar pateizību minami ari seedotaji, Grofs un ziti, kā ari tee, kas studijai patapinajuschi daschadus mākslas darbus strahdaschanai.

W a l o d å s f e k z i j a sahka arbotees ar 1. janwari 1921. g. Us wairaku beedru un interesentu wehlefchanos, darbojas starptautiskas walodas JDD sekzija. Nodibinati safari ar JDD walodas beedribu H e l s i n g f o r s ä, no kureenes peenahk JDD walodas schurnali un zitti isdewumi.

Tahlat minams, ka kamerlugu weetā nodibinajās 1. novembrī 1920. g. „Moderna skatuve”, vee kuras ka reščifors darbojās akt. L e j a s - K r u h m i n f ch. Pirmā israhde notika 28. novembrī 1920. g. L. Beedribā, israhdot Borga 1 zehleenu dramu „N e l w i e m s”. Otrā israhde turpat 19.XII.20. dewa S ö d e r b e r g a 3 posmūs no dramas „G e r t r u d e”, bet treshā 26.XII.20 leischni rakstneeka J. Keturakīša, 3 zehleenu komēdiju „A m e r i k a p i r t ī”, kura peemehrota svehtkeem. Israhdes naw safneeguschas sprausto mehrki, jo Nazionalais Teatrs noleedsa dascheem mahfslīnēkeem pedalitees, kas, protams, stipri kaweja darbibu, jo uš aktrū roku wajadseja fastahdit zitu an-sambli. Atsihmejamās, ka turpmāk israhdes Latweeschu Beedribā nefariķloz, bet peemehrotakās telpās. Pee „Modernās Skatuves” darbojās lihdsi starp zitu L e j a s - K r u h m i n f ch, A d e l o w, L u z i j a L i p s t e - K r e i z b e r g, Amalija Menzel - S i w e r t, Richards S i l i n f ch, Wilis S a h g e r s, Jahnis Balodis, Freijs, Olga Ē s e r l a u k, Seeberg, Karlis Blūķis.

Nodomats sarihkot weesu israhdes ari us laukeeni.

Dramatiskā trupā darbojas ar fēnem att. Miffa wadibā. Trupas usdewums: farīkhōt Nigā un iš laukeem nafakas israhdes, ispildot beedribas makhlas agenturas usdewumus.

Die eda fchana s st und a s fahfa interefenteem paſuegt konzert-
dſeedataja Leeſne j ſdſe ar 1. oktobri 1920. g.

Freij jkbses wadibâ 12. oktobri nodibinaja m a h i t u r i b a s n o s a r i,
kur par masu atlhdjsbu eemahza roldarbus, isschuht, kofa dedsinat, wahrischanas
mahzibû un zitus praktiskai fajmeezibai nepezeeschamus darbus.

Runaja L. Bīschl. Z-bas preefchēn. Grūnūps un israhdijs ateezigu filmu. Lekziju apmekleja 114 zilveki, jo wehl līhds tam sābeedriba ištūrejās nogaidoši. Pehz schīs lekzijas sābeedriba guwa uſtīzību un tagad winas teik reti koplī apmekletas. 12. nov. 1920. g. notika otra lekzija par bīschkopibū. Runaja L. B. Z-bas pr. Grūnūps. Apmekletaju bija 1080. Bes tam israhdijs ūstības, ūstības uſnemtas ar jauniſgudrotu aparatu: „laika gauſinataju”, kas darbību gauſina 20 reiſes. Treschā lekzija notika 17. nov. 1920. g. Runaja Grūnūps par bīschkopibū un israhdijs ūstības. Apmekletaju bija 1113. Žeturta lekzija notika 18. novembrī 1920. g. Runaja D. Krölls par 18. novembra nosihmi un Satw. Sap. loz. (tagadejais Apſārdsības ministrs) J. Goldmāns par latviju kareiļju zīhnām. Apmekletaju bija 509. Israhdijs „Kur Latvijas brihwiba dīsma” un 11. nov. „Lahtschplehſcha ordena ūvinības Rīgā”. Peektā lekzijā, 25. nov. 1920. g. runaja D. Krölls par 18. novembra nosihmi un wirsl. Skrodeis par Latvijas kareiļju zīhnām. Israhdijs „Kur Latvijas brihwiba dīsma”, 11. nov. „Lahtschplehſcha ordena ūvinības Rīgā” un „18. nov. ūvinības Rīgā”. Apmekletaju bija 913. Šestā lekzija notika 26. nov. Runaja par bīschkopibū, L. B. Z-bas darvineeze Šweedris jkds un bes tam israhdijs ūstības. Apmekletaju bija 991. Septīta lekzija bija 1. dezembrī. Runaja L. B. Z-bas darb. Šweedris jkds par bīschkopibū un bes ateezīgas filmas israhdijs ari ūstības. Apmekletaju bija 563. Astotā lekzija notika 3. dez. Runaja Grōtūfs par stikla ruhpneezību un israhdijs ateezīgu ūnīku filmu, kā ari pahrdrošhos jahtneekus — ainas is italu kawalerijas dīshves. Apmekletaju bija 439. Devīta lekzija notika 8. dez. Runaja D. Krölls par stikla ruhpneezību. Bes ateezīgas filmas israhdijs ari pahrdrošhos jahtneekus. Apmekletaju bija 1073. Desmitā lekzija notika mahzu skolam, 14. dez. Runaja D. Krölls. Israhdijs abas eepreefchējā lekzijā minetās filmas. Apmekletaju bija 653. Kopā lekzijas apmeklejusčas 8338 personas, t. i. zaurmehrā katru lekziju 834. No teiem 946 skolēni eelaisti bes atlihdības. Ģejas mafsa nolikta 3 rbl. no skolēna un aprehkinata lai weenigi segtu isdewumus. Pateizotees kahdam labwehlim N. N., kurš seedoja 2000 rbl., bij eespehjams ūcho darbu ūkmigaki weikt.

Ari Walmeirā un Baufā ūrihīkotas ūnīkas lekzijas ar kinofilmu paſkaidrojumeem skolēneem. Walmeirā Skolotaju Šāweiba ūsinā ar L. K. W. b. israhdijs novembra widū „Daschadi juhrs dīshneeki”, „Milu ūntkahjis”, „Zeljoſchā ūpa” un „Bofka zīhnas”. Baufā 7. dezembrī: „Zeljoſchā ūpa”, „Doplobiba Bawarijā” un „Sirga ūstības”. Paſchreis gatawo preefchneefumi par gaifugneezību, dabas ūnībam, geografiju, metalruhpneezību un daudzās zitas. Nodibinati ūkari ar kara ūpehka dālam, kurām ūrihīkot atsewiſhīkas lekzijas — ūrahdes. Kulturas nama preefchneefumi guvuſči ūelu atbalſi tautā, un ūcho ūbeedribas ūstīzību ūeedribā ūentīſes padſikinat, ūneedſot joprojām wehrtigus preefchneefumus.

I. Māhīſla ūgenitura galwenām ūhrtam apkalpojuſi laukus, ūhrtidoma lektorūs, mahfīlineekus, aktērus, lugās u. t. t. ar 16. septembrī līhds 1. janvarim 1921. g. Agenturas ūpehki 17. sept. L. Semn. Šāw. Rīgas nodalā ūrahdijs Čechechowa 1 zehl. komediju „Bildinajums”. Ūeedlijas Mīks, Adulews, J. Balodis. 7. nov. Bebru ūgl. ūeedr. Krāfīpōns runaja par tematu „Rā attīhstīt garīgās ūpehjās”. Straupes ūgl. ūeedr. 18. nov. Buhzenis runaja par latviju kareiļju zīhnām. 18. novembri p. g. Krustpils ūauksaimu. ūeedr. insch. Linteris runaja par Latvijas walsts nosihmi. Armijas mechan. darbi. 18. nov. runaja wirsl. Skrodeis par 18. novembra nosihmi. Muſikalā dāla ūeedalījas. Ūeefnei ūkse, ūchmidt jkds, Balodis, Gēberers un Lihzfraſti ūkse, L. Semn. Šāw. Baufās nodalā ūrahdijs „Leelpilſehtas

gaifs" un "Schihds sprostā". Peedal. Gehwels, Konrads, Lepnis un ziti. Geriku Patehr. beedr. "Graudz" 28. nov. israhdijs "Leelpilsehtas gaifs" un "Schihds sprostā". Peed. Tschakstian, Witte-Wolfsen, Witte, Mīks un ziti. Grahmatu Arbn. Saw. Riga, 27. nov. usstahjās Jansons (wij.) un Balodis (flaw.). Walsts Grednu Kooperatiwa Leepajās nodalā usst. Gurwitzch, Leeknejs un Kalnīn jkds. Bes tam Agentura suhtijuši spehkus uš beedribas nodalam, kurus minēs runajot par nodalni darbību. Atshmejam, ka zaur Agenturu pagatavojis mahfsl. Meesneeks preefchikara skizi Bebru Isglihtibas beedribai, kura to atsina un pehz kurās mahfsl. Brenzens un Meesneeks glesnoja preefchikaru 5. dezembrī 1920. g. Apgahdatas isrihkotajeem daschadu autoru lugās, isgahdatas israhdes teesibas, fastahditas programas, isstrahdati beedribu statuti, doti ateezigi vadomi, eekafeti autoru honorari. Turpmāk Agentura nodomajusi sawus spehkus suhtit ari uš Latgalī, kur par Latvijas kulturu joprojām mās jausmas.

Pilsehtā, sawās telpās, beedriba farisko ik treschdeenas bēdrū un weefu wakarūs, kuros nolaša referatus par daschadeem jautajumeem. Bes scheem wakareem notikuschas lekzijas ari zītās nedelās deenās: daschās pirmdeenās un svehtdeenās: pavismam 21 referats. Bes tam farikhota eglite 22. dezembrī beedreem, weeseem un behrnu dahrsa behrneem, kureem par welti isdalija saldumus un vazeenaja ar tehju un zevumeem. 31. dezembrī 1920, g. Weza gada pawadischanu un Jauna gada sagaidischanu. Kopā šhos 23. isrihkojumus apmeklejuschi 1979 zilwei.

Sekoshee autori runajuschi: Karlis Jakobsons par "Skalbi, Akurateri un Jaunsudrabinu", K. Bachmanis par "Deenvidus tautu nacionalo spehku un vīru politiskām brihwibas zīhnām", J. Jakobsonu Karlis par "Karli Strahlu, Woldemaru Dambergu un Vinardu Laizenu", J. Dombrōvskis par "Renesanses glesneezibu", O. Krölls par "freewu-polku meera farunam", J. Kāsparsons par "Indeeshu filosofiju", J. Jaunudsons par "Jani Rosentalu", J. Kāsparsons par "Zīlwela garigo spehku", R. Leelmanis par "I. Latweeschu Abrihīw bataljonu (Trozka)", J. Kāsparsons par "Religiju un kulturu", J. Jaunudsons par "Glesneezibu", A. Reinholdss par "Seemelneku literaturu", O. Krölls par "Polu — latweeschu ateezibam", A. Reinholdss par "Individuālismu", Sihlis par "Skolu filmu un vienas nosīhmi". Lekziju paslaidroja ar kinofilmam. Virsl. Skrodeis par "Muhschigām ilgam", Dombrōvskis par "Mahfslas wehsturi", Dr. L. Kalnīns par "Diloni un wina ahrsteschamu", J. Dombrōvskis otru lekziju par "Mahfslas wehsturi", Dr. L. Kalnīns otru lekziju par "Diloni un wina aplkaroschamu", Minušs par "Praktisku aplurinaschamu". Lekziju paslaidroja ar ateezīgam krahfnim. J. Konrads par "Vladimirostoka — Riga" un J. Dombrōvskis par "Greeku mahfslu". Behz reserateem sekoschhas pahrrunas, pee kam usstahjuschees wairaki oponenti. Lekzijas par mahfslu paslaidrotas sihmejumeem. Bes tam beedri wakaros — treschdeenās — dramatisķā trupa israhdijsi Tschechowa kom. "Bildinajums" un O. Krölla dramat. ettdi "Nefaprastas dwehseles". Peedalijsches Adelov, Witte-Wolfsen, Mīks, J. Balodis. "Treschdeenu" musicalā daļā usstahjuschees Norits (wij.), L. Kalnīns (pian.), Blumbergs (bseed.), Anze Lindberg (bseed.), Garunt (flaw.), Wanabīn (bseed.), Schmidt (defl.), J. Balodis (flaw.), O. Krölls (nolasīja sawus tehlojumus), Jansons (wij.), Gherbers (bseed.), W. Balod (bseed.), Wanags (flaw.) un Gotthard (bseed.). Bes tam zītōs beedr,

isrihkojumos Rigâ uistahjuschees Operas dseed. P. Saķķs, Menzel-Siwer, Kuplis, Lauriš, Eserlaukum ziti.

Minams, ka beedriba, lai lihdsetu apkārot spekulāziju, un nahktu beedreem palihgā, fahkusi wiens apgahdat ar lehteem produktiem. Šī noluhka fāneegschantai beedr. preefschn. O. Krols eestahjās Latweschu Tīrgotaju Saweenibā un tāhdejadi us wiens wahrdū beedtiba war dabut produktus.

Kāses pahrskats no 1. septembra lihds 31. dezemb. 1920. g.

	Deb.		Kred.	
	Rbl.	Kap.	Rbl.	Kap.
1) Kāsē nauda	573	95		
2) Beedru naudas	2966	—	333	—
3) Seedojumi	36,398	—	1700	—
4) Genehmumu % no nodalam	568	90	—	—
5) Waldes isrihkojumi	29,927	—	28,493	30
6) Mahfslas agentura	35,275	80	30,000	—
7) Drukas darbi	440	25	14,376	—
8) Telpas	2000	—	8832	—
9) Algas.	—	—	9060	—
10) Techniskām ietādzībam	—	—	7175	—
11) Alwanji	650	—	650	—
12) Simfoniskais orķests	—	—	4825	—
13) Kooperatīvs	420	—	169	35
14) Plāstikas sefzija	723	—	1080	—
15) Mahfslas studija	4750	—	8784	—
16) Behrnu dahrss	1280	—	440	—
17) Kulturas nams	23,904	40	23,513	—
18) Techniskā sefzija	38	—	—	—
19) Baleta studija	1700	—	1700	—
20) Jāhnu wahrtu nodala	46,734	55	44,934	60
21) Brahli kapi	188	—	231	70
	188,537	85	186,296	95
Saldo us 1. janv. 1921.			2240	90
	188,537	85	188,537	85

Scho pahrskatnodaļu beidsot minams, ka walde pabalstu behrnu dahrssam no Bāchman jkdses ar 1. novembri 1920. g. wairs nesaxem. Walde issaka wiini vateizibū par lihdi tam laikam īneegto wehrtigo palihdsibū! Sawām finisski-praktiskām sefzījam walde sākehīma no Isgl. Ministrijas us īeīneegta budžeta pamata 8000 rbl. dezembra fahlkumā. Un no kāhda labiwehla N. N.

Kulturas nama lekzijam maturingeem skoleneem 2000 rbt. Islaistas seedojuumi wahlshanas listes un zeraums, ka kulturas draugi ueskoposees ar seedojuumeem, jo heedribas darviba kluwusi wisai plascha un joprojam attihstas. Walde greefuses ari pee Walsts Kulturas fonda, esneegdama budschetu. Iondz atwehlejiz, kaut ari samasinot budschetu, sinamu pabalstu, kuru zramis janvara sahkumā sanemt. Atsihumejamis, ka pamatojotees ns likumu un ar Rīgas pilsetas galvas. Ir i d e n b e x g a peekrijschani no heedribas ar novembri no ijsrihkojuumeem 3. dasas weetā nem no brutto ijsrihkojuma cenahkumeem festo daļu, kas atweeglo heedribas darbibu. Walde wiseem seedorajeem un pabalstitajeem issaka pateesu ūrīnigu pateizibu!

Minams, ka beediba i s p l a t i j u s i d a s c h a s g r a h m a t a s, nosuhtidama us laukeem, waj pahrdodama us weetas. Beedriba usnemas pagatwot d i a p o s i t i w u s daschadam wajadsbam un no sawa krajhuma isihrejusi Ogres un zitam pamatskolam un dascham sawam nodalam atteezigeem preefschlaikumeein.

Ac gandarijumu jašaka, ka beedribas nodakas darbojas rošīgi un baida ar weemi wairak aplahrties eedsihwotaju eewehribu un simpatijas. Tagad jau beedribai prahws ūkaitis nodaku un paschreis tādas organisejas wairakās Latvijas weetās, peem, Baldonē, Ilūkstes apr., Leepajā, Smiltenē, Valkā un zituri.

I a h n u w à h r t u n o d a l a, leelâ Lubanes eelâ Nr. 17, fur no
Nigas Balihdsibas Beedr, ihrets namis ar dahrsu us weenu gadu. Schai noda-
lai zeefchas faites ar galweno waldi. Nodakas preekschn. A. S a u l e, sefretars
W e i f s. Ar atsfnibū galwenā walde min nodakas darbineekus un issaka patei-
zibū par paſchaſleedſigo darbu! Nodakas pahrſkatlaikā vijuſchi 14 ifrihkojumis,
kuros uſtahjuſes nodakas dramatiska trupa S a u l e s wadibā. Ifrahiditas
ſtarp zitu ſchahdas lugas, katra 2 reiſes: Faunufdrabina „A n f i s A u n s“,
Alwertſchenko lugas, Seedina 3 zehl. drama „S t o l o t a j s V e j i a n ſ ē ſ h“,
Baldsena „D f i h w e s f e h r d e n i“, J. Petersona drama „S e k l à,
p e l e k à i ſ d e e n i b a“, „T a u r e n i“, „N a n a s t e h w s“. Sahlumā
aplahrtneſ eedſhwotaji nenahza dramas ſtatiteſ; tomehr pamasmam bij eespeh-
jams uſſkatus groſſit un tagad pat daudſi praſa, lai ifrahda weenu waj otru-
dramu. Minams, fa daschi dramatiska pulzina dalibneeki gahjuſchi ſawà attih-
ſtibā labi us preekschu un ifrahda nenoleedſamas alteera dahwanas.

Nodalaš damu kōm i te ſa ruhvejas par fahrtibū un iſrihkojuun deenās iſpilda ari zitus uſdewumus. Starp nodalaš waldi un heedreem paſtahw drau- bſigas atteezibas, kas jo labi noſehrojams iſrihkojuuma un ſapulzes deenās.

Turpmak nodomats fariskot kahrtējus preefch la fijumus, pastkaidrojot, peh̄ eespehjas, ar miglas bildem un eerihkop La fam galdu.

Tora k falna u o d a l à k à preekshneeks darbojas školas pahrsinis
B. Z i h r u l s, 3. oktobri ūvineja atklahšanas ūwektus, kuros nehma dalibū
weetejais behrnu orkestris S a m i l j o n a wadibā, behrnu koris Z i h r u l a
wadibā, israhdijs O. Krolla dramt. etidi „S i r n e k k a t i h k l s“, bes tam
ar apšweikuma runu uſtahjās O. K r o l l s. D eklamazijas ispildīja A d e l o w
un W i t t e. Israhdēs peedalijās M i k s un K o n r a d s.

Nodala atwehruſi walodas ſelzijas, kurās walodas paſneids apkahrtneſ behrneem, ziteem bes atlīhdības.

Noturetas 6 apspreedes, kurās nolahrtjoja eelschejo darbibu un mekleja zetus, pa kahdeem west sawu nowadu kulturai preti.

Nodomats fastahdit plaschaku dseedataju fori, atwehreft behrni dahrsu truhzigu wezalu behrueem, farikhlot lefzijas. Nodala eenehmuſi 2347 r. 50 kap. un isdewuſi 1649 r. 42 kap., ta ka uſ 1. janwari laſe bij 698 r. 08 f. Galwenee eenahkumi guhti no isrihkojuuna 3. oktobri 1920. g. un galwenee isdewuſi walodu lektoreem walodas lefzija.

Aleksandra wahrtu nodakas atklahšanas svehtki notika 9. oktobri 1920. g., sawās telpās, I. Schmerli, Peterpilschofējā 74. Kā pag. waldes preefeschneeks ar 15. novembrī darbojas Baltiņsch. Ar jaunas pastahwigas waldes eewehleschanu manams rošigaks gars un labaka kahrtiba.

Noturetas 5 kahrtetas un 2 ahrkahrtetas pilnas beedru sapulzes, 12 kahrtigas un 2 ahrkahrtigas waldes seħdes, pēc kam 1 ahrkahrtigā dalibū nehma galwenās waldes preefeschstahwji ārolls un Breedis, isdaridami rewissiju. Pēdalijas rewissjas komisija.

Pahratlaiķā notikuschas 10 israhdes un musikali-dramatiski wakari, kurus zaurmehrā apmellejuschi 180 zilweiķi. 30. dezembri 1920. g. sarihkota eglite, pēc kam behrnius pazeenaja 1. janvarī 1921. g. bes atlīdzības ar maišitem, kafao, peenu un isdalija balwas. Starp zitu weetejais dramatiskais pulzīns ī fch israhdijs Baldseņa „Dī ih wēs se hr deenī”, Skuju Frieda „N elai me nelai imēs galā”. Notikuschas 2 lekzijas. Satw. Sap. loz. M. Breedis runaja par kulturu un Buhzenis par bagatibas un nabadsības lahstu. Bes tam nodakas atklahšanas svehtkos O. Ārolls runaja par kulturas nošķimi un beedribas lomu kulturas laukā.

Nodakas tagadejā walde sahla darbotees no 14. nov. 1920. g. bes kahdeem iħdselkeem, tāpat ari sarihkloja pirmo iħiħlojumu. Tagad nodakai ir telpas Peterpilschofējā 74, I. Schmerli, eekahrtota skatuwe, apgaismoschana, ir noteiktas biroja telpas un biblioteka.

Pee nodakas nodibinajās dramatiski pulzīns ī fch. Lihds 1. dez. pulzīns ī fch darbojas bes resħisora, bet tad ka taħbi preeaizinaja J. Egli (Skujian).

Dezembris nodibinajās dāmu sefżija Il ħdris kdses wadibā. Sefżija ruhpejas behrni svehtkos par behrneem un išpilda daschadus zitus pēnahkumus. Jaleezina, ka sefżija darbojas wiċċai rošgi.

Biblioteku nodibinaja un winu atklahja janvarī. Paschreis ir 200 daschada faturu grahmatu.

Nodala eenehmusi 14,504 r. un isdewusi 14,327 r. 25 l. Kasē us 1. janv. 1921. g. bija 126 rbl. 75 kap. Genahkumi kreetni wairojuſchees pēhž 14. novembra 1920. g.

Turpmak nodaka nolēhmu si us galwenās waldes erozinajumu pēgreest leelaku weħribu lefżijam, sarihkot behrneem israhdes un popularus preefeschlaſijus ar kinofilmu paſlaibrojumeem, nodibinat fori un orkestri, nodibinat behrnu dahrju, eeguht pastahwigas telpas un turpinat skatuves taħlaku isbuħwi un nodibinat sporta sefżiju, to starpā ari uhdenssportu, kas wiċċai isdewigi, jo nodakas tuwumā ir-eſers un Ingla.

Turpmak beigas.

I. R. W. b. pašnojumi.

Briħwlaſitawa, kura galwenam kahrtam bij nodomata weenigi beedreem, us waldes lehmumu pahrwehrsta par wiċċejem preejama. Lasitawa atwehrta no p. 3 — 7 darbdeenās un no p. 11 — 1 svehtdeenās.

Biblioteka beedreem un studiju audsekneem preejama no p. 3 — 7 w. Issejeds grahmatas ari us mahju.

Sinu birojs atweħrets iħbardeenās no p. 3 — 7 w. un bes atlīdzības paſneids finas par kultureleem, faimneezisleem jautajumeem. Ar jautajumeem war ari rakkistiski greestees,

Techniskā sekzija pārvehrīta par kurseiem un ar Isgli. Min. pēkri-
fchānu pārvehrīsch par skolu, pēcīkirot audselneem ateezīgas teesības. Pee
kurseem pāsneeds dailkrāftsfchanas stundas otrdeenās un pēktdeenās no p.
 $\frac{1}{2}/7 - \frac{1}{2}/8$ wakarā leetprateja, konstr. R. Jansona wadibā. Stundas pā-
needs par welti.

Diapozitīwus daschadām wajadībam pagatavo un patapina lūkturu (ari
diapozitīwus organizazijam un fabeedriskeem barbīnekeem).

Vektorus ieluhtā us wehlesfhanos par daschadeem fabeedriskeem, fainme-
ziskeem, siniskeem (isnemot politiskeem) jautajumeem. Tapeeteiz wišmas 14 dee-
nas eepreeskch.

Vekzījas ar kinofilmu pāskaidrojumeem saričko wifur, kur ir elektība,
par daschadeem jautajumeem. Iſihre siniftas kinofilmas, kā arī tāhdas, kuru
saturā literarīska wehrtiba. Iſihre ari kino aparatus.

Mahzības lihdsektu nodalā pagatavo skolam un wiſeem par stipri
mehrenu mafsu, mahzības preekhmetus un lihdsektus.

Grahmatu weikala, Elisabetes eelā 20-a. (Geeja pa parades durwim)
dabujamas grahmatas, rākstamleetas u. t. t. par mehrenām zenam.

Behruu dahrss darbojas no p. 10 — 2. Peņem behruus no 4 — 8 g.
Uſrauga diwas audsinatajas.

Dashadi. Iprojam jauneem fastahweem war peeteiktees audselni-nes
jau minetām sekzījam, kā arī plāstīkas, orķestrī, māhīlīas stū-
dijs, dātīruna fchāna, bāleta, (trefchā paralela kurſā), a-
ngļu un frāntīchū walodas stundam un aktu ūhmeſchanā.

Beedru nosīhmes, pehz mahfsl. Anſona ūhmejuma, dabujamas virojā.

Virojs atwehrt ildeenas no p. 3 — 7 wakarā.

Beedribas adrese: Riga, Suworowa eelā 3, ds. 3/4.

Waldes fastahws: Preekhneeks O. Krolls, sekretars J. Balodis,
kaseere Kahrllis, w. loz. J. Brastin, J. Dombrowskis un Dywro.

Newīzījas Komīzījas fastahws: Adelow, Ģķis un J. Schīna.

Atbildes.

1) **R. S., kara wihrām.** Deht isgħiħibas turpinasfhanas Jums
jagressħas pee tāhdas widus skolas.

2) Latwijas apweenotā kara skola uſnem bes pārbaudijumeem wiſas
personas, kuras beigħas pilnu widu skolas kurſu, pahrejsem satur eksamens
widu skolas apmehros. Bes tam pārbauda wiſu uſnento wefelibas stahwokli.
Uſnem weenigi tos kara wihrus, kuru wefelibas stahwokli atrod par ap-
meerinoschū. Uſnem ūħana kara skola isbeidsas ar 15. septembri. Kurss ilgst
2 gadi.

3) Alwiazījas skola lidotaju nodalā uſnem tikai wirfneelus (sewiskhos
isneħħumha gadbūmos uſnem ari kareiwhus ar ateezigu isgħiħib), pee kam
preekhroku dob wirfnekeem ar technisku isgħiħib. Mechaniskā nodalā uſnem
ari kareiwhus — spezialistus.

4) **A. B., Kuldīga.** Isgħiħt. Min. skolu departaments atrodas Riga,
Nikolaja eelā 36a. Direktors: L. Ausejs.

5) **Arnim, Walkā.** Waram nosuhtit daschadus mahzības lihdsektus,
pehz juhfu isweħħes.

6) **J. G., Limbašhos.** Lauksaimniezibas Departamenta komīzija —
juhfu luhgħum u deht sirga pēsħkisfhanas atraidiżiſi. —

Zītas beedribas un organizācijas.

Sauzeens pehz gaifmas.

Pasneedsam saweemi lasitajeem wehstuli, kura spilgti raksturo gribu guht gaismu, eepaishtees ar kulturas stahwolli walsti un wispahr. Schahdas wehstules beedribai peenahk ne weena ween.

* * *

God. Latv. Kult. Weiz. beedriba!

Luhdsu neatteikt un dot man atbilsti, waj Jums nebuhtu eespēhjams sahiblot kahdu skolas jaunatnei derigu preefschlasijumu, wišlabaki, kurſch buhtu faistits ar Latviju un kuru paskaidrotu ar mīglu bīldēm. Esam tāhlu no kultureleem zentreem un tadehlt tāhds preefschlasijums buhtu ūche weetā dauds wairak, nekā kautkur zitir. Uz staziju ūrgus lektoram nosuhtitum preti un ziftas išnahktu mums naudā? Nebuhtu ūlkti, ja nolasītu wairakas lekzijas. Lekzijas ar miglu bildem ūchejenei ir pavisam kās jauns. Luhdsu man drihsūmā atbildet. No manas skolas luhds stazijai ir 25 werstis. Ja lektors nebuhtu dāhrgs, mehs katrā ūnā ar saweemi ūkolnekeem ūmestu wajadīgo zela naudu, jo gribam to pee ūewis redset. Wehlreis Juhs ūrīnigi luhdsu nahtt mums zift eespēhjams preti. Tas buhs kā rihta ūwaigste muhsu tumšā ūhrīti.

Atbildei ūeleku ūlaht 2 r. ūastmarku.

Sakā pam. ūl. pahřinis

17. martā, 1921. g.

(Parafīts).

Dīli zeenītā L. K. W. Beedriba!

Nespēhju jums aprakstīt to ūajuhsmu, kahdu ūazehla Juhsu laipnā atbilde. Pavisam netizami un pahrdabīski behrīnei un ūeleeam ūleekas tas, ka Rīga daschi tomehr naw aismirfūshī ūcho neweenam nesinamo galejā ūumībā atstāto ūemes ūhrīti. Es un mani ūkolnekei Juhs ūrīnigi, ūrīnigi luhdsu neatgreest mums muguru. Jau runaju ar apkārtejām ūkolam, ūuras ari ūolas apmeklet lekzijas, ta ka buhs ap 200 ūkolneku. Ūluhdsu jau ūeetejai beedribai ūahli, maga ūinas ūlehti. Tur war ūaect kahdi 500 ūilweki. Ja lekzijas buhs ar bīschu ūalihsūbi, tad apmekletaju buhs ūilsums. Un katrā ūnā Juhsu ūisrahdījums ir pareijs par eeejas maissu. Juhsu domatās lekzijas par Latvījas gada un de jure ūwehtīeem preefsch ūaneem ūkolnekeem ir ūoti ūilinoščas, jo ūineem ta par drūskai tas jau ir ūasīstams, tadehlt ka es teem ūcho ūwehtīku ūvinibas ūawā ūaikā no ūaikrafteem ūsmu ūaifī ūpreefsčā un ūagad ūee tos ūabū ūredset un wehl ūlaščaki ūsīdet. Ne mašaka ūoſhme ūcheem ūpreefschlasījumeem buhs ūpreefsč ūeaugus ūcheem. Ūoti dauds buhtu ar ūcheem ūpreefschlasījumeem darīts ūehwījas mihelešības ūazelsčanas ūabā. Neiſdſchſhami ta ūchejene ūcheem ūespēftos atminā ū ūlgeem ūadeem. Ūpreefsč mums buhtu ūabaki 10. apr., jo luhds tam ūaikam beedribas namā buhs ūata ūkatuve, ūikai 17-tā ūe, jo tad buhs ūiřīkojums. Ūewehrojot ūcha ūarba ūehlo ūoſhmi, luhdsu to ūeatstāht ūuzelā. Ūaſakeet luhdsu, ar kuru ūilzeenu, ūiřtā waj ūakarā, kad buhs ūat ūee Dunalkas ūazijas? Ūaidsču.

Ar mihi ūweizeenu

Sakā, 21. martā, Nr. 21.

(Parafīts).

Seeweeshu Valihdsibas Korpuss.

Seeweeshu Valihdsibas Korpuss dibinats laikā, kad Latvijas seme un tanta bij apdraudetas visleelakā mehrā, kad tautas dehli gahja aistahwet muhsu neatkaribū un brihwibū pret usbruzejeem-eenaidneekeem. Nā ikreis tautas leelu pahrbaudījumu brihschos, tā arī tagad latvju seeweetes newareja valīt nomalē no sozialā fabeedrīskā darba un organīzācijas plāsham armijas apkopšanas darbam. Un šeit mums nahza valīhgā muhsu drofmes bagatīs ministru presidents U. I. M. a. n. i. S. organizēdams pēhž angļu parauga Seeweeshu Valihdsibas Korpusu, kahds tas pa leelā kara laiku pastahweja Anglijā. Ūs teem pascheem prinzipiēm usbuhweta ari muhsu organizācija.

Nā Bermonda, tā leelneelu laikā Seeweeshu Valihdsibas Korpusa darbiba visā konzentrējās ap valihdsibū muhsu waronigai armijai. Rīga, kā simts, Bermonda laikā atradās pāschā frontes uguns līnijā un vienībās iefektu mehnēsi apschauņijs wahzu leelgabaleem. Korpuss atwehra Rīgā Latv. Beedr. namā un zitos punktos kareiwijs ehdinatāwas, kurās no eerakumeem Daugavmalā eeradās nogurūschee, ismozitee kareiwijsi, Korpuss gahdaja ari par kareiwijsi un drehbem, pahrsināja eewainoto kopschanu kara lasaretēs. Visā ta laika Korpusa darbiba norisinājās, kā jau laujas rajonā, sem leelgabalu loschni kensas, prāfidama ari no Korpusa aīsināmīs upurus. Par Korpusa kara laika darbibu īhlas finas atrodamas Korpusa īsdotā pusgada pahrīklatā no 1. oktobra 1919. gada līhds 1. aprīlim 1920. g.

Ar 1. jūlijū 1920. gadu sahka darbotees jauneekehletā līhdschīnejā Walde, pa daļai turpinadama un iekopdama līhdschīnejos, pa daļai dibinadama jaunus pāsahkumus meera laikam veemehrotus:

5. jūlijā atwehra Neskne behglu kantini, kura darbojas līhds 15. decembrim 1920. gada. Slehgt to wajadseja tamdehl, ka telpas nebija veemehrotas seemas aufstumam.

8. jūlijā atwehra Bullos sanatoriju kaulu tuberkuloses flīmeem behrneem. Gekahrtu, ahrstneezibas līhdsellus un leelu daļu produktu sanehma no Amerikas Sarkana Krusta. Sanatoriju slehdsā 15. septembrī 1920. g. un ta Korpussam ismaksajusi 41.948 r. 93 l.

13. jūlijā pee Korpusa eerīhkota schuhshanas nodala, kura nobarbinatas 60 — 70 schuwejas. Materialu un maschinās dod Amerikas Sarkanais Krusts, kas ari sanem gatawo darbu un īsdala truhkumzeetejēm.

1. aug. Šai nodalaī peeweenota lahpīshanas nodala, kuras iedewums bija lahpīt velu kara flīnnizām.

Schāi pāschā laikā Korpuss atwehra adišhanas nodalu, kura strahdā ūs teem pascheem pamateem, kā īhnhshanas nodala, t. i. Amerikas Sarkanais Krusts dod wajadīgo materialu.

1. aug. atwehra studentu kēksi, kura darbība totehr bija jahārtrāuz jan 1. oktobrī tadehl, ka dāhrdsibai pēeangot, nebija eespehjams issneegt porzījas par līhdschīnejo maksu — 10 r. Pēhž kēkla slehgschanas telpas īshreja Amerikas Krust. Jaunatnes Saweenibai.

Ar labām sekmēm darbojas „Sweedru mantu nodala.“ Šīs nodalaīs iedewums ir truhzīgem issneegt apgehrbu un velu, kuru deesgan bagatīgi saņemam no Sweedrijas „Rädda Barnen“ organizācijas.

No 30. augusta 1920. gada Korpuss valihdsēja Behglu Nodalaī ehdinat atbrāzēju behglu behrni, issneedsot ikreisēs 300 — 400 porzījas.

5. decembri atwehra kareiwijs bahrīnu patversmi apmehrām 100 behrniem, ūjimbrīsham wehl ihretās telpās.

Tuvojotees Seemas svehtkeem notīka plāsha invalīdu registreshana visā Latvijā, lai teem waretu issneegt dahwanas. Apdahwinashanu īsdarija 10.

janvari, pazeenajot tos un isdalot latram 3 apgehrba gabalus. Bes tam iwalidu behrneem dedsinaja egliti, isdalot apm. 300 behrneem daschadus apgehrba gabalus, weli un saldumus.

Tas nu buhtu ihsumā fanemts pahrskats par S. P. A. beidsamā mehneshu darbibu, un jaatsihstas, ka wiss padaritaais ir tilai pileens leelajā postā. Luhbseju skaitis, kas greechas pee Korpusa, ar latru deenu ang, jo behgku stahwolkis, kas atgreeshas no padomju kreewijas, ir ahrlahrtigi behdigis. Skrandas gehrbitt, bada un aufstuma ismoziti, tee slimī un wahrgi apstaiga wifas weetas, zeribā fanemt kaut darbu, waj palihdsibu azumirkligam postam. Un zik mas, loti mas daschadām eestahdem ir eespehjams winu wairak kā dibinatas prasibas iplidit. Nau peeteekoschu līhdseki, neskatotees us to, ka mums, latweeschu feeweetem, angstfirdigi nahk palihgā zitu walstu feeweetes. Ar dīli issjustu pateizibu mehs scheit peeminam wifas tās atsauzigās fīrdis, kas aptwehrušcas schausmigā posta apmehrus Latwijā, nahk palihgā zihna pret to. Bes schis atinas mums tressham peetrūktu isturibas un mehs pagurtu sānī, muhsu spēhkeem nepeemehrotā zihna! Sinadamas aīs sevis mums fīrnigu līhdjuhtibu sweschās tautas, mums isgaist ismisums, kas beeschi muhs draud pahraemt, sateekotees ar schausmigo truhkumu.

Muhs ari pabalsta muhsu waldiba un, jateiz, deesgan labwehligi. Wairak ari nedrihstam prasit, jo pati deweja — waldiba, stahw tukschām rolam ispostīta Latwijā. Winas weeniga manta ir zeriba us tautas darba preeku un kreetnumu.

Wehl mums atleek muhsu isrihkojumu atlīumi. Neskatotees us leelām puhlem, kahdas nesawtigās darbineezes peeleek pee winu sarihkoschanas — atlīumi nau leeli un newar buht leeli, eewehrojot to, ka sabeedribas nogurums pehz bresfmiga kara ir til leels, ka wina nezik nespēhj pati few palihdsit.

1919. g. Korpusam dibinajotees, galwenais wina usdewums un tāpat ari lauku nodaku usdewums bija — sneegt wisadu palihdsibu kareiwejēm. Tagad meeram eestahjotees, darbiba eeeet palehnām zitā wirseenā: wisi tee tuhkfostchi un atkal tuhkfostchi latweeschu, kas karam eestahjotees pa dalai behga aīs bailem no nihstā eenaidneeka wahzeesha, pa dalai rupjās waras dīshiti atstahja sawu dīsimteni, tagad greechas atpalak. Daudsi no teem leelajā fabrukuma un bāda semē, kreewijā, nonikuschi līhds neespehjamani. Atpakalnahzeji atrodas wisi iik noschehlojamā stahwolkis, ka pascha spēhkeem tilai retais war noturetees līhdsswarā. Te janahk sabeedribai palihgā un ne tilai weetejai. Tai weenai schis milsu darbs nau pa spēhkam. Ar preeku konstatejam, ka pa wisu pasauli paschlaik pluhst fīsta usupureschanas un mihlestibas strahwa truhkumzeetejēm. Ari muhsu Latwijas zeetejēm!

Schis apstahkis leelā mehrā atweeglina darbu weetejām organizazijam. Tā, peem, pateizotees Amerikas Sarlānā Krusta palihdsibai waram ištireet sawas darbnizas, patwersmes u. z. pasahlumus.

Sinot aīs sevis schi palihdsibu, rodas energija atkal un atkal kertees pee jaunu ideju realisēchanas. Latwijā, tāpat kā wisur zitur kara ispositās semēs, līhds aplahrt tuhkfostcheem weentulu behrnu. Bes palihdsibas, pat bes wiswajadīgala faktina, tee padoti schausmigam postam, slimibam un bāda nahwei sem kļajām debesim. Ari Korpuss sawā tagadejā darbibā pēgreesis schim apstahklim nopeetnu wehribu, saprasdams, ka feeweetes, kuras kā tahdas ir behrnu apsargatajas, nes atbildibu par behrnu aissardisbu. Jo — muhsu behrnos — muhsu nahkotne. Sargadami un kōpdamī behrnu — fargajam un kōpojam sawu tehwijsu. Behrnu labā turpmāk gribam strahdas wiseem spēhkeem, wiseem līhdsekleem.

Schim noluhtam efam patlaban stahjuschees:

1) pee seeveeschu-dsemdeataju patwersmes dibinafchanas. Nodomats mah-tem un sihdainischeem dot pajumti lihds tam laikam, kamehr seeweete-mahte buhtu spehjiga pati fewi un sawus behrnus usturet. Gestahdes pamata prin-zips — paschdariba, t. i. nostahdit patwersmi ta, ka winas eedsihwotajas wifus darbus, kahdi winam buhtu pa spehlam, padaritu paschas. Tam buhtu leela ekonomiska nosihme, jo atswabinatu budschetu no algotu spehku tureschanas.

2) Gribam muhsu kareiwju bahrimu patwersmi, kas tagad atrodas Rigā, ihretās telpās, pahrzelt us laukeem, lai spehlu dot muhsu audselkneem wišpufigu garigu un ūsisiku audsingchanu. Schim noluhtam waldbiba mums laipni atweh-leja Semites muishu, Kurzemē. Muhsu mehrkis — lai muhsu audseki išaugtu weseli un ūspri zilwelki, kas turpmak, dīshwē eestahjotees, nestir kulturu un darba preeku sawā tautā. Pee patwersmes domata laukfaimneeziba, dahrskopiba, lopu-, putnu- un bischkopiba, austiwe, daschadas mahju peederumu darbnizas. Nr wahrdu faktot — muhsu nodoms radit winu tāhdu, kas ne tikai pati fewi usturetu, bet ari teeshami sagatawotu dīshwei derigus zilwelkus.

3) Gribam schinī wasarā usturet wasaras kolonijas wišruhzigaleem behr-neem-skolneefeeem.

4) Sajuhntama leela wajadsiba pehz behrnu filem. Fabrikas un darbnizās atjaunojot darbu, dauds mahtes iſſlehtgas no pēnas eespehjamibas tadehļ ween, ka naw eestahdes, kuras deenā ujsnemtos behrnu pahraudsitu. Tādas mahtes dreis ween nokluhst pīlnigi bessiejas stahwokli.

Wisi ſhee projektī steidsami buhtu jaisswed dīshwē. Energijas, gribas un tizibas us darbu mums, latweeschu seeweeteem, netruhktu, bet lihdselki truhkums leelā mehrā ūsista rokas un weens otrs darbs paleek nedarits.

Grahmatu galds.

Dūintarseme Nr. 1 un 2. Latv. Naz. Jaun. Saw. schurnals. Maksā 10 rbl. burtniza.

„Pirmee valsts vihri“. Biografijas ar ūshmejumeem. Galwenee li-kumi. Waldbibas un ūsabeedrisku organizāciju adreses. Grahmatina maksā 3 r. Wairumā un masumā Elisabetes eelā 20a, gr. weif.

Jaunnitscheamisma problemi. Stud. phil. Fr. Jegermann. Maksā 10 rbl.

„Semes Gerihzibas Wehstnesis“. Nr. 4 un 5. Maksā 6 rbl. pa pastu 7 rbl.

Safista kruhse. Komēdija weenā zehleenā Heinricha von Kleista. Tull. O. Krolls. Maksā 12 rbl., pa pastu 13 rbl. Wairumā un masumā Elisabetes eelā 20a, gr. weif.

Wehstulneeks.

—ds. Par nodrukateem darbeem maksāsim Latv. Schurn. Arodn. Saw. uolemito tarifu.

K. R. M., Nitaure. Juhsu wehstuli nodewām Semkopibas Ministr. Ned.

Īsdeweja: Latwijas Kulturas Weizinaschanas beedriba.

Par redakz. kolegiju: O. Krolls.

Saturs:

	L. p.
No redakcijas	2
Nazionalisms kā valsts pamats. cand. hist. Ulfr. Bielmaņa	2
Kultūras nosīkme Latvijas valsts nostiprināšanā. P. Čepina	4
Wairak gaismas! Jākobsona karša	5
Pee kulturas darba. J. Dombrowska	6
Ideja par paradises eespehjamibu semes wirsū un šķis idejas sābrukums. Prof. P. Novgorodzewa. (Tulk.: L. Ausejs)	7
Virmais latviešu schurnals. Lihgotnu Ģehkaba	13
Valsts etnogrāfiskais muzejš. E. Brenzena	19
Par tehnīcezibu. N. Maura	21
Latvijas vēsturiskas veetas. D. Krolla	21
Kā jāmazha mūsika skolās? Wiegneru Ernesta	22
Skatuves talanti un vinnu iissušchana. Voldemara Puķes	23
Latviešu kulturelā dsīhwe Padomju Krievijā	29
Pa dīmtenes zeleem. R. Bachmana	30
Daugava	32
Gauja	35
Leelupe	37
Īs tehlojotshās mahkſlas dsīhves. D.	38
Poruka religiski - etiski pasaule „Gruhuteeshos“. Stud. theol. A. Skrodela	40
Muhfu finansielais stahwoklis. R. R.	44
Plauffchu dilona klimatiska ahrsteschana. Dr. L. Kalnina	46
Latv. kult. Weiz. beedr. darbiba	51
L. R. W. b. pasinojumi	58
Athildes	59
Zītas beedribas un organizācijas	60
Peelikumā: 1) L. R. W. b. 24. kino lefzija; 2) L. R. W. b. behru dahss.	

Kulturas Wehstnesis

1921. gadā isnahk 4 drukas loksnes beesās burtnizās

ar ilustrazijam un maksā:

	Pa pastu peesuhtot:	Ekspedizijs saņemot:	
Par 1. gadu	216 rbl.	180 rbl.	Skolotajeem, skoleneem un kareiwejēem,
" 1/2 "	113 "	90 "	apsuhtot us ilgaku laiku, 15% lehtak.
" 1/4 "	56 "	45 "	

Atsewischkām burtnizam pehrkot, wiseem — burtniza 15 rbl. bes peesuhtischanas
ar peesuhtischanu 18 rbl.

Ekspedīzija: Rīga, Elisabetes eelā 20-a, gr. weikalā. Turpat ari nauda suhtama.

Peņem sludinajumus.